ترجمہ فارسی پارۂ

از

طبقات محمد بن سعد کاتب الواقدی

در ذکر

فرستادن پیغمبر خدا قاصد از بسوی بادشاہان و قبائل عرب در رسیدن سفیران عرب نزد

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

ترجمہ نمودہ

مولوی محمد عبد الحمید صاحب اعظمگڈھی سلمہ اللہ تعالی

بحکم

نواب وقار الدولہ وقار الملک مولوی محمد مشتاق حسین انتصار جنگ بہادر

بجہت افادہ طالب علمان مدرسۃ العلوم علیگڈھ

سنہ ۱۸۹۱ع

در مطبع مفید عام آگرہ طبع شد

ترجمہ فارسی پارۂ

از

طبقات محمد بن سعد کاتب الواقدی

در ذکر

فرستادن پیغمبر خدا قاصدان از بسوی بادشاہان و قبائل عرب در رسیدن سفیران عرب نزد

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

ترجمہ نمودہ

مولوی محمد عبد الحمید صاحب اعظمگڈھی سلمہ اللہ تعالی

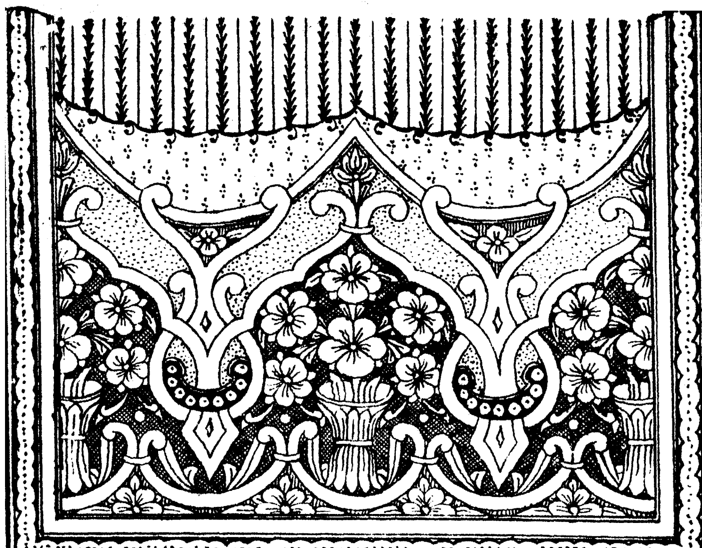
بحکم

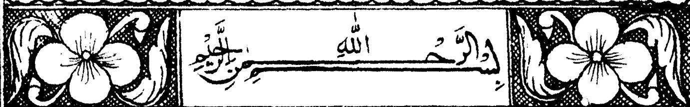
نواب وقار الدولہ وقار الملک مولوی محمد مشتاق حسین انتصار جنگ بہادر

بجہت افادۂ طالب علمان مدرسۃ العلوم علیگڈھ

سنہ ۱۸۹۱ء

در مطبع مفید عام آگرہ طبع شد

امّابعد۔ این دو پاره ایست از طبقات ابن سعد که از زبان عربی بفارسی ترجمه شده یکے ازان دو پاره در ذکر فرستادن پیغمبر خدا قاصدان را بسوی بادشاهان و قبایل عرب است و دیگرے در رسیدن سفیرانِ عرب نزد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم۔ چون در تاریخ اسلام این آگهی از مهمّاتِ امور است که اسلام در اطرافِ عرب و بلادِ دیگر چگونه اشاعت یافت و این هر دو پاره سرمایۂ اینگونه آگهیها بود **نواب وقار الملک بهادر** بنظر افادۂ عام و خصوصاً بغرض فائده طلبهٔ اهل اسلام خواستند که آن نسخه را که در جرمن بزبان عربی چاپ شده اصل قرار داده ترجمه اش بزبان فارسی نموده چاپ کرده آید۔ چه آن گزیده نسخه ایست و بر صحت او اعتماد توان کرد۔

طبقات ابن سعد دراصل کتابے بزرگ بود کہ پانزدہ مجلد داشت۔ مصنف بازاران اختصار کرد و یقین نیست کہ این پارہ ہا از کدام ہر دو ہستند لیکن از ہر چہ کہ باشند ہر دو را در ارزش و صحتِ آن پایہ است کہ دیگر نامہا مثلاً سیرۃ بن ہشام وغیرہ در رتبۂ آن نیست۔

ابن سعد کہ ابو عبداللہ کنیت دارد و نامش محمد بن سعد بن منیع ازہری است کاتب واقدی بود علامہ ذہبی او را در میزان الاعتدال ذکر کردہ و معتمد گفتہ۔ علامۂ نووی در تہذیب الاسماء واللغات آوردہ کہ اگرچہ او ستادش واقدی ضعیف است امّا او خود ثقہ است۔ و علامۂ ابن خلکان در ترجمہ اش چنین گفتہ کہ او از فضلا و بزرگان بود۔ با واقدی زمانے صحبت داشت و بکار کتابت او بود و ہم ازین بود کہ بنام کاتب الواقدی آوازہ گشت و حدیث از سفیان بن عیینہ و اقران او گرفت۔ و ابوبکر بن ابی الدنیا و ابو محمد الحرث بن ابی اسامہ التیمی از و حدیث آموختند و او کتابے بزرگ د طبقات صحابہ و تابعین و خلفا تا زمان خویش رقم زد و در وا جادت بکار برد و او در پانزدہ مجلد است و ہم او را کتابے دیگر است کہ طبقات صغیر نام دارد و او راستباز و ثقہ بود و مے گویند کہ تالیفات واقدی نزد چہار کس فراہم آمد کہ اوّل شان کاتبش محمد بن سعد بود۔ و ابن سعد در علم حدیث و روایت گرامی پایہ داشت و بسیارے از کتب در حدیث و فقہ تالیف نمود۔ و حافظ ابوبکر خطیب مصنف تاریخ بغداد در حق او نوشتہ کہ محمد بن سعد نزد ما از ارباب عدالت بود و حدیثش بر راستی او گواہ است

چه او در بسیارے از روایت احتیاط را بکار مے برد- و او از موالی حسین بن عبد اللہ بن عبید اللہ بن عباس بن عبد المطلب است و روز سه شنبه چهارم جمادی الثانی سنه ۲۳ هجری در بغداد وفات کرد- و در مقبرهٔ باب الشام بخاکش سپردند و دو و شصت سال عمر یافت خدائے برو رحمت کناد- فقط

—— ٠)*(٠ ——

ترجمهٔ طبقات محمد بن سعد کاتب الواقدی

نامهاے ونبشتهاے پیغمبر خدا بپادشاهان ودیگر صنادید

عرب وعجم بدعوت آنها بسوے اسلام

چون پیغمبر خدا درماه ذی الحجه سنه ٦ هجری از جنگ حدیبیه باز آمد قاصدان را بدعوت اسلام بسوے بادشاہان بفرستاد ونامها بایشان نوشت۔ گفتند اے پیغمبر خدا۔ بادشاهان نامه را تا سر بمهر نباشد نمیخوانند۔ پس آنحضرت همدران روز خاتمے سیمین که نگینش هم از سیم بود۔ وبرو در سه سطر "محمد رسول الله" کنده بودند بدست آورد۔ و نامها را بدان خاتم مهر زد وشش کسان را دریک روز۔ بماه محرم سنه ۷ هجری بفرستاد وهریک ازین نامه بران۔ بزبان قومے که بسویش میرفت حرف زدن گرفت۔ نخست نامه بر۔ عمرو بن امیّة الضّمری بود۔ که اورا سوے نجاشی بادوتا نامه فرستاده بود۔ دریکے ازان اورا۔ بسوے اسلام۔ خوانده وچیزے از قرآن درو نبشته نجاشی نامه را گرفت۔ وبردو چشمش نهاد واز تخت فرود آمد وبه فروتنی برزمین بنشست۔ پس مسلمانی گرفت وشهادت حق بداد۔ وگفت اگرمیتوانستم بدوے میوستم۔ ودر جواب نامه۔ از پذیرفتن وورزیدن اسلام۔ بردستِ جعفر بن ابی طالب۔ وگرویدن بخدای رب العالمین۔ گذارش کرد۔ درنامهٔ دیگر فرمان داده تا همه اصحابش را بازفرستد واینکه نکاح ام حبیبه بن سفیان باآنحضرت ببندد۔ ام حبیبه درملک حبش باشوهر خود

عبداللہ بن جحش الاسدی - مہاجرت کردہ بود - وشوہرش درآنجا نصرانی گشتہ - وبمرد - پس نجاشی بہ مُہر بست وچہار صد دینار - عقد ام حبیبہ بآنحضرت بست - وسامانِ مسلمانان دہر چہ مے بایست ساز داد وایشان را با عمرو بن امیہ الضمری بردو کشتی سوار کرد و حقۂ عاجی بخواست وہر دو نامہ آنحضرت را در روے نہاد وگفت تا این نامہا در حبش بماند ایشان بخیر وبرکت باشند -

وپیغمبر خدا - دحیۃ الکلبی را کہ ہم یکے از ان شش بود - با نامۂ بہر دعوت اسلام - سوے قیصر بفرستاد وفرمود کہ این نامہ را بدارا ے بصریٰ بدہد - تا او بہ قیصر برساند - پس ہنگامیکہ قیصر بہ بجا آوردن این نذر کہ - اگر رومیان بر فارسیان چیرہ شوند - از قسطنطنیہ تا ایلیا پیادہ رود - در حمص رسیدہ بود - دارا ے بصریٰ نامہ را بہ قیصر سپرد - قیصر نامۂ پیغمبر خدا بخواند وبزرگانِ روم را بدیر یکہ در حمص داشت طلب کرد وگفت ای گروہ رومیان - آیا فلاح وراستروی را طلبگارید - ومیخواہید کہ ملک شما برجاے ماند - میتوانید کہ راہ راست بگیرید ونیک فرجام شوید - وانچہ عیسےٰ بن مریم فرمودہ است بجاے آرید - گفتند تا چہ چیز است - گفت باید کہ شما پیغمبر عربی را پیروی کنید - ایشان چون گورخران برمیدند - وصلیب را بلند کردند - چون ہرقل این حالت معائنہ کرد - از اسلام ایشان ناامید گشت - وبر جان وملک خود بترسید - پس ایشانرا استمالت نمود - وگفت انچہ گفتم از بہر آن گفتم - تا بنگرم کہ در دین خود چہ مایہ استوار ہستید - حالا انچہ میخواستم - از شما معائنہ کردم - پس رومیان بسجدہ اش درافتادند -

پیغمبر خدا عبد اللہ بن حذافۃ السہمی را کہ ہم یکے از ان شش بود۔ سوے خسرو بفرستاد۔ ۳
عبد اللہ میگوید۔ کہ چون نامۂ پیغمبر خدا باو دادم و بروے خواندند۔ خسرو آن نامہ را گرفت و
بدرید۔ چون این خبر بہ پیغمبر خدا رسید۔ گفت خدایا ملکش را ہمچنین تار و مار بگردان۔ و خسرو۔
سوے باذان۔ کہ حاکمش بر یمن بود۔ فرمان بفرستاد کہ از پیش خود دو مرد توانا را سوی
این مرد کہ در حجاز است بفرست تا خبرش بمن بیارند۔ پس باذان۔ قہرمانش۔ و یک تن
دیگر را بنامہ۔ سوے پیغمبر خدا روانہ کرد۔ ایشان بمدینہ آمدند۔ و نامۂ باذان را بآنحضرت
بسپردند۔ آنجناب تبسم فرمود و ایشان را سوے اسلام بخواند۔ و حالت آن بود کہ بازوے
ایشان مے پرید۔ و فرمود امروز بروید۔ و فردا باز بمن بیائید۔ تا ارادۂ خویش بازگویم۔
ایشان روز دیگر حاضر شدند۔ آنحضرت فرمود کہ شما سوی صاحبِ خود باز بروید۔ و بگوئید۔ کہ
دوش در ساعتِ ہفتم۔ از شبِ سیزدہم جمادی الاولی ۷ ہجری۔ خداے من۔ خدایش
را۔ کہ خسرو باشد۔ بکشت۔ و ایزد برتر و فرخندہ۔ پسرش را کہ شیرویہ نام دارد بروے
بگماشت۔ تا ہلاکش ساخت۔ ایشان طرفِ باذان بازگشتند۔ پس باذان و مردمان
یمن مسلمانی گرفتند۔

و پیغمبر خدا۔ حاطب ابن ابی بلتعۃ اللخمی را کہ یکے ہم از ان شش بود۔ سوی ۴
مقوقس کہ داراے اسکندریہ و بزرگترین قبطیان بود بدعوت اسلام با نامہ گسیل فرمود
حاطب۔ نامہ را بہ مقوقس بسپرد۔ او نامہ را بخواند۔ و با حاطب سخنِ خوش گفت۔ و
نامہ را گرفتہ در حقۂ از عاج بنہاد و مُہرے بروے بزد و کنیزکِ خود را بسپرد و در پاسخ نامہ بنوشت

"که من میدانستم - پیغمبری باقیمانده است - وگمانم بود که از ملک شام برخیزد - قاصد شما را
گرامی داشتم - و دو دختران دوشیزه که آنها را در قبط پایهٔ بزرگ است - و جامه و اشترے
که بروے سوار شوی پیشکش میفرستم - مقوقس - بیش ازین نکرد و اسلام نگرفت پیغمبر خدا
هدیه اش را پذیرفت - و دختران را که ماریه - ام ابراهیم فرزند رسول الله و دیگرے
خواهرش شیرین بود - و استر خنگ که دران زمان در ملک عرب جز او دیگر نبود - و او
همان دُلدُل است - بدست آورد و فرمود که خبیث - بر ملک خود بخیلی کرد با آنکه ملکش را
بقا نیست - حاطب میگوید که مرا بمهمانی گرامی داشتے - ونگذاشتے که بر درش انتظار
بکشم - و بیش از سه روز در انجا نماندم -

و پیغمبر خدا - شجاع بن وهب الاسدی را که هم یکے از ان شش بود - سوے
حارث ابی شمر الغسانی با نامه بهر دعوت اسلام گسیل فرمود - شجاع میگوید - که در غوطهٔ
دمشق باو پیوستم - و او سامان مهمانی قیصر - که از حمص به ایلیا - میرفت ساز میداد -
دو یا سه روز بر درش ایستادم و بدربانش گفتم که من فرستادهٔ پیغمبر خدا هستم گفت جز فلان و
فلان روز که او بیرون آید با وے نتوانی رسید - و دربان که مردے رومی بود "مری" نام
داشت - حالات پیغمبر خدا از من پرسیدن گرفت - من از صفت و دعوت رسول الله
باو سخن میگفتم - و دلش بگداز آمدے وگریه اش فرا گرفتے - و گفتے که من انجیل خوانده ام - صفات
این پیغمبر آشکارا در وے یابم - تصدیقش میکنم - و ایمان بدوے آرم اما مے ترسم که حارث
خونم بریزد - هم او گوید که مری مرا گرامی داشتے - و مهمانیم بخوب ترین روشے ساز دادے -

روزے حارث برون آمد۔ وبہ بار نشست وتاج بر سر نہاد۔ مرا دستوری دادند۔ نامۂ رسول اللہ با دسپردم۔ نامہ را برخواند و برزمین زد۔ وگفت کیست کہ ملک از من بستاند۔ من بسوے او روان میشوم۔ وگر در یمن است اینک بدو میرسم۔ و فرمان داد کہ لشکریان گرد آیند۔ وسامانِ شان ساز داد۔ واسپان را فرمود تا نعل بندند۔ سپس مرا گفت ہرچہ دیدی بصاحبِ خود برسان۔ وسوے قیصر از پیامِ من وآہنگِ خود خبر فرستاد۔ قیصر در پاسخش بنوشت۔ کہ باید کہ سوے او نروی واز و درگذری۔ وبامن در ایلیا بری۔ چون پاسخ نامہ اش فرا رسید۔ مرا بخواند و پرسید کہ تا کے بصاحبِ خود میروی۔ گفتم فردا۔ پس فرمود تا صد مثقال زر بمن دادند و مری بمن برخورد و مرا جامہ ونفقہ دادن فرمود وگفت بہ پیغمبر خدا از من سلام برسان۔ چون بآنحضرت رسیدم وسرگذشت بگفتم۔ فرمود ملکش برباد شد۔ وچون از مری سلامش گفتم واز گفتہ اش خبر دادم۔ فرمود راست گفت۔ حارث ابن ابی شمر درسال فتح مکہ بمرد۔

فروہ بن عمر الجذامی کہ از طرف قیصر عاملے بود بر عمان۔ کہ از توابع بلقا است پیغمبر خدا باو نامہ نوشت۔ او خود اسلام بذیرفت۔ ونامہ برے را کہ نامش مسعود بن سعد بود با پیشکشے ونامۂ بگذارشِ ایمانِ خود بفرستاد۔ پیغمبر خدا نامہ اش بخواند۔ وارمغانش را قبول داشت۔ و پاسخ نامہ اش نوشت و مسعود را دوازدہ ونیم اوقیہ انعام فرمود کہ با پانصد درہم برابر آمد۔

وپیغمبر خدا سلیط ابن عمر العامری۔ را کہ ہم از ان شش بود بانامہ بہر دعوت اسلام سوے ہوذہ بن علی الحنفی بفرستاد۔ چون سلیط بدو رسید ہوذہ او را فرود آورد۔

ومرحبا گفت ونامه بخواند- وجواب سخت داد- امّا نه بآن سختی- وبه پیغمبر بنوشت که چیزی
که بسوی او میخوانی چه مایه خوش ودلکش است- من شاعر وخطیبِ قوم خود هستم وعرب از
شکوه من هیبت دارند- پس مرا چیزی از فرمانروائی بده تا فرمانت پذیرم- وسلیط را
بخششی داد وجامه از بافتهای هجر بپوشانید- سلیط آن چیزها باز آمد- وپیغمبر را از گفته اش
خبر داد- ونامه اش برخواند- پیغمبر خدا فرمود اگر سیابهٔ[1] از زمین طلبیدی نه پذیرفتمی-
او خود وهرچه در دستش بود دربار گشت- چون آنحضرت بسال فتح باز آمد جبرئیل فرود آمد
وخبر مرگ هوذه بداد-

وپیغمبر خدا عمرو بن العاص را در ۸ ذی القعده سنه ۸ با نامهٔ مُهر زده سوی ۸
جیفر وعبد که پسران جلندی واز قبیلهٔ ازد بودند وپادشاه ازین هردو جیفر بود
بفرستاد- وایشانرا سوی اسلام بخواند- عمرو میگوید که چون به عمان رسیدم نخست
خود را بعبد رساندم که او سنجیده تر ونرم خوی تر از برادرش بود- وگفتم که پیغمبر خدا مرا بسوی
تو وبرادرت فرستاده است- گفت برادرم هم بفرمانروائی وهم بسال از من بزرگتر است
ترا بدو میرسانم- تا نامه ات را بخواند- پس رفتم وچند روز بر درش ایستادم- تا آنکه مرا بخواند-
رسیدم ونامه را همچنان سربمهر سپردم- پس مُهرش برداشت- واز آغاز تا انجام بخواند
وباز ببرادرش داد ونیز همچنان بخواند- لیکن برادرش را از ورقیق تر یافتم- پس گفت مرا
امروز بگذار وفردا باز بیا- روز دیگر باز رفتم- گفت بهرچه مرا خواندی اندیشه کردم- آنچه در دستم
است اگر دیگری را بسپرم همانا من ناتوان عرب باشم- گفتم پس مرا فردا باید رفت- چون صبحگاهان

[1] [illegible]

دانست کہ من ہر آئینہ میروم کس بمن فرستاد تا باو برخورم۔ پس خود و برادرش دعوتِ اسلام پذیرفتند۔ و تصدیق پیغمبر خدا کردند و مرا در اخذ صدقہ و فصل حکومت درمیانِ شان مختار ساختند و در مقابلۂ دشمنان یاور من گشتند۔ من از توانگران ایشان صدقہ میگرفتم و بہ بینوایانِ ایشان باز میدادم۔ و ہمچنین درمیان شان بودم تا از وفاتِ پیغمبر خدا آگہی یافتم۔

۹ چون پیغمبر خدا از جعرانہ باز آمد علاء بن الحضرمی را با نامہ بدعوت اسلام سوے منذر بن ساوی العبدی کہ در بحرین بود بفرستاد۔ منذر در پاسخ نامہ از اسلام و تصدیق خود گذارش کرد۔ و بنوشت کہ من نامۂ ترا بر اہل ہجر بخواندم تا برخے را خوش آمد و پسندیدند و اسلام پذیرفتند و لختے را گوارا نیفتاد۔ و در ملک من مجوس و یہود ہستند۔ پس دریں باب ہرچہ فرمان باشد بمن بفرست۔ پیغمبر خدا بدو بنوشت کہ تا تو نیکوکار ہستی ترا از منصبِ تو برکران نکنم۔ و ہر کہ بہ کیش یہود یا مجوس بماند برو جزیہ است۔ و آنحضرت بمجوسیان ہجر نامہ بفرستاد و اسلام عرض کرد و بنوشت کہ اگر نپذیرند۔ بر ایشان جزیہ باشد و با زنانِ شان پیوند نکنند و ذبایحِ شان نخورند۔ و آنحضرت ابوہریرہ را با علاء بن الحضرمی فرستادہ بود و در حق او بہ نیکوئی وصیت فرمودہ۔ و سوے علاء نامہ بنوشت و در و از احکام زکوۃ مال و اشمار و شتر گاؤ و گوسپند آگہی بخشید۔ علاء آن نامہ را بر مردمان بخواند و از ایشان زکوۃ بگرفت۔

در آغاز پیغمبر خدا بر آئین قریش (برعنوان تحریر) باسمک اللّٰہم مے نوشت تا آنکہ آیتہ ارکبوا فیہا بسم اللہ مجرٖیہا و مرسٰہا نازل شد بس بسم اللہ نوشتن گرفت۔ سپس چون آیتہ قل ادعوا اللہ او ادعوا الرحمٰن۔ نازل گشت بسم اللہ الرحمٰن نوشتن

آغاز نهاد تا آنکه آیۀ انه من سلیمان وانه بسم اللهِ الرحمن الرحیم۔ فرود آمد۔ پس بسم اللہ الرحمن الرحیم۔ نوشتن گرفت۔ و آنحضرت اصحاب را فرمود که صبحگاه همگان بمن بیائید و پیغمبر را عادت آن بود که پس از فریضۀ بام۔ لختے از مصلی برنخاستے و به تسبیح و دعا مشغول بودے۔ پس روے باصحاب کرد و گروہے را بسوی گروہے بفرستاد۔ و فرمود در کار خدا بحق بندگانش راستکار باشید۔ چه هر کرا چیزے از کار و بار مردمان سپرند و انگاه او بایشان بهی خواهی نکرد۔ خدا تعالی بهشت را بروے حرام فرماید۔ روانه شوید و چنان مکنید که فرستادگان عیسی بن مریم کردند۔ که ایشان بنزدیکان رسیدند و دوران را گذاشتند۔ پس هر یک از ایشان بزبان قومے که بسویش فرستاده شد حرف زدن گرفت۔ این واقعه به پیغمبر رساندند فرمود در کار بندگان انچه برایشان از حقوق خدا است این بزرگترین آنها است۔

و پیغمبر خدا۔ نامه سوے اهل یمن فرستاد که درو از احکام اسلام و فرائض زکوٰة در مال و مواشی آگهی بخشید و اندرز فرمود که با فرستادگانش که معاذ بن جبل و مالک بن مراره بود بمجاملت پیش آیند و از رسیدن پیام آوران ایشان و از انچه رسانیدند۔ خبر داد۔ آنحضرت بنام بسیار کسان از اهل یمن نامها بنوشت و نام شان برد۔ از انجمله حارث بن عبدکلال است و شریح بن عبدکلال و نعیم بن عبدکلال و نعمان رئیس ذی یزن و معافر و همدان و ذرعه ذی رعین که در حمیر پیش از همه اسلام پذیرفته بود و اسلام آورد۔ و ایشانرا فرمان داد که زکوٰة و جزیه گرد کنند۔ و بمعاذ بن جبل و مالک بن مراره بسپرند و بجاے

ایشان نکوئی کنند۔ و مالک بن مرارۃ را اہل یمن از طرف خود پیامبر ساختہ بگذارش اسلام واطاعت خود ہا بفرستادند۔ پس آنحضرت ایشان را بنوشت کہ مالک بن مرارۃ خبر را برساند و حفظ غیب کرد و ہمچنین پیغمبر بسوے بنی معاویہ کہ از کندہ بودند نامہ نوشت۔ و بسوے بنی عمیر کہ از حمیر بود بدعوت اسلام نامہ فرستاد و در آخر نامہ بود۔ بنوشت خالد بن سعید بن العاص۔

و پیغمبر خدا نامہ بدعوت اسلام سوے جبلہ بن الایہم ملک غسان بفرستاد۔ جبلہ اسلام گرفت و نامہ بگذارش اسلام خود با ہدیہ بفرستاد و ہمچنان بر اسلام بماند تا آنکہ در زمان خلافت عمرؓ در بازار دمشق پالیش برپاے مردے مزنی بیفتاد۔ مزنی برجست و بر رخسار جبلہ تپانچہ بزد۔ مزنی را گرفتار کردند و پیش ابی عبیدہ بن الجراح بردند۔ و گفتند این مرد بر رخسار جبلہ تپانچہ زدہ است ابی عبیدہ گفت۔ پس جبلہ ہم برروے او تپانچہ زند۔ گفتند آیا خونش بریزند۔ گفت نہ۔ گفتند۔ دستش ہم بریدہ نشود۔ گفت نہ۔ خدا تعالے جز بقصاص نفرمودہ است۔ جبلہ گفت مے پندارید کہ من روے خود را با روے بزغالہ کہ از عمق (کہ نام چشمہ الیست از بلاد مزینہ) آمدہ برابر کنم این چہ بدکیشی است پس نصرانی گشت و بقوم خود باز رفت و در خاک و بوم روم برسید۔ چون این خبر بہ عمرؓ رسید۔ گرانش آمد و بہ حسّان بن ثابت گفت یا ابا الولید۔ نشنیدی کہ دوستت جبلہ بن الایہم بنصرانیت بازگشت گفت اِنَّا لِلّٰہِ وَاِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُوْن۔ آخر چہ پیش آمد گفت مردے مزنی بر رخش تپانچہ بزد۔ حسّان گفت جبلہ را ہمین بایستے۔ برین سخن عمرؓ برخاست و بدرّہ تادیبش کرد۔

۱۳ و پیغمبر خدا جریر بن عبد الله البجلی را بهر دعوت اسلام سوے ذی الکلاع
بن تاکور بن حبیب بن مالک بن حسان بن تبع و سوے ذی عمرو بفرستاد
این هر دو مسلمانی گرفتند- و ضریبه- زن ذی الکلاع که دختر ابرهه بن صباح بود نیز
مسلمان گشت و چون آنحضرت اینجهان را پدرود کرد جریر نزد ایشان بود و از ذی عمرو این خبر
شنیده بمدینه باز آمد- و پیغمبر خدا بهر معدیکرب پسر ابرهه فرمان فرستاد که هرچه از زمین
خولان مسلمش بود در حالت اسلام بدستش بماند-

۱۴ و پیغمبر خدا طرف اسقف بنی الحرث بن کعب و اساقفه نجران و نیز
به راهبان و کاهنان آنجا بنوشت- که هرچه از قلیل و کثیر در دست ایشان از کار و بار عبادتگاه
و نماز و رهبانیت است هم ایشان راست در پناه خدا و پناه پیغمبر خدا هیچ اسقف را از اسقفیت او و راهبے
را از رهبانیت او و کاهنے را از کهانت او برنگردانم و نه حقے و حکومتے از حقوق و حکومتهاے
شان و نه چیزے از آنکه بروبوده اند دگرگون سازم تا دمیکه براستکاری باشند و هرچه بر ذمت
شان است در درست کرداری ورزند- نه بر ایشان ستم رود و نه ایشان ستمگار باشند بنوشت مغیره-

۱۵ و پیغمبر خدا سوے ربیعه بن ذی مرحب حضرمی و برادران و اعمام ایشان بنوشت-
که هرچه از زالها و نخلها و غلامها و چاهها و درختها و آبها و جویها و سبزها و چوبها که ایشان را در زمین
حضرموت است در دست شان بماند و همگی مال آل ذی مرحب راست و همگی رهن که در زمین
شان باشد و خرما و کنار و شاخهاے او هم از آن رهن حساب کرده آید- و هر سود یکه از اثمار بردارند کسے
از و باز پرس نخواهد- و خدا و پیغمبر خدا از و بر کرانست و یاوری آل ذی مرحب بر ذمت گروه اسلامست

وملک شان از جور ایمن باشد و جان و مال ایشان .. ؟ .. ہمہ در حفاظتِ خدا و پیغمبرش است - بنوشت معاویہ -

۱۶ و پیغمبر خدا سوے کسانیکہ از حدس لخم اسلام آوردند بنوشت کہ ہر کہ نماز گذارد و زکوٰۃ بیرون آرد و حصّۂ خدا و پیغمبرش بدہد و از مشرکان کنارہ گیرد - در پناہ خدا و محمد باشد - و ہر کہ از دین برگشت - از ذمّہ خدا و محمدؐ بیرون گشت و بر اسلام کسے کہ مردے مومن گواہی بدہد در پناہ محمد ایمن نشیند و ہر آئینہ او مسلمان است - بنوشت عبد اللہ بن زید -

۱۷ و پیغمبر خدا سوے خالد بن ضماد الازدی - بنوشت کہ ہر چہ از زمین او در اسلم بودہ در دستش بماند برینکہ ایمان آرد - بخداے بے نیاز و گواہی دہد کہ محمدؐ - بندہ و پیغمبر خداست و برینکہ نماز گذارد و زکوٰۃ بدہد و روزۂ رمضان بدارد و بحج کعبہ برود و ہیچ بدکارے را پناہ ندہد و در شک نیفتد - و با خدا و پیغمبرش راست کار باشد - و با دوستانِ خدا دوست باشد و دشمنانش را بدشمنی گیرد و بر محمدؐ کہ پیغامبر خداست - این ست کہ دشمنانش را از جان و مال و اہل شان باز دارد - و اینکہ خالد در ذمّہ خدا و پیغامبر خداست تا دمیکہ اینہمہ بجا آرد - بنوشت اُبیّ -

۱۸ و پیغمبر خدا عمرو بن خرم را چون بہ یمن میفرستاد - فرمانے بنوشت کہ در وا ز رسم و آئین و فرائض و حدودِ اسلام آگہی بخشید - و اُبیّ بنوشت -

۱۹ و پیغمبر خدا سوے نعیم بن اوس برادر تمیم الداری بنوشت کہ از زمینِ شام حبری و عینون با ہمگی قریہ ہاے وے چہ زمین نرم و چہ سنگلاخ و چہ آبہا و چہ کشتہا و چاہ ہا و چہ گاؤ ہا ہمہ او را باشد و سپس بدستِ اولادش برسد و کسے را در وے منازعت نباشد و کسے در وے بجور

در نیاید و هر کہ بر ایشان ستم کند۔ و از ایشان چیزے بستد بروے نفرین خدا و فرشتگان و مردمان است
بنوشت۔ علی۔

۲۰ و پیغمبر خدا سوے حصین بن اوس الاسلمی بنوشت کہ اورا فرغین۔ و ذات الاعشاش بخشید و کسے درو منازعت نکند۔ بنوشت علی۔

۲۱ و پیغمبر خدا بنی قرۃ بن عبداللہ بن ابی نجیح النبهانیین را بنوشت کہ ایشانرا زمین مظللہ بخشیدہ چہ زمین نرم و چہ کوہ و چہ آب ہا ہمگی چراگاہ خاصۂ ایشان باشد کہ درو مواشی خود را بچرانند۔ بنوشت معویۃ۔

۲۲ و پیغمبر خدا بنی ضباب را کہ از بنی الحرث بن کعب بود۔ بنوشت کہ مر ایشان راست سیابہ و زمین بلند آن و کسے را درو منازعت نباشد تا زمانیکہ نماز بکنند و زکوٰۃ بدہند و فرمان خدا و پیغمبرش ببرند۔ و از مشرکین کنارہ جویند۔ بنوشت مغیرۃ۔ و پیغمبر خدا یزید بن طفیل حرثی را بنوشت کہ زمین مضنہ بجملگی او را باشد و ہیچیک را درو مزاحمت نباشد مادام کہ نماز بگذارد و زکوٰۃ بدہد و با مشرکین بر سر جنگ باشد بنوشت جہم بن الصلت و پیغمبر خدا بنی قنان بن ثعلبہ را کہ از بنی الحرث بودند بنوشت کہ زمین محس ازان ایشان باشد و از اندیشۂ جان و مال خود امین نشینند۔ بنوشت مغیرۃ۔ و پیغمبر خدا عبدیغوث بن وعلۃ الحرثی را بنوشت کہ در حالت اسلام زیر فرمانش باشد۔ ہر چہ از زمین و متاع کہ در دستش بودہ۔ تا دمیکہ نماز بگذارد و زکوٰۃ بردن کند و از غنیمت خمس بدہد و بر ایشان ہیچ عشر و حشر نباشد۔ و ہمین فرمان بہر پیروانش بود بنوشت۔ ارقم بن ابی الارقم المخزومی۔ و پیغمبر خدا بنی زیاد بن الحرث الحرثیین۔ را

بنوشت که مرایشان را باشد- جماء و اذنیه- وایشان ایمن باشند تا دمیکه نماز گذارند وزکوٰة بدهند و با مشرکان بر سر پیکار باشند- بنوشت علی- و پیغمبر خدا یزید بن المحجل الحرثی را بنوشت که ایشان راست زمین نمره وآبخورها ے او و وادی الرحمن- از میان بیشه آن و بر قومش بنی مالک هیچ عشر وحشر نیست- بنوشت مغیرة بن شعبة- و پیغمبر خدا قیس بن الحصین بن ذی الغصه را بنوشت که برادرانش بنی الحرث و نیز بنی نهد در امان هستند و به پناه خدا و پیغمبرش در آمدند و از عشر وحشر آزاد باشند- تا زمانیکه نماز بکنند و زکوٰة بدهند و از مشرکین برکران باشند و خود را مسلمان گویند و در مال خود مسلمانان را حقے نهند و بنو نهد با بنی الحرث هم سوگند بودند- و پیغمبر خدا بنی قنان بن یزید الحرثیین را بنوشت که مرایشان راست زمین مذود و چو بهاے او تا زمانیکه نماز گذارند و زکوٰة بردن کنند واز مشرکان دور باشند و راه را پرامن دارند و خود را مسلمان گویند- و پیغمبر خدا عاصم بن الحرث الحارثی را بنوشت که مر او را باشد گیاه وادی راکس- کسے درو منازعت نکند- بنوشت- ارقم-

پیغمبر خدا سوے آنانکه از بنی معاویه بن جرول الطائی مسلمانان شدند بنوشت ۲۲۳
که هر که نماز بکند وزکوٰة بدهد و سر بفرمانِ خدا و پیغمبرش بنهد و از غنیمت خمس خدا و سهم پیغمبرش بردن کند- و از مشرکین پیوند بگسلد و خود را مسلمان گوید- در پناه خدا و پیغمبرش ایمن نشیند و در دستِ شان بماند هر چه مسلم ایشان بوده است و تا بجائیکه گوسپندهاے شان از بام تا شام بیاید و برود- بنوشت زبیر بن العوام-

و پیغمبر خدا عامر بن اسود الطائی را بنوشت که مرا درا و قوم او را سپرده شد هر انچه مسلم ایشان
بوده از بلاد شان و آبهاے شان تا دمیکه نماز گذارند و زکوٰة بدهند و از مشرکین برکران باشند
بنوشت مغیرة - و پیغمبر خدا سوے بنی جوین که از طے بودند بنوشت که هر که از ایشان ایمان
آرد بخدا یتعالی و نماز گذارد و زکوٰة بدهد و از مشرکین برکران نشیند - و سر بر خطِ فرمان خدا
و پیغمبرش بنهد و از غنیمت خمس خدا و سهم پیغمبر خدا بیرون کند - و اظهار اسلام کند - او را پناه خدا د
پیغمبر خدا است - و زمین شان و آبهاے شان و هر انچه ایشانرا اسلم بوده و تا بجائیکه گوسپند شان
از بام تا شام برود در دستِ شان بماند - بنوشت مغیرة - و پیغمبر خدا بنی مُعن طائی را بنوشت
که از ان ایشان باشد هر چه مسلم ایشان بوده از بلادِ شان و آبهاے شان و تا بجائیکه گوسپند
از بام تا شام برود مادام که نماز گذارند و زکوٰة بدهند و سر بفرمانِ خدا و پیغمبرش بنهند و از مشرکین
برکران باشند - و خود را مسلمان گویند و راه را پُر امن دارند - بنوشت - علاء - و گواه شد -

۲۴ پیغمبر خدا سوے بنی اسد - بنوشت " بسم اللہ الرحمٰن الرحیم - از محمد النبیؐ
سوے بنی اسد - السلام علیکم - بر شما ستایش خدائیکه جز او خداے دیگر نیست - فرو میخوانم -
سپس آنکه شما گرد آبها و زمین طے نه دستوری ایشان گردید - زیراکه در آبهاے شان - شما را حقے
نبود - و در زمین ایشان جز به دستوری داخل نشوید - و هر که سر از ین فرمان به پیچد از پناهِ محمدؐ
بیرون رفت و باید که قضاعی بن عمر از سرِ کار خود برخیزد - بنوشت خالد بن سعید -

۲۵ پیغمبر خدا سوے جنادة الازدی - و قومش و پیروانش بنوشت - که تا دمیکه نماز بکنند و
زکوٰة بدهند و سر بفرمانِ خدا و پیغمبرش بنهند و از غنیمت - خمسِ خدا و سهمِ پیغمبرش - بیرون کنند -

وازمشرکین جدا باشند۔ در پناہِ خدا و پناہِ محمد بن عبداللہ ہستند۔ بنوشت۔ اُبیؓ۔

پیغمبر خدا سوے ہذیم که از قضاعه بود و سوے جذام یک نامه بنوشت و در آن نامه ۲۶
از احکام صدقه آگہی بخشید و فرمود که فرستادگانش که اُبیؓ و عیینه بودند یا ہر که فرستادهٔ ایشان
باشد۔ صدقه و خمس را بسپرند۔

پیغمبر خدا سوے بنی زرعه و بنی ربیعة که از جهینه بودند۔ بنوشت که ایشان ۲۷
بر جان و مال خود ہا ایمن ہستند۔ و اگر کسے بر ایشان ستم کند یا بجنگ برخیزد که جنگش بہر حفاظتِ دین
و اہل۔ نبود یاوری شان کرده آید و از صحرا نشینان ایشان تا آنکو کار و پرہیزگار باشند ہمان حقوق
مسلم است که شہریان ایشان راست۔ و خداست که از و یاوری خواسته آید۔

پیغمبر خدا بنی جعیل را که از قوم بلیؓ بودند بنوشت که ہمانا ایشان دودمانے از قریش ۲۸
و آنکه از عبد مناف ہستند۔ پس ہر چه قریش را رسد ہم ایشانرا رسد۔ و ہر چه بر قریش است
بر ایشان ہم است بر ایشان ہیچ عشر و حشر نباشد۔ و ہر چه در دست داشته باشند برقرار ماند و ایشان بکار زکوٰۃ
از نصر و سعد بن بکر و شماله و ہذیل باشند۔ و برین سخن عاصم بن ابی صفی۔
و عمر بن ابی صفی و اعجم بن سفیان و علی بن سعید۔ بر دستِ پیغمبر خدا بیعت کردند
و عباس بن عبدالمطلب و علی بن ابی طالب۔ و عثمان بن عفان۔
و ابوسفیان بن حرب گواه شدند۔

پیغمبر خدا بہر کسانیکه از اسلم خزاعه اسلام گرفتند بنوشت که ہر که نماز بکند و زکوٰۃ بدہد و در دینِ خدا ۲۹
راستکاری پیش گیرد۔ اگر کسے بر ایشان آہنگ ظلم برخیزد۔ ایشانرا یاوری کنیم و بر ایشان است

که چون خوانده شوند بیاوری پیغمبر خدا برخیزند- و بادیه نشینانِ ایشان با شهریان دربن
حقوق انباز هستند- و هر کجا باشند- مهاجر شمرده شوند- بنوشت علاء بن الحضرمی- و گواه شد-
۲۰ پیغمبر خدا- عوسجه بن حرملة الجهنی را اینچنین بنوشت- بسم الله الرحمن الرحیم-
این نبشته بهر آنست که پیغمبر خدا- عوسجه بن حرمله جهنی را پاره از موضع ذی المروة بخشیده
و آن زمین در میانه بلکثه و مصنعه تا حفلات ذنا جدّ که جبل القبله باشد کسے را با ایشان منازعت
نرسد و هر که دعوی کند دعویش باطل و حق حقِ شان باشد- بنوشت- عقبه- و گواه شد-
و پیغمبر خدا بنی شنخ را که از جهینه بودند بنوشت- بسم الله الرحمن الرحیم- این است
آنچه بخشیده است محمد النبی بنی شنخ را که از جهینه اند بخشید ایشانرا هر چه ایشان از زمین صفینه-
نشان کردند و هر چه کاشتند- پس اگر کسے بدعوی برخیزد دعویش هیچ و حق حقِ شان باشد
بنوشت علاء بن عقبه و گواه شد- و پیغمبر خدا بنی جرمز بن ربیعه را که از جهینه بودند بنوشت
که ایشان در مرز و بوم خود ایمن نشینند و هر چه مسلم شان بوده همچنان در دست دارند- بنوشت مغیرة-
و پیغمبر خدا سوے عمرو بن معبد الجهنی و بنی الحرقه که از جهینه بودند- و سوے بنی الجرمز-
بنوشت که هر که اسلام گرفت و نماز برپا کرد و زکوة ادا کرد و فرمان خدا و پیغمبرش پذیرفت و از غنیمت
خمس خدا و سهم پیغمبر را (که صفی گویند) بیرون کرد و بر اسلام خود مقر است و از گروه مشرکین
برکران ایمن گردید- و بزنهار محمد آمد و هر چه بر ایشان از قرض مسلمانی باشد- راس المال- لازم
آید- و ربا در رهن برخاست- و زکوة اثمار ده یک آمد و هر که با ایشان پیوست- دربن حقوق
انباز ایشان است-

۳۱ پیغمبر خدا سوے بلال بن الحرث المزنی بنوشت که مراو را نخل و زمین جزّعه و زمین و نخل
ذی المزارع که بهار برآنست و هر چه ازا فزار کشاورزیست و زمین مضنّه و نیستان و بیشه-
بخشیدم- بشرط آنکه راست گوی باشد- بنوشت معویة-

۳۲ پیغمبر خدا سوے هذیل و بسر و صنا وید بنی عمرو بنوشت امّا بعد من گاہے بجان
شما آزارے نرسانده ام و نه باز دیگان شما بستیزه درافتاده- و در همه تهامه- شما و پیروان شما
(از مطیعین) بمن گرامی تر و برشته نزدیکتر هستید- زین پس آنکه براے مهاجرین شما همان
پسند داشته ام- که بهر خود- اگر چه در زمین خود هجرت کنند- الا اینکه ساکن مکّه باشند یا عمره
بسته یا بهر حج بیرون شده- زیراکه تا باشما صلح کردم دیگر آویزش نخواسته- و شما از طرف من
ایمن هستید- و دیگر آنکه عقلمه بن علاثه و دو پسران هوذة اسلام پذیرفتند و هجرت آمدند
واز طرف پیروان خود که عکرمه باشند بیعت کردند- دما و شما در حلال و حرام از یکدگر هستیم و من بخدا
باشما چیزے ناراست نگفته ام- و خدا شما را دوست دارد- درین نامه پیغمبر خدا سلام ننوشت چراکه
این نامه را پیش ازان فرستاده که سلام بروے فرود آمد- و پیغمبر خدا سوے علاء بن خالد
بن هوذه و پیروانش که عامر بن عکرمه بودند بنوشت که ایشانرا از زمین مصباعة- تا مقام
زجّ و لوابه- بخشیدم- و خالد بن سعید- بنگاشت-

۳۳ پیغمبر خدا سوے مسیلمهٔ کذّاب- بهر دعوت اسلام بدست عمرو بن امیة الضمری-
نامه بفرستاد- مسیلمه در جوابش بنوشت که "من نیز همچو تو پیغمبر هستم" واز پیغمبر خدا خواست که
ملک را در میانهٔ هم قسمت کنند- و ذکر کرد که قریش توسے هستند- که راستی نمے ورزند- پس

پیغمبر خدا جوابش بداد و فرمود - بروے نفرین خدا بکنید که خداے برو نفرین کند -
و باو بنوشت "نامۂ ناراستِ تو که و رو بر خدا بتعالیٰ دروغے بافته بمن رسید - زمین خدای راست
از بندگانِ خدا هر کرا خواهد بسپرد - و پرهیزگارانِ نیک فرجام هستند - و سلام بر کسے که راهِ راست
بگرفت - این نامه را بدست سائب بن العوام که برادر زبیر بن العوام بود بفرستاد -
۳۴ پیغمبر خدا مر سلمه بن مالک بن ابی عامر السلمی را که از بنی حارثه بود بنوشت
که او را زمین مدفو بخشید - کسے را برو دعویٰ نرسد و هر که بدعوی برخیزد دعویش هیچ
و حق حق او باشد - و پیغمبر خدا عباس بن مرداس السلمی را بنوشت که مر او را مدفو بخشید -
پس کسے که بدعویٰ برآید او را حقے نباشد - بنوشت علاء بن عقبه - و گواه شد -
و پیغمبر خدا هوذه بن نبیشته السلمی را که از بنی عضیّه - بودند بنوشت که زمین جفر همگی
او را بخشیده شد - و پیغمبر خدا بهراجبّ که مردے از قبیلۂ سلیم بود بنوشت که او را زمین
فالس بخشید - بنوشت ارقم - و پیغمبر خدا راشد بن عبد السلمی را بنوشت که او را دو پرتاب
تیر و یک پرتاب سنگ از زمین رهاط بخشیده و کسے را درو دعویٰ نرسد - و هر که بدعوی برخیزد
دعویش هیچ و حق حق او باشد - بنگاشت - خالد بن سعید - و پیغمبر خدا - حرام بن عبد عوف
را که از بنی سلیم - بود بنوشت که زمین اذام را و هر چه از کوه هاے اوست و یرا بخشیدم - و کسے را
نمی رسد که بر ایشان ظلمے بکند یا ایشان بر دیگرے ظلم کنند - بنوشت خالد بن سعید -
۳۵ پیغمبر خدا بنوشت - بِسمِ اللهِ الرَّحمٰنِ الرَّحیمِ - این نبشته - آنست که نعیم بن مسعود بن رخیلة
الاشجعی از بے یاوری دهی خواهی مخالفت کرد تا دمیکه کوه اُحد - بر جایش ماند و بحر ساحلش را

ترداد - علی بنگاشت -

۳۶ پیغمبر خدا زبیر بن العوام را بنوشت - بسم اللہ الرحمٰن الرحیم - این نبشتہ ایست از محمد رسول اللہ بہ زبیر بن العوام کہ من با وکوہ ہا را ہمہ بالا و نشیب بخشیدم - کس بدعوی برنخیزد - علی بنگاشت -

۳۷ پیغمبر خدا جمیل بن رزام العدوی را بنوشت کہ مرا ورا زمین رمداء بخشیدہ شد - کسے بدعوی برنخیزد - علی بنگاشت -

۳۸ پیغمبر خدا حصین بن نضلۃ الاسدی را بنوشت کہ مرا ورا زمین ارام و کسّہ بخشیدہ شد - کسے را در وستیزہ نباشد - مغیرہ بن شعبہ - بنوشت -

۳۹ پیغمبر خدا بنی غفار را بنوشت کہ ایشان از مسلمانان ہستند - آنچہ بر مسلمانان و برائے مسلمانان باشد - ہم بر ایشان و برائے ایشان باشد - و پیغمبر خدا جان و مال ایشانرا در پناہ خدا و پیغمبرش گرفت و در مقابلہ کسے کہ با ایشان بجنگ پیشدستی کند و آویزش او بہر دین نبود یاوری شان کردہ آید - و ایشان نیز بیاوری پیغمبر خدا بیایند چون خواندہ شوند - و بر ایشان یاوری او فرض باشد جز آنکہ ستیزہ از بہر دین باشد و ہمچنین باشند - تا دمیکہ بحر ساحلش را ترداد - این نبشتہ دستاویز گناہے نتواند شد -

۴۰ پیغمبر خدا بنی ضمرہ بن بکر بن عبد مناۃ را کہ از کنانہ بودند بنوشت بر جان و مال خود از ہر آسیب ایمن باشند - و در مقابلہ کسے کہ ایشانرا بجور فرا گیرد و جنگش در راہ خدا نبود - یاوری شان کردہ شود - و نیز بر ایشان یاوری پیغمبر ناگزیر است - تا دمیکہ بحر ساحلش را ترداد - و چون

پیغمبر خدا ایشانرا بخوانند بیایند و برین سخن ایشان در پناهِ خدا و پیغمبرش باشند و یاوری نیکوکاران و پرہیزگارانِ ایشان کرده آید۔

۴۱ پیغمبر خدا مر ہلال را که دارائے بحرین بود بنوشت باتو مرا سرِ آشتی ست که ستایش خدائے یگانه و بے مانند بر تو عرضه میدہم۔ و براہش ترا میخوانم بخدا یتعالیٰ بگرد و فرمانش بپذیر۔ و بجماعت در آ سے که بہتر ست بہرِ تو۔ و سلام بر کسے که راه راست گرفت۔

۴۲ و پیغمبر خدا سوئے اسبخت بن عبداللہ که دارائے ہجر بود بنوشت که اقرع با نامہ ات و سفارشت که بہر قوم خود کردی برسید۔ سفارشت را پذیرفتم و پیام آورت را که اقرع باشد بسخنہائیکہ از قومت برسانید۔ راست شمردم۔ پس شاد باش که ہر چه خواستی یافتی۔ گو مے بینیم که اورا عامل گردانم۔ و تو بمن بیائے۔ اگر بیائی گرامی کنمت و گر نیائی ہم گرامی دارمت۔ دیگر آنکه من از کسے ارمغانی نخواہم۔ امّا اگر تو چیزے بفرستے پذیرا دارم۔ و عمال من ترا ستوده اند و ترا وصیت میکنم به بہترین روشے که ہستی از التزام نماز و زکوٰۃ و پیوند جُستن با مسلمانان۔ و من قومت را بنام بنی عبداللہ نامی کردم پس ایشانرا بنماز و نکوکاری بفرمائے و شاد باش سلام بر تو و قوم تو که مؤمنین ہستند۔ و پیغمبر خدا سوئے اہل ہجر۔ بنوشت که امّا بعد شمارا در کار خدائے تعالیٰ و نفسِ شما وصیت میکنم که پس از آنکه راه راست گرفتید۔ گمراه نشوید و پس آنکه گذارشگران شما بیامدند و من بایشان جز آن نکردم که ایشانرا خوش آمد و اگر بسخت گیری کارے بستم شمارا از ہجر بیرون میکردم پس غائبان را پوزش پذیرفتم و بر حاضران بخشودم۔ باید که یاد کنید منتہائے را که خدا یتعالیٰ بر شما نہاد۔

دیگر آنکه از کار شما بمن آگهی رسید۔ پس ہر کہ از شما نکوئی کند بزه بدان بروے نگیرم و چون حاکمان ازین طرف بروند سر بفرمانِ شان بنهید۔ و بر احکام خدا و در راهش یاوری شان کنید۔ ہر کہ از شما کارے نیکو خواهد کرد نه پیشِ خدا گم خواهد شد۔ نه پیشِ من۔ و پیغمبر خدا سوے منذر بن ساوی اینچنین بنوشت۔ که فرستادگانم ترا بستودند۔ پس تا دامیکه نکوکار باشی بجاے تو نکوئی کنم و ترا بر کارت برقرار دارم۔ و باید که خدا و پیغمبر او را بهی خواه باشی والسلام۔ و این نامه را بدست علاء بن الحضرمی بفرستاد۔ و پیغمبر خدا سوے منذر بن ساوی۔ نامهٔ دیگر بفرستاد بدین معنی که سوے تو قدامه و ابوہریرہ را بفرستادم۔ پس هر چه از جزیهٔ زمین خود فراهم کرده باشی بایشان حوالت کن۔ والسلام۔ بنگاشت ابیؓ۔ و پیغمبر خدا سوے علاء بن الحضرمی بنوشت که من سوے منذر بن ساوی کسے را فرستاده ام که از وے هر آنقدر که از جزیه فراهم کرده باشد بگیرد پس ترا باید که زود آنهمه و هر چه تو خود از صدقه و دهیک گرد کرده باشی بفرستی۔ والسلام۔ بنگاشت ابیؓ۔

و پیغمبر خدا سوے صغاطر اسقف بنوشت۔ سلام بر کسیکه ایمان آورد و پس آنکه ۴۳
عیسی بن مریم روح الله و کلمة الله است که سوے مریم پاکباز فرو افگند۔
و من ایمان میدارم بخدا و هر چه بر من بفرستاد و هر چه سوے ابراهیم و اسمعیل و اسحٰق و
و یعقوب و اسباط فرستاد۔ و آنچه موسیٰ و عیسیٰ را بداد و هر آنچه پیغمبران از خدا
خود یافتند۔ خداے یگانه که ما او را پرستاریم۔ و سلام بر آنکه راه راست گرفت۔ و این نامه را
بدست دحیه بن خلیفه الکلبی بفرستاد۔

۴۴ وپیغمبر خدا سوی بنی جنبه - که یهودان مقنا باشند - و سوے اهل مقنا
(که موضعی است نزدیک ایله) بنوشت که امّا بعد فرستادهٔ شما نزد من آمد و باز بسوے شما
میرود - پس چون این نامهٔ من بشما برسد - شما ایمن باشید - و شما را ذمّتِ خدا و پیغامبر خداست
و پیغمبر خدا از بدیهاے شما درگذشت و همه گناهانِ شما بیامرزید - و شما در امانِ خدا و پیغمبرش
هستید - هیچ جفائے و عدوانے بر شما نرود - و پیغمبر خدا از شرّ دشمنان شما را همچو خود نگهدارد و
همگی کراع و غلام و اسلحه و مال شما در دستِ پیغمبر خداست مگر از آنچه او خود یا فرستادگانش درگذر
کردند - و زین سپس از هر چه نخل شما بار آرد و هر چه از دریا شکار کنید و هر چه زنانِ شما بریسند -
چهارم دادن لازم باشد و سپس از هر گونه جزیه و سخره آزاد گردید - پس اگر بشنوید و بپذیرید بر پیغمبر خدا
لازم آید که بزرگانِ شما را گرامی دارد - و گنهگارانِ شما را بیامرزد - و سپس بمومنان و مسلمانان - آنکه
هر که سوے اهل مقنا به نیکوئی برود بهر او نکو باشد و هر که ببدی برود بهر او بد باشد - و حاکم
شما هم از شما باشد - یا از خویشانِ پیغمبر خدا - والسّلام

۴۵ و پیغمبر خدا سوی یحنّه بن روبه و سردارانِ اهل ایله بنوشت که با شما آشتی است
ستایش خدائے بے انباز که جز او خدائے دیگر نیست بر شما میخوانم - با شما جنگیدن ندارم بے آنکه
از پیش آگهی بفرستم - پس اسلام بگیرید یا جزیه بپذیرید و فرمان خدا و پیغمبرش و فرستادگانِ
پیغمبرش ببرید - و فرستادگانش را بزرگ دارید - و جامهٔ خوب بپوشانید که لباس جنگ
نباشد - و زید را جامهٔ خوب در بر کنید - پس اگر فرستادگانم خوشنود شدند من هم خوشنود گردم و
زید از جزیه آگاه است - پس اگر میخواهید که بر و بحر در امن باشد - سر بفرمانِ خدا و پیغمبرش بنهید -

تا از شما ہمگی حقوق عرب و عجم جز حقوق خدا و پیغمبرش باز دارم - و گر فرستادگانم را باز
گردانیدی - و خوشنود نکردی - دیگر از شما ہیچ نخواہم پذیرفت - تا آنکہ بجنگ برخیزم
و خوردان را بگیرم و بزرگان را خونریزم - چراکہ من براستی فرستادۂ خدا ہستم - ایمان میدارم
بر خدا و کتابہایش و پیغمبرانش و مسیح بن مریم و اینکہ او کلمۃ اللہ است و ایمان میدارم کہ او
پیغمبر خدا است - فرمان بپذیرید - پیش از آنکہ ترا زیان رسد - چہ من در حق شما فرستادگان
را وصیت کردہ ام - و حرملہ را سہ شتر بارجو بدہید - و حرملہ بہر شما ہر آئینہ سفارشگر است -
و گر مرا کار با خدا نبود سے ہیچ بشما نمینوشتم - تا آنکہ لشکرم را برسر خود مے یافتے - و گر شما
فرمان فرستادگانم را پذیرفتید در پناہِ خدا و محمد و ہر کہ از اوست در آمدید و فرستادگانم
شرجبیل - و ابی و حرملہ و حریث بن زید الطائی ہستند - پس ہر چہ ایشان
با شما معاملت کنند بر آن رضا دادیم - اگر فرمان بردید در پناہِ خدا و پیغمبرش آمدید - و اہل مقنا
را سامانِ سفر سازدہید - کہ بزاد و بوم خود بروند - و بر شما سلام باشد - اگر فرمان پذیرفتید -

گروہے او باش از کنانہ و مزینہ و حکم و قارہ با پیروانِ خود کہ غلامان بودند - ۴۶
در کوہ تہامہ جاے گرفتہ بودند - پس چون پیغمبر خدا قوت یافت ایشان سفارتے بر آنحضرت
فرستادند - پیغمبر خدا در پاسخ بہر ایشان بنوشت - بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ - این نبشتہ است
از محمد النبی پیغمبر خدا برائے بندگانِ خدا کہ در تیقاء ہستند چنین کہ اگر ایشان ایمان آورند
و نماز برپا کنند - و زکوٰۃ بدہند - بندگانِ ایشان آزاد شوند - و مولائے شان محمد باشد -
و گر از قبیلہ باشند باز باو سپردہ نشوند - و نہ ہر خونیکہ ریختہ باشند یا مالے کہ گرفتہ باشند

هم ایشانرا باشد- و هرچه از قرض برکسے داشته باشند- ایشانرا باز داده شود و هیچ ستمے و جورے بر ایشان نرود- و ایشانرا درین کار ذمّت خدا و ذمّت پیغمبرش باشد- والسّلام علیکم- بنوشت ابی بن کعب-

۴۷ پیغمبر خدا باشندگان موضع کیرا را چنین بنوشت- بسم الله الرحمن الرّحیم- این نبشته ایست از محمّد پیغمبر خدا برائے بنی غادیا که ایشان زنهاری هستند و بر ایشان جزیه است و تعدی نباشد و از جلاے وطن ایمن باشند- شب این پیمان را درازی بخشد- و روز او را استواری دهد- بنوشت خالد بن سعید- و پیغمبر خدا بنی عریض را که قومے از یهود بودند بنوشت- بسم الله الرحمن الرحیم- این نبشته ایست از محمّد پیغمبر خدا بنی عریض را که خراج است از پیغمبر ده شتر بار گندم و ده شتر بار جو- در موسم درو و پنجاه شتر بار خرما هر سال- بهنگامش بدهند و هیچ ستم بر ایشان نخواهد رفت- بنوشت خالد بن سعید-

۴۸ ابو العلا گوید که با مطرف در بازار شتران رفته بودم که اعرابی با پاره ادیمے با ابنائے بیامد و پرسید از شما کسے خواندن میتواند- گفتم آرے من میتوانم- گفت بگیر این را که نبشته پیغمبر خدا است گرفتم و بخواندم نبشته بود- بسم الله الرّحمن الرّحیم- این نبشته ایست از محمّد النّبی- بنی زهیر بن اقیش را که قبیله از عکل باشند- که اگر ایشان گواهی دهند که جز خدا یتعالی خدائے دیگر نیست و محمّد پیغمبر اوست و از مشرکین بگسلند- و در غنیمت خمس خدا و بهرهٔ پیغمبرش و صفیه او قرار دهند- در پناه خدا و پیغمبرش باشند- یکے از ما گفت- از پیغمبر خدا

چیزے شنیدۂ کہ بما روایت بکنی گفت آرے۔ گفتند رحمک اللہ باز گو گفت شنیدم کہ آنحضرت میفرمود ہر کہ خواہد کہ زنگ از دلش بزداید باید کہ روزۂ رمضان و سہ روزہ در ہر ماہ بدارد۔ مردمان ما یکے از ما بگفت ـ این سخن را از پیغمبر خدا شنیدۂ۔ گفت مے بینم کہ شما مے ترسید کہ از پیغمبر خدا گر دروغے بگویم دیگر بشمار روا سیتے نکنم۔

۴۹ پیغمبر خدا سوے ابی ظبیان ازدی کہ از غامد بود۔ نامہ بفرستاد و او را و قومش را سوے اسلام بخواند ابو ظبیان اسلام بپذیرفت و با تنے چند از قومش کہ مخنف و عبد اللہ و زہیر بنو سلیم و عبد شمس بن عفیف بن زہیر بودند در مکہ با نحضرت برسید۔ و در مدینہ مخجن بن مرقع و جندب بن زہیر و جندب بن کعب بار دیگر با نحضرت باز خوردند پس از ایشان حکم بن معقل با چہل تن در مکہ با نحضرت رسید۔ و پیغمبر خدا بہر ابی ظبیان نامہ بنوشت و او بشرف صحبت ارجمند شد و زمان خلافت عمر بن الخطاب را دریافت۔

۵۰ از اجائیان۔ مردے کہ او را حبیب بن عمرو میخواندند بر پیغمبر خدا آمد۔ آنحضرت ﷺ او را نامہ بنوشت چنین کہ این نبشتہ ایست از محمد پیغمبر خدا حبیب بن عمرو را کہ برادر اجائی است و آنہا را کہ از قومش اسلام گرفتند کہ تا نماز کنند و زکوٰۃ بدہند ہمہ مالہا و آبہاے شان ہمچنان در دست شان بماند۔ چہ شہریان و چہ بادیہ نشینان۔ برین است پیمان خدا و ذمت پیغمبر خدا۔

۵۱ از بنی بحتر کہ قومے از طے باشند۔ مردے کہ نامش ولید بن جابر۔ بود

با آنحضرت رسید و اسلام گرفت و آنحضرت او را چیزے بنوشت که در جبلین نزد اہل ایشان موجود است۔

۵۲ و پیغمبر خدا سوے سمعان بن عمر العرنی نامه بفرستاد۔ سمعان آن نامه را چون رقعه بر دلو خود بدوخت۔ و از ینجا ایشانرا بنام بنوالراقع بخواندند۔ سپس چون سمعان مسلمانی گرفت نزد آنحضرت آمد و گفت ؎

اقلنی کما امّنت وردا ولم اکن		باسوء ذنبا اذ اتیتک من ورد	

یعنی چنانکه ورد را پناه دادی از گناه من ہم درگذر + که من از ورد گنهگار تر نبوده ام +

آورده اند که چون به عرنی نامۂ پیغمبر خدا رسید و آنرا بدلو خود بردوخت۔ دخترش گفت ہمانا بر تو بلاے فرود آید۔ از سردار عرب نامه بتو رسید و آنرا بدلو خود بردوختی۔ و چون لشکر پیغمبر خدا بر وے بگذشت۔ و ہمگی مال و متاعش را بغارت برد پیش پیغمبر خدا آمد و اسلام گرفت و سرگذشت بنمود۔ آنحضرت فرمود پیش از آنکه مسلمانان ازین متاع بهرۂ خود ہا بگیرند ہر چه بدست بیفتد تو بآن مستحق تر ہستی۔

۵۳ چون فروه بن عمر و الجذامی که از طرف روم بر معان که از مضافات بلقا ست عاملے بود اسلام برگرفت۔ و نامۂ بدین گذارش ہمدست یکے از قوم خود که مسعود بن سعد نام داشت با شترے سفید۔ و اسپے و خرے و جامهاے نرم و قباے زرکش سندسی بفرستاد۔ آنحضرت سوے او بنوشت۔ از محمدؐ پیغمبر خدا سوے فروه بن عمر و سپس آنکه فرستادۂ تو بر ما رسید۔ فرستاده ات بر سانید۔ و از چگونگی آنطرف آگہی داد۔

وازاسلام تو باز گفت و آنکه خدای تعالی براہنمونی خود ترا براه راست آورد - اگر درست کرداری
پیش گیری و فرمانِ خدا و پیغمبرش بپذیری و نماز بکنی و زکات بدہی - و بلال را فرمود تا پیامبرش
مسعود بن سعد را دوازده اوقیه و نیم اوقیه بخشید - چون به قیصر روم از اسلام فروه
آگہی رسید بخواندش و گفت - از دین خود برگرد که ترا سروری بخشم - گفت من از دین محمدؐ
جدا نخواہم شد و ہمانا تو خود میدانی که عیسیٰ نوید این پیغمبر آورده است - گر تو بر ملک خود بخیلی
کردی قیصر او را در بند افگند و پس از چندے بیرون آورد و بدار کشید -

و پیغمبر خدا سوے بکر بن وائل بنوشت - امّا بعد پس اسلام بگیرید تا سلامت باشید ۵۴
و آنها کس را نیافتند که نامه را بخواند تا آنکه مردے از بنی ضبیعه بن ربیعه بیامد و نامه را بخواند
و ازینجا ایشان را بنی الکاتب مے نامیدند و ظبیان بن مرثد السدوسی آن نامه را برده بود

از عبداللہ بن یحییٰ مے آرند که گفت یکے از پسران سعیر بن عداء - مرا نامهٔ بنمود ۵۵
از محمد رسول اللہ سوے سعیر بن عدا که ترا ضیح اجاره دادم و نفل بنی السّبیل برای
تو معین داشتم -

و پیغمبر خدا سوے حرث و مسروح و نعیم بن عبد کلال که از حمیر بودند بنوشت ۵۶
شما بصلح ہستید تا ایمان دارید بخدا - و پیغمبرش و با اینکه خدا یگانه ایست که انباز ندارد - موسیٰ را
بآیاتِ خود بفرستاد - و عیسیٰ را بکلمات خود بیافرید یہود گفتند که عُزیر پسر خداست و نصاریٰ
گفتند که خدا یکے از سه گانه است و عیسیٰ پسر خداست - این نامه را بدست عیاش بن ابی
ربیعه المخزومی - بفرستاد و فرمود چون بناحیهٔ ملک شان برسی - شبا ہنگام

بآن زمین در نیائی - و چون صبح بدمد خود را چنانکہ باید پاک بکنی و دوگانہ بگذاری و از خدا تعالی
روائے کام و پذیرائے پیام بخواہی و پناہش بجوئی و نامہ را بدست راست بگیری - و ہم بدست
راست در دست راست شان بدہی - کہ ایشان ہر آئینہ بپذیرند و بر ایشان لم یکن الذین
کفروا من اھل الکتاب والمشرکین منفکین فرو خوانی و سپس بگوئی کہ محمد ایمان آورد
و من اوّل مومنین ہستم - پس ہر سخنے کہ بنیاد نہند برافگنی - و ہر نوشتہ کہ پیش آرند بیفروغ
برآید و برتو چیزے بخوانند پس چون خوانند ترجمہ اش بپرسی و بگوئی کہ مرا خدا بسند است
ایمان آوردم بہر کتابے کہ خدا فرستاد - و فرمانم شدہ است کہ در میان شما عدل بکنم - خداوند تعالی
پروردگار ما و شما ہست - ما را عملہائے ما است و شما را عملہائے شما - درمیان ما و شما ہیچ
سخنے نیست - خدا تعالی ما را جمع آرد و بسوی اوست بازگشت - و چون اسلام آورند آن
شاخہا را کہ در پیشش بسجدہ مے افتند - از ایشان بخواہ و آن شاخہا از درخت گز -
یکے دو رنگ است سرخ و سفید و دیگرے گرہ دار است کہ گوئی خیزرانیست - و سہ دیگر سیاہ
است کہ مگر از آبنوس ساختہ اند پس این شاخہا را بر سر بازار شان بسوزانی - عیاش میگوید کہ
برون شدم و ہر چہ پیغمبر خدا فرمان دادہ کار بستم - تا آنکہ بملک شان در آمدم - و دیدم کہ مردمان
خود را بیاراستہ اند من تماشا کنان بپشترک رفتم - تا آنکہ بہ پردہ ہائے بزرگ کہ بر سہ دروازہ
آویختہ بودند برسیدم - پردہ را برداشتم و از درمیانہ در آمدم - و بگروہے کہ در صحن خانہ نشستہ
بودند باز خوردم - و گفتم من فرستادۂ پیغمبر خدا ہستم و چنانکہ فرمانم رفتہ بجائے آوردم و ایشان
مسلمانی گرفتند و چنانکہ فرمودہ بود پیش آمد -

۵۷ وپیغمبر خدا سوی عبد القیس بنوشت - از محمد رسول اللہ سوے اکبر بن عبد القیس آنکه ایشان در امانِ خدا و پیغمبرش هستند بر انچه در جاهلیت از قحم احداث کرده اند - و ایشان را باید بجاے آورد هرچه پیمان بستند - وایشان از غله وآب باران و اثمار رسیده یا ز نداشته شوند - ودر آنجا علاء بن الحضرمی بر بحر و بر و شهر و لشکر و انچه از انجا برآید معتمد پیغمبر خدا ست واهل بحرین را باید که هنگام ستمے پناهش باشند - و در مقابله ظالمے یاورش و روز جنگ یاریگرش باشند - و برین سخن ایشانرا از خدا پیمان و زنهار ست - حرفے ازین برنگردانند و نه چیزے برین بیفزایند - و بر لشکر مسلمانان لازم است که ایشانرا در غنیمت شریک گردانند - و بداوری عدل نگهدارند - و در معاملت انصاف ورزند - این فیصله ایست که هیچ فریق را در وی مجال تغیر نیست و خدا و پیغمبرش برین گواه هستند -

۵۸ وپیغمبر خدا از دارایان حضرموت و بزرگانش - سوے زرعه و فهد و لبسی و بحیری و عبد کلال و ربیعه و حجر نامهٔ سیل فرمود و شاعرے بعضے از دارایان ایشان را چنین ستوده است ؎

الا ان خیر الناس کلهم فهد	وعبد کلال خیر سایرهم بعد
یعنی بهترین مردمان فهد است	و بعد از عبد کلال بهترین زندگان است

و دیگرے زرعه را چنین مے ستاید ؎

الا ان خیر الناس بعد محمد	لزرعة ان کان البحیری اسلما

یعنی آگاه باش که بهترین مردمان پس از محمد زرعه است اگر بحیری اسلام پذیرفتے

۵۹ و پیغمبر خدا سوے نقاثہ بن فردة الدیلی کہ شاہ سماوہ بود نامہ بفرستاد۔

۶۰ و پیغمبر خدا سوے عذرہ نامہ بر شاخ خرماے نوشتہ۔ بدست مردے از بنی عذرہ۔
بفرستاد۔ درنوردراہ وردین مرداس کہ یکے از بنی سعد ہزیم بود بر نامہ بر۔ دست یازید
وآن عیب رابستد وبشکست۔ گرپس از چندے مسلمانی گرفت۔ و بازید بن حارثہ
در جنگ وادی القرا یا در جنگ قردہ شہید گشت۔

۶۱ و پیغمبر خدا مطرف بن کاہن۔ باہلی۔ را ہمچنین بنوشت۔ این نبشتہ ایست
از محمد رسول اللہ بہر مطرف بن کاہن و ہر کہ در موضع بیشۂ باہلہ مسکن دارد کہ چون کسے
زمین شور وافتادہ درست کند کہ در وی نشستگاہ وچراگاہ جانوران باشد آن زمین از انش
گردد۔ و در ہر سی گاؤ۔ یک سالخوردہ۔ و در ہر چہل گوسپند۔ یک بزغالہ و در ہر پنجاہ شتر
یک مادہ در خور آبستن بدہند۔ و زکوٰۃ گیرندہ راجز این نرسد کہ در چراگاہ شان رسیدہ زکوٰۃ
گیرد۔ و ایشان در امان خدا ایمن نشینند۔ و پیغمبر خدا نہشل بن مالک وایلی را و ہر کہ
از باہلہ اسلام آوردہ چنین بنوشت باسمک اللہم این نبشتہ ایست از محمد رسول اللہ
بہر نہشل بن مالک و اصحابش از بنی وایل کہ ہر کہ اسلام گرفت و نماز برپا داشت
و زکوٰۃ بیرون کرد و در غنیمت خمس خدا و بہرۂ پیغمبرش نہاد و خود را مسلمان گفت۔ و از
مشرکین برید۔ ہر آئینہ بہ پناہِ خدا در آمد و محمد ہیچگونہ آزارشان نخواہد۔ و از دہیک
آزاد اند۔ و عامل زکوٰۃ ایشان را پیش خود نخواند۔ حاکم ایشان ہم از ایشان باشد۔
بنوشت عثمان بن عفان۔

۶۲ وپیغمبر خدا ثقیف را اینچنین بنوشت که بر شرطها که ایشانرا نوشته شد- ایشان زینهاری خدا و محمد گشتند خالد بن سعید- بنوشت و حسن و حسین گواه شدند- و به نمیر بن خرشه آنحضرت نامه را بداد- گویند سفیران ثقیف از آنحضرت بخواستند- که زمین وج را خاصهٔ ایشان فرماید پس آنحضرت اینچنین بنوشت- این نبشته ایست از محمد رسول الله سوے مومنین که از مغیلان زمین وج و شکار آن دور باشند- وزین پس اگر کسے را برین کار بیابند پیش پیغمبر خدا ایش بیارند- واین فرمان پیغمبر خدا محمد بن عبدالله است- و بحکم پیغمبر خدا محمد بن عبدالله- خالد بن سعید- بنوشت- پس کسے دست تعدی دراز نکند- ورنه در فرمان محمد رسول الله بر جان خویش ستم روا داشته باشد- از ینکه فرمان محمد رسول الله نپذیرفت بر جان خود ستم کرده باشد-

۶۳ وپیغمبر خدا به سعید بن سفیان الرعلی- اینچنین بنوشت- این نبشته بهر آنست که پیغمبر خدا سعید بن سفیان الرعلی را نخل سوارقیه و خانهاے آن بخشیده- پس کسے را دعوی نرسد و هر که بدعوی برخیزد دعویش هیچ و حق حق او باشد- خالد بن سعید بنوشت-

۶۴ وپیغمبر خدا عتبه بن فرقد را اینچنین بنوشت پیغمبر خدا عتبه بن فرقد را جاے خانه بمکه بجائیکه متصل مروه باشد- بخشید- پس کسے را مجال دعوی نماند و هر که دعوی پیش نهد برجا نباشد- و حق حق او باشد- بنوشت معویه-

۶۵ وپیغمبر خدا سلمه بن مالک السلمی را چنین بنوشت این آنست که پیغمبر خدا سلمه بن مالک سلمی را زمین درمیانه حناظی تا ذات الاساود بخشید- کسے را در و منازعت نباشد-

گواه شد علی بن ابی طالب و حاطب بن ابی بلتعه۔

۶۶ وپیغمبر خدا بهر بنی خباب که از کلب بودند چنین نوشت - این نبشته ایست از محمد رسول الله بهر بنی خباب که از کلب بودند۔ و احلاف ایشان و هر که یاریگران ایشانند۔ از پے گذاردن نماز و دادن زکوٰة و استوار گرفتن اسلام و بجا آوردن عهد۔ و بر ایشان ناگزیر است در هر پنج شتر که بچراگاه روند یک گوسپند که عیبے نداشته باشد۔ و شتران غله کش معاف هستند۔ و بر زمینے که آبش دهند یا از آب باران سیراب گردد معتمدے چیزے متعین کند که باز بر آن هیچ نیفزوده شود۔ سعد بن عباده و عبدالله بن انیس و دحیه بن خلیفه الکلبی گواه شدند

وپیغمبر خدا به مهری بن الابیض - چنین نوشت - این نبشته ایست از طرف محمد رسول الله - مهری بن الابیض را که از مهره هر که اسلام آورد از تاراج و پرخاش ایمن گردید۔ و بر ایشان برپا داشتن آئین اسلام ناگزیر باشد۔ پس هر که کار دگرگون کرد همانا بجنگ خدا برخاست - و هر که بدان ایمان آورد بزنهار خدا و پیغمبرش درآمد۔ چیز گم شدهٔ ایشانرا بازگردانیم۔ و بر چرندهٔ ایشان آب را بند نکنیم۔ و ناپاکی گناه و فحش گوئی۔ فسق است۔
بنوشت محمد بن مسلم الانصاری۔

۶۸ وپیغمبر خدا برائے خثعم اینچنین بنگاشت - این نبشته ایست از محمد رسول الله بهر خثعم۔ همه شهریان بیشه و بادیه نشینان ایشانرا که درگذر کرده شد از هر خونیکه در هنگام جاهلیت ریخته باشند۔ و هر که برضا یا باکراه اسلام گرفت و در دستش چیزے از کشت زار باد رنگ یا عرا باشد۔ خواه از باران پرورش یابد خواه از تری - و اصلاحش کرد در زمانے که

قحط و تنگسالی نبود - پس او را حق باشد که از و بخورد - و بر ایشان ناگزیر است که در انچه از آب روان سیراب شود دهیک بدهند و در انچه از دولاب پرورش یابد - نیم دهیک - جریر بن عبد الله - و دیگر حضار گواه شدند -

۶۹ و پیغمبر خدا بهر سفیران ثماله و حدان - چنین بنگاشت - که این نبشته ایست از محمد رسول الله بهر ساحل نشینان و دشتبانان که در پهنای صحرا جاے گرفته اند که تا ایشان خرما را در انبار بیارند - بر نخل شان نه اندازه و نه پیمانه بکار آریم - و ایشان را باید که در هر ده وسق - یک وسق بدهند - نگارنده این نبشته ثابت بن قیس بن شماس است - و سعد بن عباده و محمد بن مسلمه - گواه شدند -

۷۰ و پیغمبر خدا بهر بارق که قبیله از ازد بودند چنین بنوشت - این نبشته ایست از محمد پیغمبر خدا بهر - بارق که بے دستوری بارق نه اثمار شان ببرند و نه در چراگاه ایشان چه در بهار و چه در تموز - مواشی را چرانند و چون مسلمانے در خشکسالی یا از پے چرانیدن در حلقت ترش بر ایشان گذرد - سه روز مهمانش دارند و اثمار شان چون رسیده گردد راهروان ریخته اش را چندانکه خواهند بخورند - مگر گرد کرده نبرند - ابی بن کعب - بنوشت و ابو عبیده بن الجراح و حذیفه بن یمان گواه شدند -

۷۱ چون وایل بن حجر آهنگ آن کرد که بملک خود باز گردد گفت اے پیغمبر خدا بهر قوم من چیزے بنویس - آنحضرت معویه را فرمود که بسوے سرداران عباهله - اینچنین بنگار - باید که نماز بکنند و زکوٰة بدهند و هر چه بچراگاه برند بر آن زکوٰة است و انچه بخانه بیندند معاف است

ونباید درہم آمیخت ونہفت۔ وعوض کرد۔ ونباید فرا کشید۔ وبجاے دور طلبید۔ یادر کمتر از نصاب گرفت۔ وبرایشان است کہ یاور لشکر مسلمانان باشند وبر ہر دہ بار اسپ ... بیا ... وہرکہ کشت را ناپختہ فروخت۔ ربا گرفت۔ ووائل گفت اے پیغمبر خدا دربارہ زمینے کہ بہنگام جاہلیت در دست من بود وسرداران حمیر وحضرموت برو گواہ ہستند بہر من چیزے بنویس۔ پس آنحضرت اینچنین بنوشت۔ این نبشتہ ایست از محمد النبی بہر وایل بن حجر کہ سردار حضرموت است۔ اینکہ تو مسلمان گشتی وہرچہ از زمینہا و قلعہا در دست تو بود۔ ہمچنان بماند ودر ہر دہ شتر یک گرفتہ شود۔ کہ دو مرد عادل او را منظور دارند۔ واین کار در نگہبانی دو مرد عادل انجام یابد۔ وہرگز بر تو ستمے نرود۔ تا دمیکہ دین بماند۔ وپیغمبر ومسلمانان یاورت باشند۔ آوردہ اند کہ اشعث وغیرہ کہ از کندہ بودند باحجر بن وایل۔ دربارہ وادی کہ در حضرموت بود بمنازعت برخاستہ بودند۔ پس پیش پیغمبر خدا۔ داوری بردند۔ پس آنحضرت دربارہ اش وایل بن حجر را آنچنان بنوشت۔

۶۲ وپیغمبر خدا بہر اہل نجران اینچنین بنوشت۔ این نبشتہ ایست از محمد النبی پیغمبر خدا بہر اہل نجران۔ اینکہ در ہر گونہ ثمر زرد وسفید وسیاہ وغلامہاے شما۔ حکم پیغمبر خدا۔ روان بود۔ پس اکنون برایشان بخشید واز ہمہ درگذر کرد بر اینکہ دو ہزار حلہ سالانہ بدہید۔ یکہزار در ماہ رجب۔ ویکہزار در ماہ صفر۔ وقیمت ہر حلہ یک اوقیہ باشد۔ پس ہرچہ ازین بیش و کم شود بشمار درآید۔ وہرچہ از کشتہاے شان واسپان وشتران۔ یا دیگر متاع گرفتہ شود

بشمار آورده شود و بر اہل نجران برای فرستادگانم - حق مهمانی تا بست روز راست - یا کم ازین - مگر بیش از یک ماه مهمان ندارند - واگر در یمن رزمے اتفاق افتد سی زره و سی اسپ و سی شتر از ایشان مستعار گرفته شود وانچه فرستادگانم - را از زره واسپ وشتر سپرند - هرچه ازان ضایع شود - در ذمه فرستادگانم بماند تا آنکه ایشانرا باز دهند و جان و مال و ملک وملت وکلیسای ایشان - وعبادتگاه اہل نجران ومتعلقانش چه غایب وچه حاضر - همگی در پناه خدا وحفاظت محمد رسول الله و هیچ اسقفی را از اسقفیت او و راهبے را از رهبانیت او - وخادمان کلیسا را از خدمت شان جدا نکنیم - و هرچه بیش وکم در دست شان باشد همچنان بماند - جز آنکه خون جاہلیت یا ربا باشد - وچون از ایشان کسے حقے بطلبد - راه داد سپرده شود و بر کسے ستمے نرود - پس هرکه ازین سپس ربا بگرفت از ذمه بیرون شد - مگر بر کسے بزه دیگرے نباشد و برین صحیفه ذمت خدا وپیغمبر اوست - تا آنکه خدائے تعالی کارے دیگر پدید آرد - ما دامیکه ایشان راستکار باشند و هرچه برایشان است در ورخنه نینداز ند - واز ستم دور باشند - گواه شدند - ابوسفیان بن حرب - و غیلان بن عمرو - ومالک بن عوف النصری - واقرع بن حابس - ومستورد بن عمرو برادر دبلی - ومغیره بن شعبه - وعامر مولی ابی بکر -

۷۳ انچه پیغمبر خدا به اکیدر نوشت اینست - این نبشته ایست از محمد رسول الله بهر اکیدر - چون با خالد سیف الله در مقام دومة الجندل وناحیه آن دعوت اسلام پذیرفت واز بتان وانبازان خدا کناره گرفت اینکه مرا او راست زمین برآمده از جا هاے پایاب - وزمین افتاده

وخراب ومتاع وزره - وستوران وقلعها - ونیز بهر شماست - پس از واذن خمس -
نخلهاے بارآور - درآبادی وآبهاے روان درگشت - وجانوران شمارا از چراگاه باز ندایم
وبرکمتر از نصاب زکوٰة نگیریم - وسبزه وگیاه بهرشما بازاست وجز از نخلهاے وبرینه که
ببخش درزمین آشنوا گشته ده یک نگیریم - بایدکه نماز را در وقتش بکنید - وزکوٰة را در حقش
بدهید - بر شما عهد وپیمان است وما هم براستی ووفا کارکنیم - خدا ومسلمانان که حاضر
هستند گواه گشتند -

۴ یوحنا بن روبه که ملک ایله بود بترسید که چنانکه پیغمبر خدا سوے اکیدر فرمان فرستاد
سوے وے هم بفرستند - پس با مردمانیکه از جربا بودند بیرون شد وبا آنحضرت باز خورد -
پیغمبر خدا با ایشان صلح کرد وجزیهٔ معلومی مقرر فرمود واینچنین بنوشت - بسم الله الرحمن الرحیم -
این نبشته ایست از پے امان از طرف خدا ومحمد النبی - براے یوحنا بن روبه ودیگر مردان
ایله - بهر کشتیها وکاروانهاے شان در بحر وبر - ایشان وهرکه از مردمان شام ویمن وبحر
با ایشان بود زنهارے خدا ومحمد رسول الله هستند - هرکه ازینها کارے ناسزا پیش گیرد
بمال ومتاع خود از کیفر آن رهائی نیابد - وآنهم بهر کسے که بستد حلال باشد - وما را نباید که
از آبے که برو فرود آیند یا راهی که آهنگش کنند چه در خشکی وچه در تری - منع شان فرمائیم
اینست آنچه جهیم بن الصلت - وشرجبیل - بدستوری پیغمبر خدا بنوشتند - از
جابر رے آرند که گفت من یحنه را روزیکه بیامد - پس هرچه ازین بیش و
آویخته بود وموے پیشانی گره بسته - چون پیغمبر خدا را دید - تواضع پیش آورد وبه سر خود

اشاره کرد۔ و آنحضرت او را اشارت فرمود که سر خود را بلند کن۔ و همان روز با وی صلح فرمود۔
و چادر یمانی او را بپوشانید۔ و فرمان داد تا نزد بلالش فرود آرند۔ و نیز جابر گوید که من اکیدر
را روزیکه با خالد بیامد دیدم که صلیبی زرین آویخته و دیبایی در بر کرده بود۔
و پیغمبر خدا نامه بسوی اهل اذرح که یهود بودند بفرستاد۔ و محمد بن عمر نقلش ۷۵
چنین برداشته است۔ بسم الله الرحمن الرحیم۔ این نامه ایست از محمد النبی به اهل اذرح۔
که ایشان بزنهار خدا و پیغمبرش ایمن هستند۔ و بر ایشان لازم است که صد دینار از زر خالص
در هر ماه رجب بیکم و کاست بدهند و بهی خواهی و نکوئی با مسلمانان پیش گیرند۔ و
مسلمانان را چون از بیم و فریب دشمنی پناه جویند۔ جای دهند۔ و تا دمیکه پیغمبر خدا
پیش از آهنگ خود آگهی ندهد ایشان ایمن باشند۔

بیان سفارتها که نزد پیغمبر خدا آمد

سفارتهای مضر

سفارت مزینه۔ نخستین کسانیکه از مضر بسفارت پیش آنحضرت آمدند چارصد تن از ۷۶
مزینه بودند و این در رجب سنه ۵ هجری بود۔ پس پیغمبر بهر ایشان هم در وطن خود
چون با خالد سیف الله در مقام ذرعیش ثواب هجرت یا شد و هرجا که باشید مهاجر
شمرده شوید باید که سوی املاک خود باز روید۔ پس ایشان راه دیار خود گرفتند و گفته اند که

بہ پیغمبر خدا گروہے از مزینہ آمدند کہ ہمگی دہ کس بودند - و از انجملہ بلال بن الحرث - و نعمان بن مقرن - و ابو الشماء - و عبد اللہ بن ذرہ - و بشر بن المحتضر - و دکین بن سعید - و عمرو بن عوف - بودند و خزاعی بن نہم آمد ایشان بود - خزاعی از طرف قوم خود بیعت کرد و چون باز رفت و با مردمانِ خود پیوست ایشان را چنانکہ گمان داشت نیافت و بدین آگہی پیغمبر خدا حسان بن ثابت را بخواند و فرمود کہ دربارۂ خزاعی چیزے بگوے مگر بنکوہش او زبان نیالائی پس حسان بن ثابت چنین گفت ؎

الا ابلغ خزاعیا رسولا ÷ بان الذم یغسله الوفاء ÷ وانك خیر عثمان بن عمرو ÷ واسناها اذا ذکر السناء

خزاعی را پیام برسان کہ وفا ذم را دور میکند - و اینکہ تو بہترین پسران عثمان ہستی - و روشن ترین ایشان ہستی چون از فروغ سخن گفتہ آید

وبایعت الرسول وکان خیرا ÷ الی خیر وادّاك الثراء ÷ فما یعجزك او ما لا تطقه ÷ من الاشیاء لا تعجز عداء

و تو بہ پیغمبر بیعت کردی و این نکوی بر نکوی بود و ہم نکوئی بود کہ ترا رسانید - اگر ترا چیزے عاجز کند یا آن نداری پس عداء از و عاجز نخواہد بود

چون این اشعار بہ خزاعی رسیدند برخاست و گفت اے قوم من شاعر این مرد شما را خاص کرد - پس شما را بخدا سوگند مے دہم - گفتند ہر آئینہ از فرمان تو سر نتابیم - وہمہا اسلام گرفتند و بسفارت پیش پیغمبر خدا آمدند و آنحضرت روز فتح - نشانِ مزینہ را بہ خزاعی کہ با جمعیت ہزار تن رسیدہ بود بسپرد -

۷۷ سفارت بنی اسد - در آغاز سنہ ۹ از بنی اسد بن خزیمہ دہ دو دمانہا بیامدند - و از انجملہ حضرمی بن عامر - و ضرار بن الازور - و وابصہ بن معبد و قتادہ بن القائف -

وسلمه بن حبیش - وطلحه بن خویلد - ونقاده بن عبدالله - بودند حضرمی با پیغمبر خدا گفت - بی آنکه با کسی راه فرستاده باشی - در سخت سالی از شبهای سیاه جامه پوشیده نزد تو آمده ایم پس درباره ایشان این آیت فرود آمد يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلَامَكُمْ بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ إِنْ هَدَاكُمْ -

(بر تو منت می نهند که اسلام گرفتند - بگو بر من منت منهید بلکه خدای بر شما منت نهاده که براه راست آورده)

و با ایشان گروهی از بنی زنیه بودند - و پیغمبر خدا آنها را فرموده شما بنو الرشده هستید - گفتند ما چون بنی محوله نخواهیم شد - و این از بنی عبدالله بن غطفان کنایه بود - و یکی از بنی اسد میگوید که پیغمبر خدا به نقاده بن عبدالله فرمود ای نقاده بهر من ناقه شیرداری که هم بکار سواری آید بدست آر - مگر آنکه از بچه اش بریده نباشی - نقاده در شتران خود بجست و نیافت - تا از پسر عمش که سنان بن ظفر نام داشت گرفته بجناب پیغمبر خدا بیاورد - پس پستانش را بپیمود ونقاده را بخواند تا بدوشید - و چون اندکی شیر بماند - فرمود بس کن تا انچه بماند شیر دیگر فرو کشد - آنحضرت خود بنوشید - و اصحابش را بخشید - ونقاده را پس خورده خود بنوشانید و فرمود خدایا برکت فرمای برین ناقه و آنکه داد او را - نقاده گفت ای پیغمبر خدا و آنکه آورد - فرمود آری - و آنکه آورد او را -

سفارت تمیم - پیغمبر خدا بشر بن سفیان را که او را اسخام میخواندند - سوی کعب بن ۷۸
خزاعه بهر گرفتن صدقات بفرستاد - درین روزها در نواحی ایشان بنو عمرو تمیمی فرود آمده بودند چون خزاعه مواشی خود را بهر زکوة گرد آوردند - این کار بر تمیمیان گران افتاد و انکار کردند -

و بر کمانہا دست بازیدند و تیغہا برکشیدند - بشر بہ پیغمبر خدا باز آمد - و آگہی داد - آنحضرت صلعم
فرمود کیست کہ بہ این قوم برخیزد - عیینہ بن بدر آمادہ شد و پیغمبر خدا با پنجاہ سواران
عرب کہ از مہاجرین و انصار نبودند و یرا گسیل ساخت ایشان بر تمیمیان بزدند و پانزدہ ۱۵
تن مرد و زن و سی طفلان را گرفتار کردند و سوے مدینہ براندند - پس بہر سفارش جمعے از سرداران
تمیم کہ از آنجملہ عطارد بن حاجب - و زبرقان بن بدر - و قیس بن عاصم -
و قیس بن حرث - و نعیم بن سعد - و اقرع بن حابس - و ریاح بن حرث -
و عمرو بن اہتم - بودند - برخاستند و ہنگامیکہ بلال اذان ظہر دادہ بود و مردمان
انتظار پیغمبر خدا میکردند ایشان بمسجد درآمدند و درشتاب افتادند - و بآواز بلند بخواندند -
یا محمد صلعم بیرون آے - چون پیغمبر خدا برون آمد و بلال اقامت گفت و فریضۂ ظہر ادا کرد
ایشان نزد آنحضرت صلعم فراز آمدند - و اقرع گفت اے محمد صلعم مرا دستوری دہ کہ ستائشم
آب و رنگست و نکوہشم عار و ننگ - پیغمبر خدا فرمود دروغ گفتی - این پایہ مر خدای
عز و جل را مسلم است - و بیرون شد و بنشست - و خطیب ایشان کہ عطارد بن حاطب
بود خطبہ بگفت - پیغمبر خدا قیس بن شماس را فرمود تا جوابش داد - باز بہر شاعر خود دستوری
خواستند تا زبرقان بن بدر چیزے برخواند پس پیغمبر خدا حسان بن ثابت را
فرمود تا جوابش بداد - گفتند - بخدا خطیبش از خطیب ما بلیغ تر است و شاعرش بر شاعر ما
مے چربد - و ایشان از ما خردمند تر ہستند و دربارۂ ایشان فرود آمد - ان[15] الذین ینادونک
من وراء الحجرات اکثرہم لا یعقلون - و آنحضرت صلعم قیس بن عاصم را فرمود کہ این

۱۵ آنانکہ ترا از بیرون خانہا آواز مے دہند - بسیاری از ایشان بیخرد اند -

سر ورخیمه نشینان است و گرفتاران و بندیان ایشان را بازداد و چنانکه با سفیران انیش بود ایشان را انعامے بخشید- زنے از بنی التجار مے گوید در آن روز مید یدم - که سفیران انعام خود را دوازده اوقیه و نیم اوقیه از بلال میگرفتند- و طفلے را که خورد سالترین آنجماعت بود دیدم که پنج اوقیه انعام یافت - و چون سفیان بن عدیل تمیمی خواست تا بر سم وفود بر پیغمبر خدا بیاید- پسرش که قیس نام داشت گفت اے پدر بگذار که من هم بتو بدیدار آنحضرت صلعم بروم گفت بس زود برمیگردم فی الجمله سفیان بیامد و اسلام گرفت و غنیم که پسر قیس بن سفیان بود میگوید که سوارے بر ما رسید و از وفات پیغمبر خدا آگهی داد- ما از خیمها بیرون شدیم- و میگفتیم پدران و مادران ما فدایت شوند اے پیغمبر خدا و من بگفتم ؎

الا لی الویل علی محمدٍ	قد کنت فی حیاته بمقعد	و فی امانٍ من عدوٍ معتد
هان مراماتم است بر محمد	که در زندگیش فراز ین پایۀ داشتم	و از دشمن زیان رسانند درامان بودم

و در هنگام خلافت ابوبکر الصدیق رض قیس بن سفیان با علاء بن الحضرمی - در بحرین جان داد شاعرے گفته است ؎

فان یک قیس قد مضی بسبیله	فقد طاف قیس بالرسول وسلما
پس اگر قیس راه آخرت گرفت	روزے بود که نزد پیغمبر رسید و سلام عرضه کرد

۷۹ **سفارت عبس** - از بنی عبس نه تن که میسرہ بن مسروق و حرث بن ربیع - که کامل لقب اوست - و قنان بن دارم - و بشر بن حرث بن عباده - و هدم بن مسعده - و سباع بن زید - و ابو الحصن بن لقمان - و عبدالله بن مالک -

وفروہ بن الحصین بن فضالہ۔ باشندازدو ماہہا سے مختلف بسفارت برخاستند و
پیغمبر خدا باز خوردند واز مہاجرین اوّلین بودند۔ وآنحضرتؐ درحق ایشان دعاے خیرے
کرد وفرمود مردے رابیارید کہ ازشما عشر بستاند وشمارا رایتے دہم۔ پس طلحہ بن عبداللہ
درآمد وآنحضرتؐ بدستش رایتے داد وشعار حرب بہر ایشان "یاعشرۃ" فرمود وآوردہ اندکہ
قریش راکاروانے ازشام مے آمد۔ پس بنی عبس رابا نشکرے بفرستاد وعلمے بخشید۔ گفتند
اے پیغمبر خدا ما نہ تن ہستیم پس اگر غنیمت بیابیم چگونہ باہم قسمت کنیم فرمود ما دہم شماہستم
وسرداران رارایت جماعت۔ رایت بزرگ تواردادم وامام بنی عبس را رایتے نباشد۔
وسہ تن از بنی عبس آمدند وگفتند کہ قاریان بمارسیدند وگفتند ہرکہ ہجرت نکند مسلمان
نیست۔ وماہمہ متاع ومواشی داریم کہ مایۂ حیات ماست۔ پس اگر اسلام مے ہجرت
نباشد۔ ہمہ رابفروشیم۔ وہجرت بکنیم۔ فرمود ہرکجا کہ باشید از خدا بترسید۔ ہیچ از
نکوکاری شما کم نخواہد شد۔ اگرچہ درصمد۔ وجاران باشید۔ باز از خالد بن سنان
پرسش فرمود۔ گفتند از وجانشینے نماند۔ فرمود۔ پیغمبرے بود کہ قومش ضایع کرد۔
وپس باصحابش از خالد بن سنان سخن آغاز نمود۔

سفارت فزارہ۔ چون پیغمبر خدا در سنہ ۹ از جنگ تبوک باز آمد۔ از بنی فزارہ ۸۰
دہ وچند کسان کہ ازانجملہ خارجہ بن حصین۔ وحر بن قیس کہ خردترین ایشان بودند۔ بر
شتران لاغر بیامدند۔ وگفتند مامسلمان گشتہ ایم۔ وچون آنحضرت ازچگونگی ملک
ایشان آگہی خواست۔ یکے ازان گفت تنگسالی روے نمودہ است کہ مواشی ہلاک شدند۔

وزمین خشک شده واہل و عیال لاغر گشته - از پروردگار خود بہر ما دعائے بکن - پس آنحضرتؐ
بر سر منبر برآمد و گفت - بار خدایا زمین خود را و جانوران خود را سیراب کن - و بخشش خود بگستر -
و زمین مردهٔ خود را زنده ساز - بار خدایا بر ما بارانے که دادرس - و بہنگام - و گوارا - و پہن - و
وسیع - بفرست - که زود آید نه دیر - و سودمند باشد - نه زیانگر - بار خدایا بر ما باران رحمت
ببار - نه باران عذاب - که خانه برانداز و قرود برو ناپدید ساز باشد - بار خدایا به آب بارش ما را
سیراب ساز و بر دشمنان خیره و زیر گردان - پس چنان بارانے آمد که تا شش روز آسمان را
ندیدند - باز پیغمبر خدا بر سر منبر برآمد و گفت بار خدایا نه بر ما بلکه پیرامون ما - بر کوہها و پشتہا
و نشیبہا و کشتہا - پس ابر چنان از ہم بشگافت که گفتی جامۂ بود که از ہم بدرید -

سفارت مُرّه - چون پیغمبر خدا از تبوک باز آمد - در سنه ۹ سیزده (۱۳) تن از بنی مُرّه ۸۱
بسفارت آمدند که سر آمد شان حرث بن عوف بود - گفتند اے پیغمبر خدا ما از قوم تو
و عشیر تو ہستیم و نسب ما به لوّیؐ بن غالب میرسد - آنحضرتؐ تبسم فرمود و پرسید - عزیزان
خود را کجا گذاشتید - گفتند - در سلاح و اتلاف او - و چون از چگونگی مرز بوم ایشان آگہی
جُست - گفتند چه گوییم به تنگسالی افتاده ایم - از خدا بہر ما دعا خواه - آنحضرت بہر ایشان
دعائے بارش کرد - و بلال را فرمود تا ده اوقیه سیم عامهٔ ایشان را بخشش کند و حرث
بن عوف را تفضیلے نهاد - و دوازده اوقیه بخشش داد - چون ایشان بملک خود باز رفتند
دانستند که ہمدران روز که پیغمبر خدا دعا کرد باران برسید -

سفارت ثعلبه - مردے از بنی ثعلبه میگوید که چون پیغمبر خدا در سنه از ۸۲

جعرانہ - باز آمد با چار تن بسفارت شدیم وگفتیم از قوم ما آنانکہ بدرگاہ نرسیدہ اند - ما فرستادگانِ ایشانیم - وما وایشان اسلام پذیرفتہ ایم - آنحضرت بمہمانی ما فرمان داد - وچند روز بماندیم - وچون بوداع آمدیم - بلال را فرمود کہ چنانکہ سفیران را انعام میدہی ایشانرا ہم نوازش کُن - بلال پارہ ہائے سیم بیاورد وہر یک را ازما پنج اوقیہ بداد وگفت دریتجا درم نیست وما بسلکِ خود باز آمدیم -

۸۳ **سفارت محارب** - در سنہ حجۃ الوداع دہ کس از محارب کہ در انہا سواء بن الحرث - وپسرش خزیمہ بودند بسفارت آمد وبخانۂ رملہ بنت الحرث فرود شدند - وبلال ایشانرا طعام روز وشب مے آورد - وایشان مسلمانی گرفتند - وگفتند ما بر پس ماندگانِ خود ہستیم - وہیچ کسے درین مواسم از ایشان سنگدل وسخت روتر نبود - ودریتہا مردے بود کہ پیغمبر خدا اورا بشناخت اوبگفت خدائے را سپاس کہ مرا تا بدین روز زندہ داشت کہ بتو ایمان آوردم آنحضرت فرمود - ہر آئینہ اینہمہ دلہا در دستِ خداست وبر روئے خزیمہ دست بنہاد کہ ازان بر رخش فروغے پیدا گشت وچون دیگر سفیرانِ ایشانرا ہم انعامے فرمود وباز گشتند -

۸۴ **سفارت سعد بن بکر** - در ماہِ رجب سنہ سعد بن بکر - مر ضمام بن ثعلبہ را کہ مردے دلاور وشاعرے سخنور بود ودو گیسوے دراز داشت - بسفارت بفرستادند - ضمام بیامد وپیش پیغمبر خدا ایستاد وبدرشتی سوال کردن گرفت کہ ترا کہ فرستاد وبکدام چیز فرستاد وآئین وروش اسلام چیست - پیغمبر خدا ہمہ را جواب داد وضمام اسلام گرفت وبسلکِ خود باز رفت - و

ترک اصنام گفت - و قوم را از اوامر و نواهیِ پیغمبر خبر داد - و تا شامگاه در آن آبادی یکتن از مرد و زن نبود که مسلمان نگشت و مسجدے را بنیاد افگندند و بانگِ نماز در دادند۔

۸۵ **سفارت بنی کلاب** - در سنہ ۹ از بنی کلاب سیزده[۱۳] تن که در بینها لبید بن ربیعه - و جبّار بن سلمی بودند بسفارت آمدند - آنحضرتؐ فرمود تا ایشانرا در خانه رمله بنت الحرث فرود آوردند و در میان جبّار و کعب بن مالک پیوندِ دوستی بود - پس چون کعب را از آمدنش آگهی رسید ایشانرا مرحبائے گفت و بهر جبار ارمغانی آورد و تعظیمش کرد و ایشان با کعب برخاستند - و به پیغمبر خدا رسیدند و برسم مسلمانان سلام گفتند - و گذارش کردند که ضحاک بن سفیان - با کتابِ خدا و حدیث تو که بدان فرمان داده بما رسید و ما را سوی راه یزدانی بخواند - پس ما فرمانِ خدا و پیغمبرش پذیرفتیم و او از توانگرانِ ما زکوٰة میگرفت و بر بینوایانِ ما بخشش میکرد -

۸۶ **سفارت رواس بن کلاب** - ابو النفیع الرّواسی گوید که مردے از ما که عمر بن مالک نام داشت - به پیغمبر خدا آمد و اسلام گرفت و بقومِ خود باز آمد و دعوتِ اسلام کرد گفتند تا از بنی عقیل دادِ خود نستانیم چنانکه ایشان از ما کام خود گرفته اند مسلمان نشویم - و باهنگِ بنی عقیل برخاستند و عمر بن مالک هم در آن بود تا آنکه به بنی عقیل - درافتادند و شترانِ ایشانرا گرفته بازے آمدند که از بنی عقیل - سوارے که او را ربیعة بن المنتفق مے خواندند در رسید و میگفت ۵

اقسمتُ لا اطعن الّا فارسا[۵]	اذا الکمی لبس القوانسا

۵ سوگند خوردم نیزه نه زنم مگر سواران را + هنگامیکه دلیرانِ خود بر سر گیرند -

ابو نفیع گوید پس گفتم اے گروہ پیادگان اکنون شما ہمہ این روز از دست این سواران ایمن ہستید۔ تا گرفت۔ آن مرد عقیلی با یکے از بنی عبد رواسی کہ محرس نام داشت دوچار شد و در بازویش نیزہ بزد۔ کہ از کار بماند۔ محرس در گردن اسپ خود بیاویخت و فریاد برداشت کہ بدادم برسید اے بنی رواس۔ ربیعہ پرسید۔ رواس سواران اند یا پیادگان درین میان عمرو بن مالک بر ربیعہ نیزہ افگند و ہلاکش کرد۔ پس ما شتران را براندیم و برفتیم۔ و بنو عقیل در پس ما افتادہ۔ تا آنکہ بموضع تربہ برسیدیم و وادی تربہ درمیان ما و عقیلیان حایل گشت و ایشان سوے ما مے نگریستند و نمیتوانستند رسید و ما بگذشتیم۔ عمرو بن مالک میگوید کہ پس حیران ماندم۔ و گفتم ہیہات مسلمان شدم و بر دست پیغمبر خدا بیعت کردم۔ و باز مردے را بکشتم۔ پس دست خود را بزنجیرے بستہ از گردن خود بیاویختم و سوے پیغمبر خدا روانہ شدم۔ و بآنحضرت ؐ این خبر رسیدہ و گفتہ بود کہ اگر بیاید آنچہ بالاے زنجیر باشد از دستش بزنم۔ پس دست خود را بکشودم و بہ پیغمبر خدا رسیدم و سلام گفتم۔ آنحضرت ؐ روے بگردانید۔ پس از طرف راستش آمدم۔ و ہمچنان از من روے بگردانید۔ باز از طرف چپ آمدم۔ و ہمچنان اعراض فرمود۔ باز از پیش آمدم و گفتم اے پیغمبر خدا از خدا رضا میخواہند و راضی میشود۔ پس از من خوشنود شو۔ خدا از تو خوشنود شود۔

سفارت عقیل بن کعب ۔ از بنی عقیل ربیع بن معویہ۔ و مطرف بن ٨٧
عبداللہ۔ و انس بن قیس۔ سوے پیغمبر خدا بسفارت آمدند و بیعت کردند و اسلام گرفتند و از طرف قوم خود ہم کہ حاضر نبودند بیعت کردند۔ پس پیغمبر خدا ایشان را جاے کہ عقیق بنی عقیل

نام داشت و چشمها و نخلستانها داشت - بخشید - و در اوقتیکه سرخ بهرایشان اینچنین بنوشت
بسم اللہ الرحمن الرحیم ۔ این نبشته ایست که آنکه محمد رسول اللہ ربیع و مطرف و انس را زمین
عقیق بخشید تا دمے که نماز گذارند و زکوٰة دهند - و فرمان بشنوند - و بپذیرند و حق مسلمانے
دیگر ایشان را نه داده شد - این نبشته در دست مطرف بود - چون لقیط بن عامر بیامد -
او را پیغمبر خدا آبے که نظیم نام داشت بخشید و از طرف قومش بدستش بیعت گرفت -
و چون ابوحرب بن خویلد بیامد - پیغمبر خدا بروے چیزے از قرآن فرو خواند و اسلام عرض فرمود
او از راه شگفتی بگفت بخدا باز گو که تو بدرگاه خدا رسیده یا آنکه رسیده است - بد و پیوسته
و تو الحق سخنے میگوئی که مثلش را نمے توانم - مگر من بدین تیرهاے خود بهر دین تو دیکشے که
دارم - فال میگیرم - ببینم تا زین چه برآید - این بگفت و تیرها را برهم زد - و چون یکے از ان برشید
تیر کفر برآمد - بار دیگر برهم زد و همچنان سه بار تیر کفر برآمد - پس گفت تو خود مے بینی هرچه
مے نماید و سوے برادر خود که عقال بن خویلد - بود باز گشت و گفت تراشیر کم باد - سوے
محمد بن عبداللہ نمے گرائی که بدین اسلام دعوت میکند و قرآن میخواند و مرا عقیق -
داده است اگر اسلام را بپذیرم - عقال - گفت بخدا انچه از محمد یافتہ ئی بیش از ان
بهر تو نشان بکنم - این بگفت و بر اسپ خود برنشست - و نیزه را بر زمین کشان از نشیب عقیق
بگذشت و آن زمین را که نشان کرد با همه چشمهاے او بگرفت - چندے نگذشت که عقال
بآنحضرت بیامد و پیغمبر خدا اسلام بروے عرض نمود و فرمود که بگو گواهی میدهم - محمد صلعم
پیغمبر خدا است - عقال - گفت گواهی میدهم که هبیرة بن نفاضه - رزز - فرنی لبان

چہ خوش سوارے بودہ است۔ آنحضرت بار دیگر فرمود بگو کہ گواہی میدہم محمد پیغمبر خدا است
گفت گواہی مے دہم کہ صریح بجنون در آغشت۔ بار سوم آنحضرت پرسید آیا گواہی میدہی
عقال۔ اکنون شہادت حق بداد و اسلام گرفت۔ واز عقیلیان حصین المعلی۔ و
ذوالجوشن الضبابی نیز بیامدند و اسلام گرفتند۔

۸۸ سفارت جعدہ۔ از جعدیان۔ رقاد بن ربیع بہ پیغمبر خدا رسید۔ آنحضرت
اورا زمین فلج پارہ بخشید و چیزے بنوشت۔ کہ بایشان بودہ است۔

۸۹ سفارت قشیر بن کعب۔ گروہے از بنی قشیر آمدند کہ در بنان یکے
ثور بن عروہ بود کہ اسلام گرفت و پیغمبر خدا پارہ زمینے بخشید و سندش نوشتہ حوالت
فرمود و دیگر حیدہ بن معویہ بود و این ہر دو پیش از حجۃ الوداع و پس از جنگ
حنین آمدہ بودند۔ ویکے دیگرے قرہ بن ہبیرہ بن سلمۃ الخیر۔ بود کہ اسلام گرفت و پیغمبر خدا
اورا انعام عطا کرد و چادرے خلعت فرمود۔ و بر قومش عامل صدقات ساخت۔ چون
قرہ۔ باز گشت بگفت ؎

حباها رسول الله اذ نزلت به	وامكنها من نايل غير منفد
ناقہ چون بہ پیغمبر خدا رسید۔ پیغمبر اورا بانعام نواخت	داور العطیۃ دست رس بخشید کہ کران نہ پذیرد
فاضحت بروض الخضر وهي حثيثة	وقد انجحت حاجاتها من محمد
پس در باغ سبز فرا آمد و او تیز رو بود۔	و کارہائے خود را از محمد روائی یافت
عليها فتى لا يردف الذم رحله	تروك لامر العاجز المتردد
در بر جوانی است کہ ننگ ہمنشین او نتواند شد۔ و برائے بیچارہ و در تردد افتادہ فرود آیندہ است	

سفارت بنی البکاء - در ۹ھ از بنی بکاء سه تن بیامدند - یکی معویه بن ثور ۹۰
که صد ساله بود و با خود پسرش را که بشر نام داشت هم آورده - و دیگر فجیع بن عبدالله بود
و سه دیگر عبد عمر البکائی که در گوش گرانی داشت - آنحضرت ﷺ فرمود تا ایشان را بجای
فرود کنند - و مهمان دارند و چون باز میگشتند انعام شان داد و معویه - با پیغمبر خدا
گفت من از مس کردن تو برکت میگیرم - و چون پیر گشته ام و این پسرم خوشنودم
داشته است پس میخواهم که بر ویش دست همایونت بکشی - پس پیغمبر خدا دستش بروی
بشر بکشید - و او را چند گوسپندهای سرخ بخشید - و درباره آنها دعای برکت و افزونی
فرمود - جعد بکائی میگوید که بارها بنی البکا از تنگسالی گرفت - مگر ایشان امین بودند
و بشر بن معویه میگوید -

وابی الذی مسح الرسول براسه	ودعا له بالخیر والبرکات
دیدرم است که پیغمبر بر سرش دست کشید	و برای او دعای خیر و برکت فرمود
اعطاه احمد اذ اتاه اعنزا	عفرا نواجل لیس بالللحبات
چون به پیغمبر آمد او را میشها بخشید	که توانا و از نسل خوب بودند و شیر کم نداشتند
یملأن رفد الحی کل عشیة	ویعود ذاك الملاء بالغدوات
مهمانان قبیله را هر شامگاه پُر میدهند	و این پُری پگاه باز می آید
بورکن من منح وبورك مانحا	وعلیه منی ما حییت صلاتی
این عطیه ها برکت داده شوند و هم عطا کننده را برکت یاد - و تا زنده ام از من بر و رحمت باد	

وآنحضرت فجیع را اینچنین بنوشت - این نوشته ایست از محمد النبیؐ بهر فجیع و پیروانش که چون اسلام گیرند - ونماز برپا کنند وزکوٰة ادا سازند - وسر بفرمان خدا و پیغمبرش بنهند - واز غنیمت خمس بدهند - وبیاوری پیغمبر و اصحابش برخیزند وخود را آشکارا مسلمان گویند - واز مشرکان کناره جویند - درپناه خدا وپیغمبرش باشند - وآنحضرتؐ عبد عمر را که درگوش گرانی داشت به عبدالرحمٰن - نامے فرمود وآبش را که ذی الفضہؓ مے خواندند بنامش بنوشت وباز عبدالرحمٰن از سایہ نشینان مسجد یعنی از اصحاب صفه گشت -

سفارت کنانه - درهنگامیکه پیغمبر خدا بسیج تبوک داشت وسامانش میفرمود - 91
واثله بن اسقع اللیثی بیامد و با پیغمبر خدا نماز صبح بخواند - آنحضرتؐ پرسید کیستی و بچه کار آمدهٔ - واثله - از نسب خود باز گفت - وگفت من از پے آن آمده ام که برخدا وپیغمبرش ایمان بیارم واز فروهیده ونکوهیده هرچه باشد بهر وے بیعت بکنم - آنحضرتؐ به بیعت گرفت - و واثله بعزیزان خود باز آمد وایشانرا ازان واقعه خبر داد - پدرش گفت اکنون با تو هرگز سخن نکنم مگر خواهرش چون گفتارش را بشنید - اسلام گرفت و بهر واثله سامان سفر ساز داد تا باز بسوے پیغمبر خدا آمد اکنون که آنحضرت به تبوک رفته بود گفت هر که مرا با آنحضرتؐ ببرد بهرهٔ من ازانش باشد کعب بن عجره او را سوار کرد تا واثله به پیغمبر خدا برسید وبا آنحضرت در جنگ تبوک ببود وپیغمبر خدا او را با خالد بن ولید سوے اکیدر بفرستاد ودر آنجا غنیمت یافت پس بهرهٔ خود را سوے کعب بن عجره آورده پیشش بنهاد - کعب نپذیرفت - وگفت این را از طرف من بگیر من ترا بهر خدا بآنجا رسانده بودم - واز بنی عبد بن عدی - سفارتے

بیامدکہ دران حرث بن اہبان - دعویمر بن اخرم - وحبیب - وربیعہ - پسران ملہ - ودیگر مردان دودمانش بودند - ایشان گفتند اے محمد ما از اہل حرم وساکنانش وگرامی ترین باشندگان آنجا ہستیم وباتو بر سر جنگ نیستیم - وگر بجنگ کسے برخیزی باتو بکوشیم مگر با قریش ونیفتیم وترا وقومت را دوست میداریم پس اگر تو کسے را از ما بکشی ہمین خونبہایش بدہی واگر از اصحابت ما کسے را بکشیم ما ہم خونبہایش بدہیم - آنحضرت اینہمہ پذیرفت وسپس ایشان ہم مسلمانی گرفتند -

۹۲ سفارت اشجع - درسال جنگ خندق - ضدتن - از بنی اشجع کہ سالارشان مسعود بن رحیلہ بود بیامدند - وبدرۂ سلع فرود شدند - پیغمبر خدا سوئے ایشان برفت وفرمان داد کہ بہر ایشان انبان خرما بیارند - واشجعیان گفتند اے محمد ہیچیک را از قوم خود نمی دانیم کہ در ہمسایگی ہیچو ما باتو نزدیکی داشتہ باشد وما مشتے بیش نیستیم - واز جنگ تو وقوم تو تنگ آمدیم پس آشتی میخواہیم - آنحضرت بایشان صلح فرمود - وگویند اشجع ہنگامے آمدند کہ پیغمبر خدا از جنگ بنی قریظہ - فارغ گشتہ بود وایشان ہفتصد بودند پس از صلح ایشان مسلمانی گرفتند -

۹۳ سفارت باہلہ - پس از فتح مکہ مطرف بن الکاہن باہلی از طرف قوم خود بسفارت آمد ومسلمان شد وبہر قوم خود پناہ گرفت - آنحضرت بہرا و نامہ بنوشت کہ درو از احکام زکوۃ آگہی بخشید - سپس نہشل بن مالک وائلی کہ از باہلہ بود بسفارت قوم خود بیامد واسلام گرفت - وآنحضرت بہروے ومسلمانان قومش نامہ بنوشت کہ درو از احکام

اسلام آگهی بخشید - و عثمان بن عفان نوشته بود -

سفارت بنی سلیم - مردے از بنی سلیم که او را قیس بن نسیبه مے نامیدند ۹۴
بآنحضرت آمد و گفتار آنجناب بشنید - و از بسیاری چیزها پرسید - آنحضرت یک یک را پاسخ داد او همه را یاد گرفت و چون پیغمبر خدا سوے اسلامش بخواند بپذیرفت و چون بقوم خود باز گشت - گفت ترجمهٔ رومیان و زمزمهٔ فارسیان و اشعار عرب و گفتار کاهنان و سخنان بلند دارایانِ حمیر - همه را شنیده ام مگر هیچ ازین حرفها بسخنهاے محمد ﷺ نمے ماند - بایدکه هر چه بگویم بپذیرید و از پیغمبر خدا بهرهٔ خود ها بردارید - پس چون سال فتح آمد - از بنی سلیم هفتصد مردان و گویند هزار تن بیرون آمدند و با پیغمبر خدا در مقام قدید پیوستند و در ایشان عباس بن مرداس - و انس بن عباس بن رعل - و راشد بن عبد ربه بودند و همها اسلام گزیدند و گفتند ما را در مقدمة الجیش خود بگردان و درفشے سرخ بما بسپر و شعار حرب ما مقدم بفرما - آنحضرت همچنان کرد و ایشان در جنگهاے فتح و طائف - و حنین بوده اند - و آنحضرت راشد بن عبد ربه را زمین رهاط بداد و درو چشمه بود که او را عین الرسول میخواندند - و بنی سلیم را صنمے بود و راشد شمنش بودے تا روزے روباهے را بدید که بر سرِ آن بت میشاشد - چون این بدید - بگفت ؎

اربٌّ یبول الثعلبان براسه	لقد ذل من بالت علیه الثعالب
هر که بر وے خرگوشها بشاشند - خداوند بود -	همانا خوار است آنکه خرگوشها بر وے بشاشند

این بگفت و بر جست و بت را بشکست و به پیغمبر خدا رسید - آنحضرت پرسید چه نام داری؟

گفت غاوی بن عبدالعزی - فرمود تو راشد بن عبد ربه - هستی - راشد اسلام گرفت و درست کیش گردید - و با آنحضرت در جنگ فتح بود و پیغمبر خدا فرمود بهترین قریه های عرب - خیبر است و بهترین بنی سلیم - راشد است و او را بسالاری قومش علمی بخشید - و از بنی سلیم مردے بود که قدر بن عمار نام داشت و از دودمان شرید - بود در مدینه با آنحضرت باز خورد و اسلام گرفت و پیمان بست که از قوم خود هزار تن سواران بیارم و میگفت ؎

شددت یمینی اذ اتیت محمداً	بخیر یدٍ شُدّت بحجزة مئزر

چون نزد محمد آمدم دستِ راستِ خود بدستے دادم - که بهترین آن دستها بود که گره ازار بسته است

وذاک امرؤ قاسمته نصف دینه	واعطیته الف امرئ غیر اعسر

و این مردیست که با او نیمهٔ کیش خود مقاسمت کردم — و او را هزار مردان کارے عطا کردم

و بقوم خود باز آمد - و ایشان را آگهی داد و با نهصد (۹۰۰) مردان بیرون آمد - و یکصد را همدران جا بگذاشت و در نوردِ راه اجلش فرا آمد - پس بهر سه کس که از قومش بودند وصیت کرد - یکے عباس بن مرداس بود و دیگر جبار بن حکم که به فرار شریدی نام آور بود و سه دیگر اخنس بن یزید - و هر یک را بر سه صد سواران سالار گردانید - و گفت بآن مرد خود را برسانید و عهدیکه در گردنم بمانده است بجاے آرید - این بگفت و جان داد - ایشان براندند تا بپیغمبر خدا رسیدند - پرسید کجاست آن مرد که روے زیبا و زبانے شیوا و ایمانے درست داشت - گفتند خدایش بخواند - و او را اجابت کرده - و از حالش آگهی دادند فرمود

از هزار سواران که عهد بسته بود آن یکصد کجا هستند- گفتند یکصد را بر جا بماندیم تا اگر دشمنے روے نماید فعش را بتوانند- فرمود درین سال شما را چنین کارے پیش نباید- کوتاهی سخن آنها را نیز بخواندند- تا در موضع هده- یکصد سواران بسرداری منقع بن مالک فراز آمدند- چون شریدیان بانگ و شنۂ اسپان شنیدند- گفتند اے پیغمبر خدا برما رسیدند- فرمود یاران شما هستند- دشمنان نیستند- اینها سلیم بن منصور اند که بیامده اند- و بنو سلیم با پیغمبر خدا در جنگ فتح و حنین بوده اند- و عباس بن مرداس در بارۂ منقع چنین گفته است ؎

	تسع المئین فتم الف اقرع		القاید المأة التی وفی بها
	پس شمار یک هزار کامل گردید		سر خیل صد سواران که با آنها شمار نهصد تمام گشت

سفارت هلال بن عامر- از بنی هلال جمعے بآنحضرت رسیدند- یکے ازان عبد عوف بود- پیغمبر خدا از نامش پرسید- گفت عبد عوف- فرمود تو عبد الله هستی- و اسلام گرفت- و از فرزندانش یکے چنین مے گوید ؎ 95

الی النبی عبد عوف وافدا		جدی الذی اختارت هوازن کلها

عبد عوف که همه قبیلۂ هوازن- او را بسفارت پیغمبر برگزیدند- جد من بوده است

و یکے قبیصة المخارق بود که گفت اے پیغمبر خدا بر من از قوم من باریست گران خواهم که یاری من بکنی- فرمود چون زکوٰة بیاید کامست روا یابد- و یکے ازان زیاد بن عبد الله- بود که در مدینہ بر خانۂ میمونہ بنت الحرث که حلیلۂ پیغمبر خدا

دخاله زیاد بود فرود آمد - چون آنحضرت بخانه درآمد - و بر زیاد که درآن هنگام نوجوان بود چشمش افتاد بخشم آمده باز میگشت - میمونه دریافت و گفت اے پیغمبر خدا این پسر خواهر منست - پس آنحضرت بازآمد و بنشست - پس با زیاد بمسجد برون شد و نماز کرد و در حق زیاد دعاے فرمود - و دست ہمایون بر سرش بنهاد و بر چهره اش تا بینی فرو کشید - بنو ہلال مے گفتند - که زین پس همیشه در روے زیاد فره و خجستگی میدیدیم و شاعرے در مدح علی بن زیاد گفته است ؎

یا ابن الذی مسح النبیّ براسه	ودعا له بالخیر عند المسجد
اے پسر آنکه پیغمبر بر سرش دست نهاد	و براے او در مسجد دعاے خیر فرمود
اعنی زیادا لا ارید سواءه	من غایر او متهم او منجد
یعنی زیاد که جز او دیگرے مراد ندارم	از آنان که در زمین نشیب یا تهامه یا نجد فرود آیند
مازال ذاک النور فی عرنینه	حتّٰی تبوّأ بیته فی الملحد
این فروغ پیوسته در بینی او بود	تا آنکه در گور جاے خویش گرفت

سفارت عامر بن صعصعه - از عامریان - عامر بن طفیل - ۹۶

و اربدبن ربیعه - بآنحضرت رسیدند - عامر گفت اگر مسلمان شوم چه یابم - آنحضرت فرمود آنچه مسلمانان را و بر مسلمانان است - هم ترا و بر تو باشد - گفت پس از خود مرا فرمانروائی ندهی - فرمود این نه ترا و نه قوم تراست - گفت اینهم نکنی که مرا بر خیمه نشینان فرمانروا سازی - و تو خود سرور شهریان باشی - فرمود اینهم نشود - مگر چون مردے سوار هستی -

عنانِ خیل بدستت بسپرم گفت مگر این خود در دستِ من نیست که بالشکرے پُر از سواران و پیادگان ترا فرو گیرم - این بگفت و با رفیقِ خود باز رفت - پیغمبرِ خدا گفت بارخدایا بدا اینها از من دور دار - بارخدایا بنی عامر را راه راست بنما و اسلام را از عامر (بن طفیل) بے نیاز گردان - پس خدائے تعالیٰ بر عامر که بخیمه اش بود بیماری فرستاد که زبانش چون پستانِ گوسپند فرو آویخت - و سوئے خانهٔ زنے که از بنی سلول بود برفت و گفت - ننگِ بیماریِ شتران بردن و در خانهٔ زنے سلولی مردن - و بر اربد - خدا یتعالیٰ صاعقه فرستاد که دود از نهادش بر آورد چنانکه لبید بن ربیعه مرثیه اش گفته است - و درین سفیران یکے عبد الله بن الشخیر بود که گفت اے پیغمبرِ خدا تو خداوند و ولی نعمت ما هستی - آنحضرت فرمود خداوند خدا یتعالیٰ است - نباید که در فریب بادشاہے بیفتید - و چون علقمه بن علاثه - و هوذه بن خالد با پسرش بیامدند عمرؓ در پهلوے پیغمبرِ خدا نشسته بود - پس آنحضرت فرمود تا عمر - بهر علقمه جائے خالی کرد و علقمه در پهلویش بنشست - چون آنحضرت از احکامِ اسلام آگهی داد و چیزے از قرآن بخواند علقمه - گفت اے محمد همانا پروردگارِ تو کریم است و من بتو ایمان آوردم و بر دستِ عکرمه بن حفصه بیعت کردم و هوذه و پسرش و برادر زاده اش نیز اسلام گرفتند - و هوذه بر دستِ عکرمه بیعت کرد - جحیفه السوای میگفت که چون وفدِ بنی عامر بیامدند من بایشان بودم و به پیغمبرِ خدا در خیمهٔ سرخے که بر گِندِ سیل زده بودند - باز خوردیم و سلام کردیم - پرسید شما چه کسانید گفتیم ما بنو عامر بن صعصعه

هستیم۔ فرمود خوش آمدید شما از من و من از شما هستیم۔ و هنگام ظهر فراز آمد۔ پس بلال بهر
بانگِ نماز برخاست و بر پاے خود میگردید و چون ازان بپرداخت کوزۂ آبی بیاورد تا
آنحضرتؐ وضو کرد و از آب هر چه باقی ماند ما بصد جهد مے خواستیم هم ازان آب وضو
سازیم۔ و بلال اقامت گفت و آنحضرت با ما دو رکعت نماز بگذارد و چون هنگام عصر
رسید باز بلال بهر اذان برخاست و بر پاے خود گردش میکرد و آنحضرت همچنان با ما دو رکعت ادا کرد۔

سفارت ثقیف۔ آورده اند که عروه بن مسعود۔ و غیلان بن سلمه در محاصره
۹۷
طائف نبودند۔ و در مقام جرش فنِ فلاخن و سنگ انداز و دبابه مے آموختند۔
و چون پیغمبرِ خدا از طائف باز مے آمد۔ فلاخن و سنگ انداز۔ و دبابه را بر پاے
کردند۔ و با آهنگ پرخاش برخاستند۔ مگر خدا تعالیٰ دل عروه را بگردانید و خواهش اسلام
در وے افگند تا سوے پیغمبرِ خدا آمد و اسلام گرفت و دستوری خواست تا بسوے قوم خود
باز رود و ایشانرا سوے اسلام بخواند آنحضرت فرمود با تو بجنگ برخیزند۔ گفت مرا
از فرزندان خود عزیز تر دارند۔ و چون سه بار پرسید آنحضرت فرمود اگر رفتن خواهی
برو۔ عروه روانه شد تا پس از پنج روز بهنگام شام به طائف رسید و بمنزلِ خود در آمد۔
مردمان بدیدارش آمدند و بهنجار مشرکان آبادش گفتند۔ عروه گفت بآئینِ بهشتیان
سلام گوئید و ایشانرا سوے اسلام بخواند۔ پس از برا و برخاستند و بهر کشتنش راے
زدند چون سپیدۂ صبح بدمید عروه بدریچۂ خود برآمد و بانگِ نماز در داد از هر گوشه
ثقیفیان بیرون آمدند و مردے از بنی مالک که اوس بن عوف نام داشت

تیری رہا کرد کہ برگ اکحل عروہ برسید وچنان خون بکشاد کہ باز نایست پس غیلان بن سلمہ۔ وکنانہ بن عبد یالیل۔ وحکم بن عمرو و دیگر سران احلات برخاستند۔ و سلاح جنگ دربر کردند و فراہم آمدند۔ چون عروہ این حالت را بدید گفت من از خون خود درگذشتم تا شما در جنگ نیفتید واین کرامتے بود کہ خدا یتعالی بر من ارزانی داشت و بزرگے شہادت بخشید۔ باید کہ مرا با شہیدانیکہ با پیغمبر خدا جان در باختند بخاک بسپرید۔ این بگفت و سر بخواب مرگ فرو برد و در گورستان شہیدان بخاکش سپردند چون بہ پیغمبر خدا از کارش آگہی رسید۔ فرمود کارش بکار صاحب یٰسین مانند است کہ قوم خود را براہ خدا بخواند وقومش او را بکشت۔ وابو الملیح پسر عروہ۔ وقارب بن الاسود نیز بہ پیغمبر خدا رسیدند واسلام گرفتند۔ آنحضرت از حالت مالک بن عوف پرسید گفتند او را در طائف بگذاشتیم۔ فرمود او را خبر دہید کہ اگر بیاید واسلام گیرد اہل ومالش با و بازدہم وصد شتران بخشم۔ مالک بن عوف بہ پیغمبر خدا بیامد واینہمہ بیافت وگفت اے پیغمبر خدا من از بد ثقیف ترا نگہدارم۔ وبر جانوران شان غارت زنیم تا آنکہ مسلمان گشتہ بیایند۔ پیغمبر خدا او را بر مسلمانان قومش عامل ساخت۔ او با ثقیف بر سر جنگ مے بود۔ وجانوران شان بیغما مے برد۔ چون ثقیفیان اینحالت را بدیدند۔ سوے عبد یالیل گرد آمدند و رائے زدند تا سوے پیغمبر خدا سفارتے بفرستادند کہ ہمگی دہ واند بودند۔ ودر ایشان از سرداران عبد یالیل۔ وہر دو پسرانش کہ کنانہ وربیعہ۔ باشند۔ شرجبیل بن غیلان۔ وحکم بن عمرو۔ وعمرو بن ابی العاص۔ واوس بن

عبد عوف۔ دنمیر بن خرشہ بودند وگویند ہفتاد تن بودند۔ مغیرۃ بن شعبہ گوید من با شتر سواران مسلمانان در مقام حرض بودم کہ ناگرفت۔ عمرو بن العاص بن پوست و خبر جست چون نگاہم بر ایشان افتاد۔ شنیدہ و دیدم۔ تا مژدہ آمدشان بہ پیغمبر خدا برسانم در نوردراہ بہ ابوبکر صدیقؓ باز خوردم و سرگذشت باز نمودم ابوبکرؓ گفت بخدایت سوگند کہ بدین نوید با آنحضرت پیش از من نرسی۔ و بیامد و بہ پیغمبر خدا آگہی داد۔ پس ہر کہ از احلاف مغیرۃ بن شعبہ بودند بروے فرود آمدند۔ وانچہ از بنی مالک۔ بودند۔ آنحضرت بہر ایشان در مسجد خیمہ برزد و آنحضرت ہر شب پس از نماز عشا بر ایشان بایستادے۔ و تا دیر سخن زدے کہ پایش بستوہ آمدے و از قریش شکوہ ہا کردے و جنگہائیکہ با ایشان رویداد یاد فرمودے۔ پس تفضیتے کہ در میان ثقیف برپا بود فیصل داد۔ و ایشانرا قرآن آموخت۔ و عمرو بن ابی العاص را سردار شان گردانید۔ و ثقیف (از بیم شورش عوام) نمیخواستند کہ لات و عزّیٰ را بدست خود بشکنند و پوزش نمودند و آنحضرت بپذیرفت مغیرۃ گوید کہ من آنکس بودم کہ این بتان را بشکستم و پس ہمہ ثقیف اسلام گرفتند۔ و چنان استوار برآمدند کہ ہیچ قومے را از عرب آنچنان درست ایمان و کامل عیار با خدا و کتابش ندانیم۔

سفارت ہای ربیعہ

سفارت عبد القیس۔ در سال فتح پیغمبر خدا۔ سوے مردمان بحرین بنگاشت ۹۸
کہ از ایشان بست تن بیایند پس ہمانقدر مردمان با عبداللہ اشج کہ سالار شان بود۔ و

منقذ بن حیان که خواهرزاده اشج بود و چاردو برخاستند و بشام هنگام برسیدند-
درین روز سپیده دم آنحضرت در افق نگاه کرده بود و فرموده که هر آئینه از طرف مشرق
قومے بیاید که بناخواست اسلام را نگرفته باشند- و از دوری راه شتران شان بلاغری
رسیده اند و توشها سپرے گشته و بستر ازش نشانے نے باشد- خدایا عبدالقیس- را
بیامرز که بهر آن نمے آیند که مالے بخواهند- همانا ایشان بهترین اهل مشرق هستند- پس چون نزدیک
رسیدند- اصحاب گفتند اے پیغمبر خدا سفیران عبدالقیس آمده اند فرمود مرحبا بهم عبدالقیس چه خوب
قومے است و ایشان در جامهاے خود با آنحضرت در مسجد باز خوردند و سلام کردند آنحضرت پرسید
عبدالله اشج کیست- اشج که مردے ناخوش پیکر بود- گفت منم اے پیغمبر خدا- پیغمبر سویش نگاه کرد
فرمود همانا از چرم مردم مشک نمسازند- از مردم دو خردترین چیزش که زبان و دل باشد بکار مے آید- و دو
خصلت است در تو که خدا تعالی را پسند مے آید- عبدالله گفت آن چه باشد- فرمود آن دو خوی حلم و درنگ است
گفت این چیزے تو زائیده است- یا با من آفریده اند- فرمود نے- با تو آفریده اند-
و چاردو- را سوے اسلام بخواند تا مسلمان شده و درست کیش گردید- و ایشان را در خانه
رمله- بنت الحرث فرود آورد و تا ده روز مهمان داشت و عبدالله اشج- درین میان
از پیغمبر خدا فقه و قرآن مے آموخت چون پدرود شدند هر یک را بخشش معلوم بداد-
و عبدالله- را که فضیلتے نهاد دوازده و نیم اوقیه بخشید- و بر روے منقذ دست
همایونش بکشید-

۹۹ **سفارت بکر بن وائل**- چون سفارت بکر بن وائل بیامد یکے از ایشان با آنحضرت

گفت قُسّ بن ساعده امیدانی - فرمود از شما نیست قُسّ مردے از ایاد - بود که در هنگام جاهلیت خود را بآئین حنیفی برآورد و ببازار عکاظ - بیامد - و مردمان انجمن بودند و بگفتاریکه از وی یاد گرفته بود با مردمان سخن میزد - و درین سفارت بشیر بن الخصاصیة - وعبدالله بن مرثد - وحسّان بن حوط - بودند - از فرزندانِ حسّان - کسے گفته است ؎

انا ابن حسان بن حوط وابی	رسول بکر کلما الی النبی

من پسر حسان بن حوط هستم - و پدرم از جانب بکر بسوے پیغمبر سفیر بود

وبا ایشان عبدالله بن اسود - هم آمده بود که در یمامه جا داشت و هرچه مال و متاعش در آنجا بود بفروخته هجرت برخاست و پیش آنحضرت انبانے پر از خرما بیاورد و آنجناب بهراو دعاے برکت فرمود -

١٠٠ سفارت بنی تغلب - از تغلبیان - سیزده ۱۳ تن از مسلمانان و نصرانیان که صلیبهاے زرین آویخته بودند - بیامدند - و بخانهٔ رمله بنت الحرث فرود شدند - آنحضرت مسلمانان را انعام معلوم ببخشید و با نصرانیان صلح فرمود برینکه خود چنانکه هستند بمانند مگر فرزندانِ خود را بنصرانیت اصطباغ ندهند و هرکه از ایشان اسلام پذیرفته بود آنها را بانعام بنواخت -

١٠١ سفارت حنیفه - از بنی حنیفه - ده و چند مردمان که دران رحال بن عنفوه - وطلق بن علی - وحمران بن جابر - وعلی بن سنان - واقعس بن سلمه - وزید بن عمر ومسیلمه بن حبیب بودند با سالار ایشان که مسلمه بن حنظله بود - بآنحضرت رسیدند -

وبخانۂ رملہ بنت الحرث۔ فرود شدند و مہمان گشتند۔ ایشان از خورد و آشام درچاشت
وشام مے آوردند گاہے نان وگوشت۔ گاہے نان وشیر۔ وروزے نان وروغن
وبارے خرما۔ کہ درپیش ایشان مے پراگندند۔ ایشان بآنحضرت درمسجد باز خوردند۔
وسلام کردند وشہادتِ حق بدادند وگاہ گاہ بدیدار آنحضرت میشدند ومسیلمہ۔ رابنگہبانی
رخت میگذاشتند وباخود نمے آوردند۔ درحّال عنفوہ از ابی بن کعب قرآن
مے آموخت۔ وچون بسیچ خان ومان خود کردند۔ پیغمبر از ایشان ہر یک را پنج اوقیہ
انعام فرمود۔ گفتند اے پیغمبر خدا یکتن از ما نیامدہ است ونگہبانی شتران ورختِ ما
میکند۔ پیغمبر برائے او برابر شان بہرہ نہاد۔ وفرمود چون نگہبان رخت وراحلۂ شما
است از شما بدنیست۔ چون مسیلمہ این سخن آنحضرت را بشنید گفت دانستہ است
کہ پس از وے کار زمان بدستم افتد۔ وایشانرا آنحضرت آفتابہ بداد کہ درویس ماندۂ
وضوے او بود وفرمود چون بشہر خود برسید کلیساے خود را باید کہ بشکنید واین آب را
درآنجا بپاشید۔ وبہمدرآنجا مسجدے بسازید۔ چون رسیدند ہمچنان کردند۔ وآن آفتابہ
بدست اقعس بن سلمہ آمد۔ وطلق بن علی۔ موذن شد۔ چون اذان درداد وراہب
آن دیر بشنید گفت ہمہ راست است وبراہِ راست میخواند۔ این بگفت وبگریخت ودیگر
نیامد۔ ومسیلمہ بدعوی پیغمبرِ خدا برخاست۔ درحّال بن عنفوہ۔ گواہی بداد کہ پیغمبر اورا
درکار خود انباز گردانیدہ است۔ پس مردمان بفتنہ اش افتادند۔

۱۰۲ سفارت شیبان۔ آوردہ اند کہ مردے بود حبیب بن ازہر۔ نام ودر آغاز اسلام

هر دو دختران بگذاشت برادرش اثوب بن ازهر - آنهمه دختران را از زنش که قیله - نام داشت بگرفت - قیله بر سر آن شد که با صحابے خود را بآنحضرت برساند - دخترکے از دخترانش که پیراہنے در تن داشت - و نامش حدیباء بود بگریست که من هم با تو بروم - هر دو پنهانی برخاستند و بر جمّازه بنشستند - و براندند - همدرین میان که جمازه قدم میزد - خرگوشے برجست - حدیباء گفت بخدا که حادثه ایست - خدا درین کار پاشنه ات را از پاشنهٔ اثوب بلند تر دارد - پس روباهے فراز آمد حدیباء او را نامے نهاد - امّا راوی این روایت یعنی عبد اللہ بن حسان را از یاد رفت و در حقش همان سخن گفت که دربارهٔ خرگوش گفته بود - و همدرین میان که جمّازه میرفت ناگهان بنشست و لرزه بر اندامش افتاد - حدیباء گفت به امانت سوگند که اثوب بر سرت رسید - قیله گفت - مرگت باد - چه چاره سازم - گفت جامهاے خود و عرق گیر جمّازه ازین روے بآن روے برگردان - و خود هم از پشت بروے برگرد - پس حدیباء خودش هم پیراهن از تن کشید و واژگونش بپوشید - و از پشت بر روے برگشت - چون قیله بگفته اش کار بست جمّازه بجنبش آمد و برخاست و آب تاخت - قیله گفت اکنون متاع ما را با خود گیر - او همچنان کرد - قیله مے گوید - آهسته همی رفتم که ناگهان اثوب از عقب ما دوان آمد - نزدیک از ما آبادی بزرگے بود - من او را دیده بودم - چون شتر ما را بزیر انداخته بود - و او سوے خانه درمیانهٔ قدم پیش نهاد - بخانه در آمدم - اثوب هم در رسید و تیغ راند که سرِ مویم ببرد - و گفت اے نابکار - دختر برادرم را فرو افگن - ناگزیر بیند اختمش -

واثوب آنرا بر دوش خود بنهاد و رفت - و حدیباء از حالش نسبت بهمخویشان آگاه
بود - پس خود را بخواهر خود که با یکے از بنی شیبان - کتخدا بود - رساندم - ومیخواستم که
همراه کسے پیش پیغمبر خدا بردم - شبے با او بودم و او میدانست که بخواب اندرم - ناگهان
شوهرش از بر فسانه گویان بیامد - با خواهرم گفت بجانت سوگند که بهر قبیله ربیعه رفیقے با صفا
یافته ام - پرسید کیست - گفت - حریث بن حسّان - شیبانی که صبحگاه بسفارت
بکر بن وائل - سوے آنحضرت میرود - پس من بامداد برجستم و بر شترِ خود سوار گشتم -
و بانگ زنانے حریث را دریافتم و دستوری همراهی خواستم - او بگشاده روئی
بپذیرفت تا هر دو به پیغمبر خدا رسیدیم - هنگامیکه بنماز صبح با جمعے ایستاده بود - و
صبح بدمیده و ستارگان همچنان یک دریک نمایان مانده - و از اثر شب مردان
باز شناخته نمیشدند - من چون تازه مسلمان بودم در صفِ مردان جا گرفتم - مردیکه
در پهلویش ایستادم پرسید مرد هستی یا زن - گفتم من زنے هستم - گفت - همانا
میخواستی مرا در فتنه افگند - ترا بایستی که در صفِ زنان بایست ایستاد - چون نظر
کردم پیش حجره ها صفے از زنان برپا بود - که نگاهم برو نفتاده در آنها بماندم - چون
آفتاب برآمد فراترک شدم - و هر گاه مردے را با روے روشن و جامهٔ زیبا میدیدم
نگاه بر میکردم تا آنحضرت را ببینم - درین میان مردے بیامد و گفت - السّلام علیک
یارسول الله - پیغمبر خدا در جوابش فرمود - و علیک السّلام و رحمة الله و برکاته - و
آنحضرت دو جامهٔ کهنه که زعفرانی و رنگش پریده بود بر سینه بر بسته بود - و شاخ خرمائے

که دو برگ سرش را گذاشته ــ همه برگهایش را کنده بودند ــ در دست گرفته ــ و بر دو پایش
نشسته بود ــ من چون پیغمبر خدا را بدین فروتنی نشسته نزد خود یافتم ــ از هیبت
لرزه بر تنم افتاد ــ یکے از همنشینان آنحضرت گفت ــ اے پیغمبر خدا این زنِ بیچاره
همی لرزد ــ مرا که پسِ پشت آنحضرت بودم بے آنکه نگاه بر من افگند ــ فرمود اے
بیچارهٔ زن هیچ مترس و آرام گیر ــ چون این بفرمود آنهمه هراس از دلم برفت در میان
رفیقِ راه من بیامد و بیعتِ اسلام از طرف قوم خود کرد و پس گفت اے پیغمبر خدا
بهر زمین دهنا که درمیان ما و بنی تمیم است فرمانے بنویس ــ که از تمیمیان جز آنکه ــ
راه گیر یا پناه گیر باشند بر طرفِ ما نیایند در زمین دهنا ــ پاے ننهند آنحضرت
با یکے خردسال گفت ــ اے طفل این مرد را بهر زمین دهنا ــ اینچنین بنویس ــ مرا که خاک
دهنا زاد و بوم بود ــ چون دیدم که فرمان چنین میرود از بیتابی خود داری مشکل افتاد ــ
گفتم اے پیغمبر خدا این مرد بهر زمین بعدل خواستگار نگشته است ــ همانا این موضع
دهنا ــ کنام شتران و چراگاه گوسپندان ست و زن و فرزند تمیم بر طرف آن هستند ــ
پس آنحضرت فرمود باش اے طفل این زنِ بیچاره راست میگوید ــ مسلمان با مسلمان
برادر است ــ هر دو را آب و درخت بسند باشد و در برابر دشمن یاری همدگر بکنند ــ چون
آنمرد دید که سخنم سنگ راهش گردید ــ هر دو دستِ خود بر هم زد و گفت حدیث من و تو
چنان است که در مثل مے گویند ــ گوسپند مرگِ خود را بسم خود میبرد ــ گفتم نے نے ــ همانا
در تیرهٔ شبهار همنائی و بر رهبران بسیار بخشش و با رفیقهٔ خود پاکدامان بوده ــ مگر چون با آنحضرت

رسیدے و حاجتِ خود بخواستے بر من خردہ مگیر۔ اگر من ہم حاجت خود پیش کنم۔ گفت اے
پدر مردہ ترا بہ دہنا۔ چہ حاجت تواند بود۔ گفتم کنام شترانم را بہر زن خود خواستی۔ گفت
چون مرا پیش پیغمبر خدا چنین بستائی من ہم پیش آنحضرت گواہی دہم کہ تا زندہ مانم برادر
تو باشم۔ گفتم چون آغازش کردم بازش ہم بگویم۔ پس پیغمبر خدا فرمود۔ گر این زن پسرے
نمیدارد کہ ہمانا بند کشائے و بلند گفتار بودے۔ من ازین سخن گریہ آغاز نہادم۔ و گفتم
بخدا چنین پسرے داشتم۔ و در جنگِ زیدہ با تو بود و چون بخیبر رفت تا بہر ملہ غلہ بیاورد
تپ خیبرش درگرفت۔ خودش مرد خواہرانش را با من بگذاشت۔ آنحضرت گفت بخدائیکہ
جانم در دست اوست کہ اگر زنے بیچارہ نمے بودے فرمودمے تا بکیفر این سخن ترا رخ
بر زمین کشان مے برند۔ چون یکے در جہان با ہمدم خود بسر برد و پس از چندے آنکہ
بر ہمدمش حقے بیش از و دارد۔ آنرا بگرفت۔ چرا ناشکیبا مے شود۔ و باز میجویدش۔ و پس
فرمود خدایا ہر چہ بگرفتے فراموشم گردان۔ و آنچہ بگذاشتی بہار و یاریم بخش۔ بخدائیکہ
جانِ محمد در دست اوست کہ یکے از شما چون بگرید۔ ہمدمش را ہم گریہ مے آید۔ پس اے
بندگانِ خدا برادرانِ خود را برنج میفگنید۔ و درادیمے سرخ اینچنین بنوشت۔ بر
دختران قبیلہ کسے ستمے نکند و بہر نکاحے ایشان را اکراہ نکند۔ و بر ہر مسلمان یاری شان ناگزیر
است۔ ہر آئینہ نکوئی بکنند و زنہار بد نکنند۔ و از ہر ملہ بن عبد اللہ کہ ہم از کعب بلعنبر بود
حکایت میکنند کہ گفت باہنگِ جناب پیغمبر خدا بیرون آمدم و بآنحضرت رسیدم
و روزگارے در آنجا بماندم کہ آنحضرت مرا بشناخت۔ و چون خواستم تا باز گردم بر خود

افسوس کردم و گفتم بخدا ازینجا نروم تا از آموزگاری پیغمبر خدا بردانش خود چیزے بیفزایم۔ پس پیشِ آنحضرت برفتم و بایستادم و گفتم اے پیغمبرِ خدا چہ فرمان میدہی تا کاربندم۔ فرمود یا حرملہ انچہ پسندیدہ است بکن و ہرچہ ناپسندیدہ است ازان بپرہیز۔ پس باز آمدم و نزد ہیونِ خود رسیدم۔ و دیگر با آنحضرت رفتم۔ و ہمدر آنجا یا نزدیک ازان بایستادم۔ و گفتم مرا چہ میفرمائی تا بکنم۔ فرمود اے حرملہ انچہ پسندیدہ است بکن و ہرچہ ناپسند است ازان بگریز و بنگر ہر انچہ را بدانی کہ اگر در پسِ تو بگویند خوشت نماید۔ ہمان را بکن و ہرچہ دانی کہ شنیدنش بہر خود نہ پسندی ازان دور باش۔

سفارتہاے اہل یمن

سفارت بنی طے۔ از قبیلۂ طے پانزدہ تن بیرون آمدند۔ و زید الخیل ۱۰۳
بن مہلہل کہ مردے از بنی بنہان بود سر آمدِ شان گردید۔ و دیگر کسان از بنی بنہان و زر بن جابر۔ و از جرم طے۔ قبیصہ بن الاسود۔ و از بنی معن مالک بن عبداللہ و از جدیلہ۔ قعین بن خلیف۔ بودند۔ و از بنی بولان ہم مردے بود ایشان در مدینہ۔ تا مسجدِ نبوی رسیدند۔ و بیرونِ مسجد زانوے شتران خود را بہ بستند۔ و بہ پیغمبر خدا کہ اندرونِ مسجد بود باز خوردند۔ آنجناب اسلام عرض فرمود و ایشان بپذیرفتند و ہر یک را پنج اوقیہ سیم۔ و زید الخیل را دوازدہ و نیم اوقیہ بخشش کرد۔ و فرمود از عرب ہر کسے را کہ شنیدم چون دیدم کمتر ازان یافتم۔ مگر زید را کہ خوبیہاے او را کمتر ازان بمن رسانند۔ کہ درست۔ و بنام زید الخیر۔ نام آورش کرد۔ و زمین فیو۔ و ارضین او را

بخشید و درین باره فرمانے ننوشت - چون زید الخیر - با مردانِ خود بازگشت در نوردِ راه بجائیکه فرده نام دارد اجلش فراز آمد - چون زنش از مرد نش آگهی یافت آنهمه نبشته را که زید از پیغمبر خدا یافته بود بدرید - و پیغمبر خدا علی بن ابی طالب - را سوے فلس - که طائیان را صنمے بود بفرستاد تا صنم را بشکند و صنم پرستاران را تاراج کند علی بن ابی طالب با دوصد سواران بر قبیلهٔ آلِ حاتم بزد - و دخترِ حاتم را گرفتار کردند - و با اسیرانِ بنی طے - پیشِ پیغمبر خدا آوردند - در روایتے دیگر است که آنکه بر آلِ حاتم تاراج زد و دخترش را گرفتار آورد خالد بن الولید بود - عدی پسر حاتم که کیش نصاری داشت و در قوم خود بادشاه بود و مرباع میگرفت بشام گریخت - بالجمله بندیان را با آنحضرت آوردند - و دخترِ حاتم را در نشستی که بدروازهٔ مسجد بود فرود کردند چون پیغمبر خدا در آنجا رسید - دخترِ حاتم که زنے خوبرو و پر اندام بود - برخاست و گفت - پدرم بمرد و گذارشگرم دور ماند - بر من منت بنه - خدا بر تو منت بنهد - فرمود گذارشگرت کیست - گفت عدی پسر حاتم - فرمود آنکه از خدا و پیغمبرش بگریخت - دخترِ حاتم مے گوید که آنحضرت مرا جامه بخشید و نوا داد - و با قومے که از قضاعه بود - و از سوے شام آمده مرا سوار ساخته پدرود کرد تا آنکه در ملکِ شام - به عدی برسیدم - و گفتم اے نامهربان و بے آزرم - زن و فرزندانت را ببردی و یادگار پدرت را بگذاشتے و پس از چندے گفتم چنانکه میدانم ترا به پیغمبر خدا باید رفتن عدی بیرون شد و با آنحضرت در مسجد برخورد و سلام کرد - پرسید - چه کسے - گفت من عدی - پسر حاتم - هستم -

پیغمبر خدا او را تا خانهٔ خود برد و شادیچه که بپوست خرما آگنده بود - بیفگند تا بروے نشیند و خود بر زمین نشست - و اسلام عرض کرد - عدی بپذیرفت و آنحضرت او را بر قومش عامل ساخت - و از طائیان عمر بن مسیح که امرؤالقیس درباره اش گفته است ۵

رب رام من بنی ثعل	مخرج کفیه من ستره	
از بنی ثعل بسیار تیر افگنان هستند که دو دست خود را از پرده برون آرند		

بزمانیکه عمرش یکصد و پنجاه سال رسیده بود بآنحضرت آمد و از احکام شکار پرسید فرمود هرچه تیرت بیفگند بخور - و آنچه بگریخت بهل -

سفارت تجیب - در سنه ۹ سیزده تن از تجیب با زکات مالهاے خود بیامدند ۱۰۴
پیغمبر خدا از دیدار شان شاد گردید و خیر مقدم گفت و بعزت فرود آورد - و بلال را فرمود تا بهر ایشان خورشهاے نیکو سازد - و بیش از انچه رسم بود ایشانرا بخشش داد و پرسید از شما کسے بمانده است - گفتند پسرے است که بنگهبانی حیوانان خود او را بگذاشته ایم - و او نو عمر ترین ماست - فرمود او را هم بفرستید - چون آن پسر بیامد - گفت اے پیغمبر خدا من یکے ازان دودمان هستم که پیش ازین آمده بودند - و چون آرزوے شان برآوردی آرزوے مرا هم روائی ده - آنحضرت فرمود ترا چه حاجتست - گفت خواهم تا از خدا بخواهی که مرا بیامرزد و بر من مهربانی کند و دلم را توانگر سازد - آنحضرت گفت خدایا این را بیامرز و بروے مهربانی کن و دلش را توانگر ساز - وسپس چنانکه همراهانش را بخشیده بود هم او را بخشش کرد تا همگان سوے خانمان خود گامزن شدند - پس از چندے

بازور موسم منا - ایشان کہ شانزدہ[۱۶] تن بودند بیامدند - چون آنحضرت ازان پس پرسش فرمود گفتند - کسے را ندیدیم کہ برادہ خداے از وقانع تر باشد - فرمود امید است کہ ماہم از جہان بردیم -

۱۰۵ **سفارت خولان** - در ماہِ شعبان سنہ از خولان دہ کس بیامدند و گفتند اے پیغمبرِ خدا ما بخدا ایمان میداریم و پیغمبرش را راست میدانیم - و از طرفِ قوم خود آمدہ ایم - و چہ راہ ہا در نوشتیم تا بدرگاہت رسیدیم - آنحضرت پرسید کہ عم انس (کہ نام بتی بود مر ایشانرا) چگونہ است گفتند - دژم و نژند گشتہ - و خدا یتعالی بجایش ہرچہ تو آوردہ بما بخشیدہ - و چون بازگردیم او را بشکنیم - و در کار دین چیزہا پرسیدند - آنحضرت از آنہمہ آگہی بخشید و یکے را فرمود تا ایشانرا چیزے از قرآن و سنت بیاموزد - و ایشانرا بخانۂ رملہ بنت الحرث فرود آوردند و مہمان داشتند پس از روزے چند از آنحضرت پدرود شدند و بخششہاے خود کہ دوازدہ و نیم اوقیہ بود گرفتند و باز گشتند و چون در آنجا رسیدند پیش از آنکہ بندے از رخت و بارِ خود کشایند - عم انس را بشکستند و ہرچہ پیغمبرِ خدا از حلال و حرام فرمودہ بود ازان بر نگشتند -

۱۰۶ **سفارت جعفی** - از جعفیان - قیس بن سلمہ بن شراحیل - و سلمہ بن یزید کہ ہر دو از طرفِ مادر - برادر ہم بودند بیامدند و اسلام گرفتند - آوردہ اند کہ جعفیان در ہنگام جاہلیت از گوشت جانوران دل را حرام میدانستند - پس پیغمبرِ خدا فرمود شنیدہ ام کہ شما دل را نمیخورید گفتند آرے چنین ہست فرمود تا نخورید در اسلام پختہ نشوید - پس

دلے بخواست - تا آوردند - وبریان کردند - پس سلمہ را بداد - سلمہ - بستد و دستش لرزیدن گرفت - آنحضرت فرمود بخور - سلمہ نوالش بجا آورد - وگفت واین شعر از انست ۹

	وترعد حین مسّنہ بنانی		علے انی اکلت القلب کرہا	
	من دل را نہ برضا خوردم - وچون بدستش گرفتم انگشتانم را لرزہ درگرفت			

وآنحضرت بہر قیس نوامے بنوشت کہ نقلش چنین برداشتہ اند - نبشتہ ایست از محمد پیغمبر خدا بہر قیس بن سلمہ بن شراحیل - کہ من او را بر مران - وموالی شان وحریم و موالی شان وکلاب وموالی شان عامل گردانیدم چون نماز را برپا دارد وزکوٰۃ را ادا سازد ومال خود را بصدقہ پاک گرداند - باز ایشان گفتند - اے پیغمبر خدا مادر ما کہ ملیکہ نام داشت بندگان آزاد میکرد - وبینوایان را نوا میداد - وبر بیچارگان مہربان مے بود مگر یک بچۂ خود را کہ دخترش بود زندہ بخاک سپرد اکنون در انجہان چگونہ ہست - فرمود بچۂ و مادر ہر دو در آتش ہستند - ازین سخن ایشان برنجیدند وخشمگین برخاستند - آنحضرت باز خواند - فرمود مادر من ہم با مادر شما است - ایشان ہمچنان بر سر انکار ماندند و رفتند - ومیگفتند بخدا مردیکہ مادر ما را دل بخورانید وگفت مادر شما در آتش است زنہار در خور د پیروی نبود - ودر نوردراہ باصحابے باز خوردند کہ از مال زکوٰۃ شترے مے آورد - ایشان صحابی را بہ بستند وشترش را ببردند - چون آنحضرت ازین آگہی یافت برایشان وچنین چند دیگران نفرین کرد وگفت - نفرین خدا باد بر رعل و ذکوان وعصیہ ولحیان وہر دو پسران ملیکہ - از حریم ومردان - دیگر از جعفیان یزید بن مالک باسبرہ وعزیز

که پسرانش بودند بیامد و چون آنحضرت از عزیزانش بشنید فرمود جز خدا کس عزیز نیست تو عبدالرحمٰن هستی۔ وایشان اسلام گرفتند۔ یزید گفت اے پیغمبر خدا در پشتِ دست من سلعه ایست که از کشیدن مهار شترم باز داشت۔ آنحضرت پیالهٔ آبی بخواست و برد آب بیزد و بر مالید تا آنکه به گشت۔ و در بارهٔ یزید۔ و پسرانش دعاے خیرے فرمود و یزید از آنحضرت وادی حران که قومش را در یمن بود بخواست و بیافت۔

۱۰۷ **سفارت صداء**۔ چون در سنه آنحضرت از جعرانه باز آمد قیس بن سعد را سوے یمن بفرستاد و فرمان داد تا بزمین صداء گذرد۔ قیس با چهار صد مسلمانان برفت و در پاے نیستانے فرود آمد مردے از صداء که حرث نام داشت در آنجا بیامد۔ و پرسید و بشتافت تا خود را به پیغمبر خدا برساند و گفت از طرفِ قوم خود بسفارت آمده ام لشکرِ خود را باز بخوان۔ من ضامن که قوم من بفرمانت باشند۔ فرمان رفت و لشکر باز آمد و پانزده مرد از صداء بیامدند و اسلام گرفتند و از طرفِ قوم خود بیعت کردند باز رفتند در ایشان اسلام اشاعت یافت و در حجة الوداع صد تن بدیدارِ آنحضرت آمدند۔ و زیاد بن الحرث گوید که پیشِ پیغمبرِ خدا رفتم فرمود که قومت بفرمانت هستند۔ گفت اینهمه از خدا و پیغمبرش میدانم۔ و در سفرے او را آنحضرت فرمود تا بانگِ نماز بدهد و چون بلال۔ اقامت گفتن خواست۔ فرمود آنمرد صداء اذان داده است و هر که اذان دهد باید که همان اقامت را هم بگوید۔

۱۰۸ **سفارت مراد**۔ از مرادیان فروه بن مسیک از فرمانروایانِ کنده

پیوند بریده - پیش پیغمبر آمد و فرمان برد و بر خانهٔ سعد بن عباده فرود شد و چندے
بماند و قرآن و احکام اسلام از فرایض و سنن مے آموخت و آنحضرت او را دوازده اوقیه
بخشش داد و حله از بافتهاے عمّان بپوشانید و بر شترے نجیب سوار کرد و بر مراد و
زبید و مذحج عامل گردانید و نبشته که در وے از فرایض صدقه آگهی بخشیده بود بسپرد - و خالد
بن سعید را همراه او کرد و فروه تا وفات آنحضرت عامل صدقات بود -

۱۰۹ **سفارت زبید** - از زبیدیان - عمرو بن معدیکرب - با همراهان خود که ده تن بودند
بمدینه بیامد و پرسید درین زمین از بنی عامر - سردار کیست کسے نام سعد بن
عباده - ببرد پس ناقهٔ خود را مهار کشان تا درش برفت و بنشاند - سعد بیرون آمد و مرحباے
گفت و اکرامش کرد و گفت تا بجاده اش اندر آوردند - سوے پیغمبر خدا او را ببرد - عمرو
با همراهانش اسلام گرفت و روزے چند بماند و بخشش گرفت و بدیار خود باز رفت و با قوم
خود مسلمان بماند - تا آنکه هنگام وفات پیغمبر خدا از اسلام باز گشت و بار دگر مسلمانی گرفت
و در جنگ قادسیه و غیر آن کوششهاے مردانه نمود -

۱۱۰ **سفارت کنده** - از کندیان - اشعث بن قیس با همراهان خود که بیش از ده
بودند با رگیهاے خود بیامدند و بمسجد نبوی در آمدند بدین هیئت که طره ها را شانه زده - و چشمها
را سرمه کشیده - و پیرهنهاے نگارین که پیرامنش بحریر دوخته بودند در بر کرده و چادرهاے
دیباے زرکش زبر افگنده بودند - آنحضرت فرمود مگر مسلمان نگشته اید - گفتند بلے مسلمان
هستیم - فرمود پس این جامها از بهر چیست ایشان آن جامها را دراند اختند - و چون باز رفتند

عامهٔ ایشانرا ده اوقیه و اشعث را دوازده اوقیه بخشش فرمود۔

۱۱۱ **سفارت صدف**۔ از صدفیان ۱۰ ده چند کسان بر شتران خود بدین هیئت
که چادر و ازار پوشیده بودند بیامدند و با پیغمبر خدا بجائیکه در میان منبر و خانه اش بود
باز خوردند و بے آنکه سلام کنند بنشستند۔ آنحضرت فرمود آیا مسلمان هستید گفتند۔ آرے
فرمود پس چرا سلام نکردید۔ ایشان برخاستند و گفتند۔ السّلام علیک ایها النبی و رحمة الله
و برکاته۔ فرمود۔ و علیک السّلام بنشینید۔ بنشستند و از وقتهائے نماز پرسیدند۔
و آنحضرت ایشانرا آگهی بخشید۔

۱۱۲ **سفارت خشین**۔ هنگامیکه پیغمبر خدا بسیج خیبر داشت۔ ابو ثعلبه خشنی با آنحضرت
بیامد و اسلام گرفت و بجنگ خیبر رفت و باز از خشینان هفت تن دیگر آمدند۔ و بر
ابو ثعلبه فرود شدند و اسلام گرفتند و بیعت کردند و باز گشتند۔

۱۱۳ **سفارت سعد هذیم**۔ مردے از بنی سعد هذیم میگوید که من با تنے چند از
قوم خود به مدینه رفتیم و در جائے فرود شده سوئے مسجد شدیم۔ آنحضرت را دیدیم که در مسجد
نماز جنازه میگزارد چون باز آمد ما را پرسید۔ گفتیم۔ از بنی سعد هذیم۔ هستیم و اسلام گرفتیم۔
و بیعت کردیم و برخاستیم۔ و سوئے بارگیهائے خود باز مے آمدیم۔ پس بهر ما فرمان داد تا بجائے
فرود آوردند و سه روز مهمان داشت پس بیامدیم تا پدرود شویم گفت بر خود سرداری بگزینید
و بلال را فرمود تا چند اوقیه سیم ما را بخشش داد و بقوم خود باز آمدیم۔ و زود خدا ایشانرا
اسلام کرامت فرمود۔

۱۱۴ سفارت بلّی - رویفع بن ثابت البلوی میگوید که درماه ربیع الاوّل ۹ھ
تنے چند از قوم من برآمدند و بمن رسیدند - من ایشانرا برخانۂ خود که در بنی جدیله بود - فرود
آوردم - و در بامداد پگاه سوے آنحضرت که با اصحابش نشسته بود بردمشان پس ابو الضباب
که بزرگترین این سفارت بود پیشتر شد و روبروے آنحضرت بنشست و با و سخن زد
و با یاران خود اسلام گرفت - و چیزها از کار دین و مهمانداری پرسیدند - چون ایشانرا بخانۂ
خود مے آوردم - آنحضرت با قدرے از خرما از پس ما بیامد و فرمود باین خرما در مهمانی اعانت
گیر - و ایشان چیزے ازان خرما و چیزے از دیگر خورشها میخوردند و سه روز بماندند و پس
بدیدار آنحضرت شدند تا پدرودش کنند - و آنحضرت چنانکه آیندگان آئینش بود بهر ایشان
فرمان بخشش داد و گرفتند و بدیار خود باز رفتند -

۱۱۵ سفارت بهراء - سفیران بهراء - که سیزده تن بودند از یمن بیامدند - و
حیوانان خود را مهار کشان بردر مقداد بن عمرو که در بنی جدیله بود برسیدند - مقداد
بیرون آمد و ایشانرا بکرامت فرود آورد - سپس به پیغمبر خدا باز خوردند و اسلام گرفتند - و
فرایض احکام آموختند و چندے بماندند باز بدیدار آنحضرت رفتند تا پدرود شوند و بخششهاے
معلوم یافتند و بازگشتند -

۱۱۶ سفارت عذره - درماه صفر ۹ھ از عذریان - دوازده تن که در ایشان
حمزه بن النعمان و سلیم و سعد پسران مالک - و مالک بن ابی الریاح - بودند -
بسفارت بیرون آمدند و بخانۂ رمله بنت الحرث النجاریة فرود شدند و پس نزد پیغمبر خدا

آمدند و برسم جاہلیت سلام کردند و گفتند ما از طرف مادر برادر قصی ہستیم و ما ہمانیم کہ قضاعہ و بنی بکر را از مکہ بیرون کردیم و ما را بتو رشتہا و پیوندہا است - آنحضرت فرمود مرحبا بکم و اھلاً شما را خوب تر شناختم - چرا بآئینِ اسلام تحیت نکردید - باز ایشان عرضہ داشتند کہ از طرفِ قوم خود گذارش گر آمدہ ایم - و چیزہا از کار دین پرسیدند و اسلام گرفتند و روزے چند بماندند و چون باز میگشتند آنحضرت چنانکہ رسمش بود ایشانرا بخششہاے داد و یکے را از آنہا چادرے بپوشانید - و از عذریان یکے دیگر کہ زمل بن عمر نام داشت بیامد و گفت

الیك رسول اللّٰہ اعملت نصّہا	اُکلفہا حزنا و قوزًا من الرمل
بسوی تو ای پیغمبر خدا جمازہ را در شتاب افگندم	و زحمت دادم کہ زمین سخت و ریگستان را درنوردد
لانصر خیر النّاس نصرا موزرا	واعقد حبلاً من حبالك فی حبلی
تا بہترین مردمان را یاوری کنم و از رسنہاے تو رسنے را با رسنِ خود پیوند دہم	
واشہد ان اللّٰہ لا شئ غیرہ	ادین لہ ما اثقلت قدمی نعلی
و گواہی میدہم کہ جز بدین خدا نگروم تا پایم کفش را گرانبار دارد -	

و سخن کہ از بتِ خود شنیدہ بود گذارش کرد - فرمود از جنیا مومنے بودہ است کہ اینہمہ گفتہ زمل - اسلام گرفت و آنحضرت او را بسالاری قومش لواے بخشید و در جنگِ صفین - زمل - بالواے خود با معویہ بود و در جنگِ مرج - نیز بودہ و کشتہ شد -

سفارت سلامان - حبیب بن عمر السلامانی حکایت میکرد کہ در ماہ شوال سنلہ با ہفت تن بسفارت سلامان بر دین شدیم و ہنگامیکہ آنحضرت را بہر نماز جنازہ

بیرون مسجد خوانده بودند با و باز خوردیم۔ و گفتیم السلام علیک یا رسول اللہ آنحضرت
وعلیکی باز داد و از ما پرسید گفتیم ما ہمہ از سلامان بیامدہ ایم تا از طرف شان بر دست
تو بیعت اسلام بکنیم آنحضرت سوے ثوبان کہ غلامش بود روے کرد و فرمود
ایشانرا بفرودگاہِ سفیران فرود آر۔ چون پس از نماز ظہر بجائیکہ درمیان منبر و خانہ اش
بود بنشست ما نزدش برفتیم۔ و چیزہا از کارِ نماز و احکام اسلام و رقیہ پرسیدیم
و مسلمان شدیم و ہر یکے پنج اوقیہ بخشش یافتیم و برفتیم۔

۱۱۸ **سفارت جہینہ**۔ چون پیغمبر خدا بہ مدینہ بیامد از بنی ربیعہ بن غیان
کہ دودمانیست از قبیلۂ جہینہ۔ عبد العزی و ابوروعہ کہ از سوے مادر برادر
ہم بودند۔ بہ پیغمبر خدا رسیدند۔ آنحضرت با عبد العزی گفت۔ کہ تو عبد اللہ ہستی
و ابوروعہ۔ را فرمود اگر خدا خواست تو دشمن را بترسانی و چون از دودمانِ شان
پرسید۔ و گفتند ما بنو غیان ہستیم۔ فرمود۔ شما بنو رشدان باشید و ایشانرا وادی
بود غاوی نام۔ آنرا بنام رشد۔ نامی فرمود۔ و مر جہینہ را دو کوہ بودند۔ یکے
اشعر۔ و دیگرے اجرد۔ دربارۂ آنہا فرمود این دو کوہہاے بہشت اند۔ فتنہ را بر آنہا
راہ نبود۔ عبد اللہ بن بدر۔ را در جنگِ بدر علَمے بسپرد و بہر ایشان بنای مسجدے
رانشان بکشید۔ و آن نخستین مسجدے بود کہ در مدینہ از پے بنیادش نشان کشیدہ شد
و از جہینیان یکے دیگر کہ عمرو بن مرہ نام داشت حکایت میکند کہ ما را صنمے بود۔ ما
بزرگش میداشتیم۔ و من پرستارش بودم۔ چون آوازۂ پیغمبر خدا بگوشم رسید آن صنم را

بشکستیم و روے بمدینه کردیم و بآنحضرت رسیدیم و اسلام گرفتیم و شهادت راست
بدادم و هرچه از حلال وحرام آورده بران ایمان آوردم و درین باره گفته ام ۵

شهدت بان الله حق واننی ... لالهة الاحجار اوّل تارك
گواهی دادم باینکه خدائے حق است ... و خدایانیکه از سنگ باشند- پیش از همه میگذارم

وشمرت عن ساق الازار مهاجرا ... الیك اجوب الوعث بعد الدكادك
و به بسیچ هجرت ساقها را بالا زدم- و بسوے تو ریگستان و زان پس زمین هاے سخت را در نوشتم

لاصحب خیر الناس نفسا و والدا ... رسول ملیك الناس فوق الحبائك
تا بآن کس صحبت ورزم که خودش و پدرش بهترین مردمان اند- و خداوند بندگان که بالای چرخ است او را به پیغمبری برگزیده

زین پس آنحضرت عمرو را سوے قومش بهر دعوت اسلام بفرستاد و همه ها بپذیرفتند
جز یکتن که گفته اش را رد کرد- عمرو دعاے بدی درباره اش کرد- تا دهانش از کار
ماند و باز حرف زدن نمیتوانست- و نابینا شد و بینوا گشت-

سفارت کلب- از کلبیان مردے که او را عبد عمرو بن جبله مے نامیدند- ۱۱۹
حکایت میکند که من با مردے از بنی رقاش که عاصم نام داشت برخاستیم و به پیغمبر خدا
رسیدیم آنحضرت بر ما اسلام عرض فرمود و گفت که من پیغمبرے هستم امّی و راستکار
و پاکباز- هر آنکه دروغ زنم بشمرد- و از من سر باز زد- و با من پیکار گرفت- تباه گشت
و چه مایه تباه گشت و هر که پناهم داد و یاریم کرد و بمن بگروید و گفتارم همه راست شمرد و بان
بکوشید- سود برداشت- و چه مایه سود برداشت- گفتیم ما بتو گرویده ایم و سخنت

راست میدانیم و اسلام آوردیم۔ و عبد عمرو بگفت ۔

اجبت رسول اللہ اذ جاء بالھدی	واصبحت بعد الجحد باللہ اوجرا
چون پیغمبر خدا برہنمائی رسید پذیرفتمش	وپس ازان کار از خدا بترسیدم
وودعت لذات القداح وقد اری	بھا سدکا عمری وللھو اصورا
ولذتہاے قدح را ترک گفتم۔ و	با آنکہ بیمِ زندگیم گرد آنست وشیفتہ لھو گشتہ ام
وآمنت باللہ العلی مکانہ	واصبحت للاوثان ماعشت منکرا
وبرخداے کہ جایش برتر است ایمان آوردم	وتا زندہ ام بتان را منکر باشم

واز کلبیان دوتن دیگر کہ یکے حارثہ بن قطن نام داشت ودیگرے حمل بن سعدانہ بہ پیغمبر خدا رسیدند واسلام گرفتند۔ آنحضرت حمل بن سعدانہ را علمے بسپرد کہ بآن عَلَم در جنگ صفین۔ بامعویہ بود وبہر حارثہ فرمانے بنوشت کہ اینچنین است۔ این نبشتہ ایست از محمد رسول اللہ بہ حارثہ بن قطن از بہرِ مردمان ذومۃ الجندل۔ وآنہا کہ در نواحیش از دودمانہاے کلب باشند۔ بدینگونہ کہ نخلہاے زمین بلند۔ کہ جز بآب باران سیراب نگردد۔ ونخلہاے آبادی ازان شما۔ وبرانچہ از آبِ روان سیراب شود دہیک بدہید۔ وبرانچہ از آب ولو پرورش یابد۔ نیم دہیک۔ وچا نورانِ شما را بہر زکوٰۃ گرد نکنیم۔ وبر بقیۂ نصاب زکوٰۃ نگیریم۔ نماز را در وقتش بکنید وزکوٰۃ را در حقش بدہید۔ برشما سبزہ وگیاہ بند نکنیم۔ وبرمتاع خانہ دہیک نستانیم۔ وشما را بہی خواہی وبجا آوری اینہمہ ناگزیر است واز طرفِ ماہم عہد وپیمان استوار است وشما را از خدا وپیغمبرش زنہار۔ خدا ومسلمانان کہ حاضر اند۔ گواہ باشند۔

۱۲۰ **سفارت جرم** - از جرمیان دو تن یکے را اصفع بن شریح مے نامیدند
و دیگرے را هوذه بن عمرو میخواندند - به پیغمبر خدا رسیدند و اسلام گرفتند و بهر ایشان
آنحضرت زمانے بنوشت - و عامر بن عصمه بن شریح که اصفع باشد چنین میگوید

وکان ابو شریح الخیر عمی	فتی الفتیان حمّال الغرامه
وابو شریح خیر عمّ من بود - جوانمرد جوانمردان - اداکنندهٔ دیت	
عمید الحی من جرم اذا ما	ذوو الاکال ساموا ظلامه
ستون قبیلهٔ جرم - وقتے که سروران - مارا بجور گیرند -	
وسابق قومه لما دعاهم	الی الاسلام احمد من تهامه
و چون احمد قوم اورا سوے اسلام خواند - او از همه پیشتر اجابت کرد -	
فلباه وکان له ظهیرا	فرفله علی حی قدامه
پس لبیک گفت و یاور او بود - و اورا بر دو قبیلهٔ قدامت مقدم داشت	

عمرو بن سلمة الجرمی - گوید که پدرش و تنے چند از قومش به پیغمبر خدا رسیدند و اسلام
گرفتند و قرآن آموختند - و کارها روائی دادند - پس عرضه داشتند که بهر
امامت کدام کس را گزینیم - فرمود هر که از قرآن بهره وافر داشته باشد - سلمه جرمی گوید
که چون ایشان بقوم خود باز گشتند - کسے را نیافتند که قرآن را از من بیشتر یاد گرفته باشد
با آنکه من جوان بودم و بر سر شمله همی آویختم - ایشان مرا بامامت گرفتند - و من نماز کردم
و تا حال هیچگاه نبوده است که جرم را جز از من امامے دگر باشد - و روایتے دیگر است که

عمرو بن سلمہ جرمی - حکایت کرد کہ ما بر آبیکہ گذرگاہِ مردمان بود جا داشتیم و از ایشان
مے پرسیدیم کہ این چہ آوازہ است - مے گفتند کہ مردے ہمی پندارد کہ پیغمبر خدا است
و گوید کہ خدا یتعالیٰ بروے چنان و چنان فرو فرستادہ است - پس من ہرچہ از ایشان
مے شنیدم چنان یاد میگرفتم کہ مگر در سینہ ام بسریشم پیوند میکردند - تا برخے از قرآن
در دلم فراہم آمد - و عرب در اسلام پذیرفتن فتح را انتظار مے کردند - و میگفتند کہ اگر بر
عرب فیروزمند گردد فرستادۂ خدا باشد - پس چون واقعہ فتح مکہ شنیدند ہر قومے
سوے اسلام بشتافتند - پدرم نیز از آبادی خیمہ نشینانش بگذارشِ اسلامِ شان گام
بردار شد - و بآنحضرت برسید و روزگارے بماند - و چون باز آمد ہمہ بدیدارش شدند -
گفت من از بر پیغمبر راستین مے آیم و بچنین کارہا فرمان دادہ است - و از چنان
چیزہا باز داشتہ - و فلان نماز در فلان ہنگام بخوانید و بہمان نماز را در پاستار
وقت بگذارید - و چون ہنگامِ نماز فراز آید یکے از شما بانگِ نماز بدہد و ہر کہ قرآن
بیشتر آموختہ باشد پیش امام گردد - پس چون در انجا از من کسے بیشتر یاد نداشت
مرا رکوع و سجود آموختند و پیشِ خود کردند - در آن روزہا من طفل شش سالہ
بودم و ہمین چادرے میپوشیدم - ہنگامِ سجدہ آن چادرم کوتہی کردے - تا روزے
زنے از انجمع گفت کہ شرمگاہ امامِ خود را از چشمِ ما بپوشید - و با پدرم این سخن را گفتند
تا پیراہنے کہ از نسیج بحرین بود - بہر من ساز داد - و در برکردم و آن مایہ شاد گشتم کہ بیشتر
از ان شادمانی یاد ندارم - و تا امروز در قبیلۂ جرم بہر کجا میروم امامِ شان میگردم -

یثربیه - که گذارندۂ این حدیث است میگوید که در همه جا چه جنازه و چه در مسجد عمرو بن سلمه پیش امام شان بود تا آنکه از جهان برفت - و هم عمرو بن سلمه گوید که من از شتر سواران قرآن یاد میگرفتم و هم در عهد پیغمبر خدا امامت میکردم -

۱۲۱ **سفارت ازد** - از قبیلۂ ازد تنے چند که بیش از ده بودند و صرد بن عبدالله سرآمد شان بود سوے پیغمبر خدا بیامدند و بر خانه فروه بن عمرو فرود شدند فروه ایشانرا تحیت گفت و گرامی داشت و تا ده روز در آنجا بماندند و آنحضرت صرد - را بر قومش فرمانروا کرد - و فرمود شما با بت پرستان قبائل یمن بر سر جنگ باشید -

لاجرم صرد بن عبدالله با مردان خود بیرون شد - و تا جرش برسیدند و آن شهریست با شهربند - که قبائل یمن در آن هستند - باشندگان حصاری گشتند و از پذیرفتن اسلام سر به پیچیدند - پس صرد جانوران شان تاراج میکرد - و تا یکماه محاصره داشت و چون ازین هیچ نگشود - لشکرش بر طرف کوهے که شکر نام دارد ببرد و در آنجا در کمین انتظار نشست - حصاریان دانستند که آنها گریختند پس بجستجوے بیرون آمدند اکنون مسلمانان صف کشیدند - و یکباره بر دشمنان گرائیدند و تیغ بیدریغ زدند تا از ایشان بست اسپ بدست آوردند و برآنها در آن روز جنگ بزرگے برپا ماند - پیش ازین مردمان جرش دو تن را از خود سوے پیغمبر فرستاده بودند و مهلت خواسته و آنحضرت ایشانرا از جنگ و فیروزی صرد آگهی بخشیده چون هر دو بقوم خود باز آمدند و هر چه شنیدند باز گفتند از ایشان سفارتے بیرون شد - و به پیغمبر خدا رسیدند - و مسلمانی گرفتند -

آنحضرت فرمود مرحبا بکم که شما بخوش روئی و راست نمائی و شیرینی بیان و درستی پیمان
از مردمان گوی برده اید - شما از من و من از شما هستم - و بانگِ رزم بهر ایشان مبرور
گردانید و بهر امن آبادی شان چراگاهی بحدود معلومه خاصهٔ ایشان فرمود -

١٢٢ **سفارت غسان** - در ماه رمضان سنه ١٠ از غسانیان - سه کس بمدینه آمدند
و بخانهٔ رمله بنت الحرث فرود شدند ایشان گویند چون دیدیم که سفیرانِ عرب همه
بتصدیق محمد یکزبان گشته اند با خود گفتیم که محمد ما را بدترین عرب نه پندارد - پس به پیغمبر
آمدیم و اسلام گرفتیم - و گفتیم هرچه آورده همه درست و راست است و نمیدانستیم که
چون بقوم خود باز رویم ایشان ما را پیروی کنند یا بر سر انکار آیند - ایشان از آنحضرت
بخششهای معلوم یافتند - و بازگشتند - چون بقوم خود رسیدند - آنهمه از دعوتِ
شان سرباز زدند ناگزیر اسلام خود را پنهان داشتند - تا آنکه دو تن از آن بمردند و
یکی از آنکه بماند - زمانِ خلافت عمر بن الخطاب دریافت و بسال جنگ یرموک
با ابی عبیده برخورد و از اسلام خود آگاهش کرد و زان پس ابو عبیده او را گرامی داشتی -

١٢٣ **سفارت حرث بن کعب** - در ماه ربیع الاول سنه ١٠ پیغمبر خدا خالد بن ولید
را با چارصد مسلمانان سوی حرث بن کعب بملک نجران بفرستاد و فرمود پیش
از آنکه دست به تیغ بری - سه بار ایشانرا دعوتِ اسلام بکنی - خالد همچنین کرد تا از
بنی حرث هرکه در آنجا بود بپذیرفت - و خالد درمیان ایشان فرود شد و احکام
اسلام و قرآن و سنت ایشانرا آموختن گرفت - و بلال بن الحرث المزنی را با نامهٔ

بگذارش هر چه پیش آمد به پیغمبر خدا گسیل ساخت - بلال بیامد و از کار خالد و زود گرائیدن بنی حرث سوے اسلام باز گفت آنحضرت به خالد بنوشت که با ایشان از بیم و امید سخن گوئی و با سفارت شان بمن باز آئی - خالد چنانکه فرمان رفت با تنے چند که ازانجمله قیس بن الحصین - و یزید بن عبدالمدان - و عبدالله بن عبدالمدان - و یزید بن المحجل - و عبدالله بن قراد - و شداد بن عبدالله القنانی - و عمرو بن عبدالله - رابشار آورده اند بیامد و بر خانهٔ خود همه را فرود آورد و سپس با ایشان به پیغمبر رسید - آنحضرت گفت اینچه کسانند - چنان مینماید که از هند آمده اند - گزارش کردند که بنی حرث بن کعب هستند همه اسلام کردند و زبان را بشهادت حق تازه نمودند - و آنحضرت عامهٔ ایشان را ده اوقیه و قیس بن حصین را که برایشان امیر گردانید - دوازده و نیم اوقیه بخشش فرمود - و ایشان در اواخر ماه شوال بملک خود باز رفتند و بیش از چار ماه بسر نبردند که آنحضرت انتقال فرمود - و از حرثیان یکے دیگر که عبدالله بن مسهر نام داشت به پیغمبر خدا رسید و ازانچه در نوردِ راه پیش آمده بودش پرسید آنحضرت ازانهمه آگاهش فرمود و گفت اے ابن مسهر - دین خود را بدنیا مفروش - عبدالله - اسلام پذیرفت -

سفارت همدان - از همدانیان قیس بن مالک بن لائ الحربی - با آنحضرت ۱۲۴
رسید و گفت اے پیغمبر خدا من از پے آن آمده ام که بر نوایان بیارم و یاورت باشم - آنحضرت فرمود اے گروه همدان شما بدین و رسم و آئین مرا میگزینید - گفت آرے - پدر و مادرم قربانت شوند - فرمود بسوے قوم باز گرد - ایشان هم اگر چو نتو باشند - باز بیا -

قیس۔ بقومِ خود برسید۔ ہمہ اسلام گرفتند۔ و در میان محورہ غسل کردند۔ و روے بقبلہ
شدند۔ قیس۔ بہ پیغمبر خدا بدین آگہی باز آمد و گفت آنہمہ اسلام گرفتند و مرا فرستادہ اند
تا ترا بگزینیم۔ آنحضرت فرمود قیس بہر قوم چہ خوب سفیر است۔ و بہ قیس فرمود ہرچہ گفتی
بجاے آوردی خدا با تو ہمچنین بکند و برسرش دستِ ہمایون بکشید۔ و بہر قومش چہ
احمور[۵۱] آن و چہ غرب آن و چہ عامۂ ایشان و چہ موالی ایشان ہمہ را بنوشت کہ فرمان قیس
را بشنوند و بپذیرند و تا نماز بکنند و زکوٰۃ بدہند۔ بزنہار خدا و پیغمبرش باشند و اورا
سہ صد فرق دادہ باشند۔ بدینگونہ کہ دو صد فرق[۵۲] مویز و برابر برابر از موضع خیوان۔
و یکصد فرق گندم از آبادی موضع جوف بدہند۔ و اینقدر مال خدا ہموارہ بیرون نہند۔
گویند کہ رسول اللہ خود را در موسم حج بر قبائلِ عرب عرضہ کرد۔ مردے از قبیلۂ ارحب۔ کہ
عبد اللہ نام داشت بر آنحضرت گذشت پرسید کہ آیا ترا در قومِ خودت پایگاہی است۔ گفت آرے
پیغمبر بر او اسلام عرضہ داشت و پذیرفت باز در دلش ہراس آمد کہ مبادا قومش با او وفا نکنند۔
با آنحضرت گفت کہ سالِ دگر در موسمِ حج مے آیم۔ پس بقومِ خود باز رفت یکے از زبیدیان
کہ ذباب نام داشت در راہش بکشت۔ و ارحبیان بخونِ او ذباب را گرفتند و ہلاکش
کردند۔ و گویند سفیرانِ ہمدان جامہاے نگارین کہ پیرامنش بدیبا دوختہ بودند۔ در بر
کردہ بیامدند و اسلام گرفتند و در ایشان حمزہ بن مالک ذی مشعاری نیز بود۔
پیغمبر خدا فرمود ہمدانیان۔ چہ خوب قبیلہ ہستند بیاوری چہ قدر گرم خیز ہستند و چہ
مایہ جفاکش۔ و در اینان ابدالان و اوتادانِ اسلام ہستند و مسلمانان ہمدان راہبر روستاہاے

[۵۱] احمور جمع حمیر یعنی قبایل ہستند در یمن نہرب ۱۲

[۵۲] پیمانہ ایست در یمن ۱۲

بنی خارف و یام و شاکر و آنانکه بر پشتهاے کوه و تودهای ریگ جا داشتند نامه بنوشت۔

۱۲۵ **سفارت سعد العشیرة** - سعد العشیرة - صنمے داشتند که او را فراض مے نامیدند و چون آوازهٔ پیغمبر بگوش شان رسید از دودمان انس الله بن سعد العشیرة - مردے که ذباب نام داشت برجست و آن بت را بشکست و با نحضرت پیوست و اسلام گرفت و اینچنین گفت ؎

تبعت رسول الله اذ جاء بالهدی	وخلفت فراضاً بدار هوان
چون رهنمونی پیغمبر آمد پے او گرفتم	و فراض را بخواری گذاشتم
شددت علیه شدة فترکته	کأن لم یکن والدهر ذو حدثان
زخمے بروز دم و چنانش گذاشتم که گوئی چیزے نبود ۔ و زمانه هم چنین نیرنگیها دارد	
فلما رأیت الله اظهر دینه	اجبت رسول الله حین دعانی
و چون دیدم که خداے دین خود را ظاهر ساخت	و پیغمبر بسوے خودم خواند فرمانش پذیرفتم
فاصبحت للاسلام ما عشت ناصراً	والقیت فیه کلکلی وجرانی
پس تا هستم اسلام را یاور باشم	و در وے سینه و گردن خود انداختم
فمن مبلغ سعد العشیرة انّنی	شریت الذی یبقی بآخر فانی
پس کدام است که سعد عشیره را آگاهی دهد	که نابود شونده را دادم و پاینده را گرفتم

و ذباب النبی را پسرے بود عبد الله نام که در جنگ صفین با علی بن ابیطالب بود و مردانه بکوشیده۔

۱۲۶ **سفارت عنس** - از عنسیان مردے که ربیعه نام داشت به پیغمبر خدا بیامد-

آنحضرت که دران دم طعام شب مے خورد مرد عنسی را نخواند- تا او هم بهر خوردن نشست
چون فارغ شد پیغمبر خدا فرمود آیا گواهی میدهی که جز خدائے تعالی خدائے دیگر
نیست و محمد بنده و فرستادۀ اوست- گفت گواهی میدهم که جز خدا یتعالی خدائے دیگر
نیست و محمد بنده و فرستادۀ اوست- فرمود برغبت آمدۀ یا بترس- گفت چون در دست
تو مالی نیست چه امید داشتمے- و چون برمینے که هستم لشکرت نمیتواند رسید- چه نیم
هستے مگر چون ترساند من هم بترسیدم و چون گفته شد بخدا ایمان بیار- ایمان آوردم
آنحضرت بحاضران روے کرد و گفت در عنس مردمانِ خطیب هستند- و ربیعه- در آنجا
چندے بماند و گاه گاه بدیدار آنحضرت رفتے تا آنکه روزے بیامد و گفت پدر رود میشوم
آنحضرت سامانِ سفرش ساز داد و فرمود اگر در راه اثرے از رنجوری بیابی- به دهی که
نزدیکتر باشد روے بکنی- ربیعه گام بردار شد- در نوردِ راه او را تپ گرفت- پس بدهیکه
نزدیکتر بود برفت و جان بجان آفرین سپرد-

۱۲۷ **سفارت داریین**- چون پیغمبر خدا از تبوک باز آمد از داریین ده کس که تمیم بن
اوس- و برادرش نعیم بن اوس- و یزید بن قیس- و فاکهه بن نعمان- و جبله بن
مالک- و ابوهند بن ذر- و برادرش طبب بن ذر- و هانی بن حبیب- و
عزیز بن مالک- و برادرش مره بن مالک باشند بسفارت آمدند و اسلام گرفتند-
و آنحضرت طیب را به عبدالله- و عزیز را به عبدالرحمن نامی فرمود- و هانی بهر آنحضرت
مشکیزه شرابے و اسپها و قباے زرکش ارمغان آورد آنحضرت اسپان و قبا را پذیرفت

وآن قبا۔ بہ عباس بن عبد المطلب۔ بخشید۔ عباس پرسید این را چہ کنم۔ فرمود تا رہا ہے
زرازان بیرون کش۔ وزینت زنان پیرایہ سازدہ۔ یا فروختہ بکار دیگر آر۔ ودیبا را لفروش
وعباس آنرا بدست یہودی بقیمت ہشت ہزار درہم بفروخت۔ تمیم بہ پیغمبر خدا گفت
نزد ما گروہے از رومیان ہستند کہ در دست شان دو قریہ است یکے راحبری ودیگرے
راعینون مے نامند۔ پس اگر خدا تعالیٰ بر ملک شام ترا فیروزگرداند آن ہر دو قریہا
را بمن بخشی۔ آنحضرت خواستۂ تمیم را پذیرفت۔ وچون ابوبکرؓ خلیفہ شد۔ وملک
شام بدست آمد فرمودۂ پیغمبر خدا بجا آورد وسفیران دار یین بماندند۔ تا آنکہ پیغمبر خدا
اینجہان را پدرود کرد ووصیت فرمودہ بود کہ ایشانرا صد وسق دادہ باشند۔

۱۲۸ **سفارت رہاویین** ۔ در سنہ از رہاویان کہ دودمانیست از مذحج پانزدہ
تن بیامدند وبخانۂ رملہ بنت الحرث فرود شدند۔ آنحضرت بایشان آمد ونادیر سخن کرد
درہاویان ارمغانہا پیشکش ساختند از آنجملہ اسپے بود کہ اورا مرواح میخواندند
آنحضرت فرمود تا اسپ را بر فتار آوردند وپسندید۔ ایشان اسلام گرفتند وقرآن وفرائض
بیاموختند۔ وچون پدرود شدند۔ پیغمبر خدا ازپنج اوقیہ تا دوازدہ اوقیہ چنانکہ
باعامۂ سفیران آئینش بود۔ ایشانرا انعام بخشید۔ وباز گروہے از ایشان بیامدند کہ
با پیغمبر خدا از مدینہ بہر حج بیرون شدند۔ وبماندند تا آنکہ پیغمبر خدا از جہان برفت
ووصیت فرمودہ بود کہ از کتیبہ۔ کہ جائے بود بہ خیبر۔ ایشان یکصد وسق گرفتہ باشند
وبرین سخن نوشتۂ حوالت فرمود مگر ایشان در زمان معویہ آنرا بفروختند۔

واز رہاویان یکے دیگر کہ عمرو بن سبیع نام داشت بہ پیغمبرِ خدا رسید و آنحضرت او را علمے بخشید و بدان علم در صفین با معویہ بود و در رسیدنِ خود بہ پیغمبرِ خدا چنین گفتہ است۔

الیک رسول اللہ اعملت نصہا	تجوب الفیافی سملقا بعد سملق
سوئے تو۔ اے پیغمبرِ خدا۔ جمازہ را روان کردم کہ میدانہائے نوردد۔ میدانی پس از میدانی	
علی ذات الواح اکلفہا السری	تخب برحلی مرۃ ثم تعنق
او را بہ شب روی تکلیف میدہم۔ باکجاوۂ من آہستہ و باز تیز مے رود	
فمالک عندی راحۃ او تلجلجی	بباب النبی الہاشمی الموفق
پس (اے ناقہ) از من آرام نخواہی یافت تا آنکہ بر درِ پیغمبر ہاشمی کہ موفق است فرود نیائی	
عیفت اذا من رحلۃ ثم رحلۃ	وقطع دیامیم وھم مورق
تنگ آمدم از سفرہائے پیہم و نوشتن بیابانہا۔ و غمہا کہ بیدار دارندہ است	

129 **سفارت غامد**۔ در ماہ رمضان از غامدیان دہ کس بیامدند و در بقیع الغرقد فرود شدند۔ از انجا جامۂ پاکیزہ در بر کردہ بہ پیغمبرِ خدا آمدند و سلام کردند و اسلام گرفتند و آنحضرت بہر ایشان نامہ بنوشت کہ در وے از احکامِ اسلام آگہی بخشید۔ و بہ ابی بن کعب پیوستند و چیزے از قرآن بیاموختند و چنانکہ رسم بود بخششہا یافتند و باز گشتند۔

130 **سفارت نخع**۔ بنی نخع۔ بگزارشِ اسلام دو کس را کہ ارطاۃ بن شراحیل و ارقم بکری۔ نام داشتند۔ از طرف قومِ خود بآنحضرت فرستادند۔ پیغمبر بر ایشان اسلام عرضہ کرد و پذیرفتند و از انجا کہ ایشان با وجاہت و ہیئت نیکو بودند آنحضرت

پرسید آیا در قوم شما امثال شما نیز هستند - گفتند اے پیغمبر خدا در قوم ما هفتاد تن هستند که هر یکے ازان از ما بهتر است هر یک بار اے و تدبیر است - و انجام کارهاے بزرگ بے ما بکنند - پس آنحضرت در بارهٔ ایشان دعاے خیر فرمود - و گفت خدایا قوم نخع را بهتری و افزونی ده - و ارطاة را بهرسالاری قومش علمے بخشید - که آن در جنگ فتح بود و در جنگ قادسیه هم آمد - و چون شهید گشت برادرش که درید نام داشت آن علم را در گرفت مگر او هم در آن روز کشته شد - پس سیف بن حرث که از بنی خدیمه بود بگرفت و آن علم بکوفه در آمد - و آورده اند که در نیمهٔ ماهِ محرم سنه ۱۱ دو صد مردان بنی نخع از یمن بیامدند و با ایشان زرارة بن عمر نصرانی هم بود و ایشان هم در یمن بر دستِ معاذ بن جبل بیعت کرده بودند - پس بحالتِ مسلمانی به پیغمبرِ خدا باز خوردند و در خانهٔ رمله بنت الحرث فرود شدند و زین پس سفارتے دیگر بیامد -

۱۳۱ **سفارت بجیله** - در سنه ۱۰ از بجلیان - جریر بن عبد الله - با یکصد و پنجاه تن که از قومش بودند بیامدند و پیغمبر خدا فرموده بود که ازین گذرگاه مردے برآید که بهترین اهل یمن باشد و بر چهره اش فره پادشاهی پیدا باشد - پس جریر بر همیونش با قوم خود فراز آمد و آنحضرت دستِ خود بیرون آورد و با جریر گفت بیعت میکنی برینکه گواهی بدهی که جز خداے تعالیٰ خداے دیگر نیست و من فرستادهٔ اویم و نماز برپا کنی و زکوٰة ادا کنی و بماه رمضان روزه داری و مسلمانان را بهی خواه باشی و حاکم را فرمان بپذیری اگرچه غلام زنگی باشد جریر گفت بلے - و بیعت کرد و دیگران هم بیعت کردند و اسلام گرفتند - و از احمس که دو ماست نیست

از بجیله۔ قیس بن عزرة با دو صد و پنجاه سواران احمس برسید و پیغمبر خدا پرسید شما کیستید
گفتند ما احمس اللہ ہستیم و ایشان را در ہنگام جاہلیت بدین نام میخواندند۔ فرمود امروز شما
بہر خدا گشتید۔ و آنحضرت بلال را فرمود در بخشش سواران بجیلہ۔ از احمسیان آغاز بکنی
و جریر بن عبداللہ نزد فروہ بن عمر البیاضی فرود آمدہ بود و آنحضرت از جریر
پرسشی از حالات ملکش میکرد۔ و او میگفت کہ اے پیغمبر خدا خدا یتعالیٰ اسلام را
آشکارا کرد و از مسجدہا و صحنہاے ایشان آوازۂ اذان بلند ساختہ و قبایل بتان خود را
بشکستند۔ آنحضرت پرسید ذوالخلصہ چگونہ است۔ گفت ہنوز ہمچنان است
ولیکن اگر خدا خواست زود است کہ او ہم نماند۔ آنحضرت جریر را علمے بسپرد و بشکستن
ذوالخلصہ بفرستاد۔ گفت اے پیغمبر خدا من پشت اسپ خوب نمیتوانم نشست
آنحضرت دست ہمایون بر سینہ اش بکشید و گفت خدایا این را رہنما و رو براہ گردان جریر
با دو صد مردان بیرون شد و باندک روزے باز آمد۔ آنحضرت پرسید۔ آیا ذوالخلصہ
را از پاے افگندے گفت آرے بخدائیکہ تو پیغمبر راستینش ہستی۔ کہ ہرچہ سامانش
بود بگرفتم و ہمہ را آتش افگندم و چنانش بگذاشتم کہ ہر کہ سرے آن دارد از دیدنش
دلگرفتہ شود و کسے بر نخاستہ کہ مرا باز دارد۔ آنحضرت امروز بر سواران و پیادگانِ
احمس دعاے برکت فرمود۔

سفارت خثعم۔ پس ازانکہ جریر بن عبداللہ ذوالخلصہ را از پاے در آورد ۱۳۲
و چندے را از بنی خثعم بکشت از ایشان عثعث بن وحشی۔ و انس بن مدرک

باتنے چند کہ ہم از خثعم بودند بیامدند وگفتند ایمان آوردیم بخدا و پیغمبرش و ہرچہ خدا تعالیٰ فرو فرستاد اکنون بہما فرمان نے بنویس تا بر آن برویم - آنحضرت ایشانرا چیزے بنگاشت و جریر بن عبداللہ و دیگر حضار گواہ شدند -

۱۳۳ سفارت اشعریین - از اشعریین پنجاہ کس کہ در آن ابو موسیٰ اشعری با برادرانش و از عک دو کس بودند - در کشتیہا بیرون شدند و بجدہ برآمدند - و چون بمدینہ نزدیک شدند مے گفتند ؎

غدا نلقی الاحبہ	محمداً و حزبہ
فردا دوستان را زیارت میکنم	یعنی محمد و گروہش را -

و ہنگامے رسیدند کہ پیغمبر خدا در سفر خیبر بود ایشان بآنحضرت پیوستند و بیعت کردند و اسلام گرفتند و آنحضرت فرمود اشعریین در مردمان چون صرۂ مشک ہستند -

۱۳۴ سفارت حضرموت - از حضرموت - حمدہ و مخوس و مشرح و البصغہ کہ از اولاد ولیعہ و شہزادگان حضرموت بودند - با سفیران کندہ بیامدند - و اسلام گرفتند - مخوس گفت اے پیغمبر خدا دعائے بکن کہ خدا تعالیٰ این لکنت را از زبانم ببرد - آنحضرت دعا کرد و از مال زکوٰۃ حضرموت او را چیزے بخورانید - و چون باز رفتند مخوس را رنجوری لقوہ بگرفت - پس تنے چند از ان باز آمدند و گفتند اے پیغمبر خدا سردار عرب را آسیب لقوہ رسید درمانے بفرما - فرمود کہ باید سوزنے را در آتش گرم کنید و بام چشمش را برگردانده بکار آرید کہ ہمین درمانش است و ازین گزیر نیست

خداے داناتر است کہ چون ازینجا رفتید چہ گفتید- ایشان باز رفتند و ہمچنان کردند تا بہ شد- و از حضرموت- وایل بن حجر- بہ پیغمبر خدا آمد و گفت در آرزوے اسلام در ہجرت آمدہ ایم- آنحضرت دستِ ہمایون بر سر و رویش بکشید- و در حقش دعاے فرمود و سر دارِ قومش بگردانید و منادی کردہ شد کہ امروز بشادمانی قدوم وایل بن حجر مردمان در نماز فراہم آیند- و آنحضرت بہر خطبہ برخاست و گفت یا ایّھا النّاس این وایل بن حجر- آرزومند اسلام گشتہ از حضرموت (و آواز را بلند بکشید) نزدِ شما آمدہ است- و معاویہ فرمود کہ با وایل بن حجر برود و او را در حرہ فرود آرد- معویہ میگوید کہ من با او برفتم تا آنکہ در پایم از ریگ تفسیدہ سوزش افتاد- گفتم مرا پسِ خود بنشان گفت تو ردیفِ بادشاہان نبودہ- گفتم کفشِ خود را بہر من بفگن- گفت چون تو بپوشی دیگر بکارم نیاید- در یمن این سخن سمر شود کہ مردے بازاری- کفشِ بادشاہ را در پاے خود کرد لیکن در سایۂ ہیونم میتوانی رفت- ہمین ترا بسند است- چون معویہ با آنحضرت باز آمد اینہمہ باز گفت- فرمود ہنا در روے از جاہلیت اثرے بماندہ است- و چون وایل- آہنگِ دیار خود کرد آنحضرت بہر او اینچنین بنوشت" این نبشتہ ایست از محمد النّبی- بہر وایل بن حجر- اینکہ تو مسلمان گشتی و ہر چہ از زمین و قلعہ در دستِ تو بود ہمچنان بماند و دہیک از تو گرفتہ شود و اینکار در نگہبانی دو مرد عادل انجام یابد- و ہرگز بر تو ستمے نرود تا دمیکہ دین اسلام و پیغمبر بمانند و مسلمانان یاور انت باشند- و در حضرموت- از دودمانِ تنعہ زنے کہ او را تہناۃ بن کلیب سمے نامیدند- بہر پیغمبر خدا جامِ

سازداد و پسرش را که کلیب بن اسد نام داشت بخواند و گفت این جامه را بآنحضرت ببر۔
کلیب بیامد و پیشکش را عرضه داد و اسلام گرفت و آنحضرت در حقش دعاے فرمود۔
از پسرانش یکے چنین میگوید ؎

لقد مسح النبی ابا انبیا	ولم یمسح وجوه بنی بحیر
پیغمبر بر جدّ من دست مالید	و بر چہرہ ہاے بنو بحیر دست نکشید
شبابهم وشیبهم سواء	فهم فی اللوم استان الحمیر
جوانان و پیران شان یکسان اند	پس ایشان در دناءت دندانہاے خر ہستند

وچون کلیب به پیغمبر خدا آمد چنین بگفت ؎

من وشر برهوت تهوی بی عذافرة	الیک یا خیر من یحفی وینتعل
جمّازه ۔ از موضع وشر برہوت مرا سوے آرد سوے تو ۔ اے آنکه بہترین کفش پوشان و برہنه پایان ہستی	
تجوب بی صفصفا غبرا مناهله	تزداد عفوا اذا ما کلت الابل
بیابانے را که چشمه ہاے او گرد آلو و گشته مے نوردد	وچون دیگر شتران درمانده شوند ۔ او در تیزی مے افزاید
شهرین اعملها نصا علی وجل	ارجو بذاک ثواب الله یا رجل
تا دو ماه او را در حالت بیم در تعب داشتم	و ازین ثواب خدا امید دارم
انت النبی الذی کنا نخبره	وبشرتنا بك التوراة والرسل
تو ہمان پیغمبر ہستی که ما را از و خبر می دادند	و توریت و پیغمبران با و بشارت داده بودند

۱۳۵ سفارت از دعمان ۔ چون اہل عمان اسلام گرفتند ۔ آنحضرت علاء بن الحضرمی

رابفرستاد تا ایشان را آئین اسلام بیاموزد و از مال شان زکوٰۃ بگیرد - از ایشان تنے چند که
درآن اسد بن بیرح الطائی - نیز بودند بیامدند - و به پیغمبر خدا بازخوردند و گفتند
کسے راهمراه ماکن که عنانِ انتظام بدستش بسپریم و سر بفرمانش بنهیم - و ریندم
مخربة العبدی که مدرک بن خوط نام داشت بگفت اے پیغمبرِ خدا از ایشان
درگردنم بارِ منّتے است که در جنگِ جنوب مرا اسیر کردند - و منّتِ آزادی نهادند - پس مرا
بایشان بفرست - آنحضرت خواسته اش را بپذیرفت - و دیگر از ایشان سلمه بن عیادی الازدی
با تنے چند از قومش بیامد - و باهمراهانش مسلمانی گرفت - و از آنحضرت چیزے از کار عبادت
و دعا پرسید و آگهی یافت - باز گفت - دعائے فرمائے که خدا تعالیٰ در ما اتفاقے
و اتحادے بخشد و دعا فرمود -

۱۳۶ سفارت غافق - از بنی غافق - جلیحه بن شجار - و عوذ بن سریر -
با تنے چند از قومش بیامدند - و گفتند اے پیغمبرِ خدا ما صنادید قومِ خود هستیم و اسلام
پذیرفتیم - و زکوٰۃ مادر پیرامن خانهائے ما بنداست - فرمود هرچه از مراعات و
واجبات که مسلمانان راست شما را هم باشد - عوذ بن سریر گفت بر خدا ایمان آوردیم
و راه پیغمبرش بگزیدیم -

۱۳۷ سفارت بارق - چون سفیرانِ بارق آمدند - پیغمبر خدا ایشان را سوئے اسلام
بخواند همه مسلمانی گرفتند و بیعت کردند - و آنحضرت بهر ایشان اینچنین بنوشت - این
نبشته ایست از محمد پیغمبرِ خدا بهر بارق چنین که بے دستوری بارق نه اثمار شان

بشکنند و نه در چراگاهِ شان چه در بهار و چه در تموز مواشی را سر دهند - و چون مسلمانی از خشک سالی یا از پے چرانیدن در علف تزش بر ایشان بگذرد سه روز مهمانش دارند - و اثمار شان چون رسیده گردند رهروانِ ریخته اش را چندانکه خواهند بخورند - مگر فراهم کرده نبرند - ابوعبیده بن الجراح و حذیفه بن یمان گواه شدند و ابی بن کعب بنوشت -

سفارت دوس - چون طفیل بن عمر الدوسی مسلمان شد و قومش را ١٣٨
دعوتِ اسلام کرد و آنهمه مسلمانی گرفتند از ایشان هفتاد یا هشتاد کسان که در آن ابوهریرهؓ و عبداللہ بن ازیهر نیز بودند - بمدینه آمدند - در آندم پیغمبر خدا به خیبر رفته بود ایشان هم به خیبر شدند و با آنحضرت باز خوردند - و شنیده ام که آنحضرت ایشانرا هم از غنیمتِ خیبر بهره بخشید و با پیغمبر به مدینه باز آمدند - و طفیل گفت ای پیغمبر خدا از من قوم مرا دور مگردان پس آنحضرت ایشانرا در حرة الدجاج فرود آورد - و ابوهریره چون بهجرت از خانمانِ خود بیرون آمد بگفت ؎

یا طولها من لیلة و عناءها	علی انها من بلدة الکفر نجت
شب و زحمتش چه قدر درازی داشت	آرے اینقدر است که از دیارکفر رستگاری داد

و عبداللہ بن ازیهر - با آنحضرت گفت اے پیغمبر خدا چون من در قوم خود جاه و شکوه دارم خواهم که مرا بر ایشان فرمانروا گردانی - آنحضرت فرمود - هر آئینه اسلام در آغاز غریب بوده است و زود است که در انجام نیز غریب گردد - پس هر که بخدا بگرود بدرستگار شد

و هر که رو بچیزے دیگر کرد تبه گشت - از قوم ست هر که در ایمان بیشتر در ثواب افزون تر و زود است که حق بر باطل چیره گردد -

۱۳۹ **سفارت ثماله و حدان** - پس از فتح مکه عبدالله بن علس الثمالی - و مسلمه بن هزان الحدانی - با دیگر کسان که هم از قومش بودند - اسلام گرفتند و از طرف قوم خود بیعت کردند و آنحضرت بهر ایشان فرمانے بنوشت که در آن از احکام زکوٰة آگهی بخشید - ثابت بن قیس بن شماس بنگاشته بود - و سعد بن عباده و محمد بن سلمه گواه شدند -

۱۴۰ **سفارت اسلم** - از بنی اسلم - عمیره بن اقصی با دیگر مسلمانانِ قومش بیامد و ایشان با آنحضرت گفتند که ما بر خدا و پیغمبرش ایمان آوردیم - و آئینت را پذیرفتیم - و با انصار برابریم - و در روز نیک و بد یار و وفامند باشیم - پس ما را منزلتے بخش - که عرب فضیلت ما را بدانند - فرمود اسلم را خدا بسلامت دارد و غفار را مغفرت بکند - و آنحضرت بهر اسلم و دیگر مسلمانانِ عرب که بر ساحل و هامون جای داشتند نامه بنوشت که در وا از احکام زکاتِ مال و مواشی آگهی بخشید - و آن نامه را ثابت بن قیس بنوشته بود و ابو عبیده بن الجراح و عمر بن الخطاب گواه شدند -

۱۴۱ **سفارت جذام** - رفاعه بن زید که یکے از بنی جذام و انگه از بنی الضبیب بود در موضع هدنه که نزد خیبر است با آنحضرت بازخورد و غلامے پیشکش کرد و اسلام گرفت و آنحضرت او را نامه بهر دعوت اسلام سوے قومش و وابستگانش بنوشت -

ودرآن نامہ نگارش یافت کہ ہرکہ پذیرفت درگروہ خاصۂ آلہی درآمد وہرکہ سر بپیچید تا دو ماہ درامانست - و مردے از جذام وانگہ بنی تفاثہ بود کہ اورا فروۃ بن عمر- مے خواندند و درزمین شام برموضع معان ونواحی آن از طرفِ قیصر عامل بود- فروہ مسلمان شد وکسے را با نامہ واسترے سفید برسم ارمغان بآنحضرت فرستاد و چون ازین کار آگہی یافتند اورا بخواندند وگرفتند و دربند افگندند وسپس کشتنش بیرون آوردند و درآندم بگفت ؎

ابلغ سراۃ المومنین باننی		سلم لربی اعظمی ومقامی
سردار مسلمانان را از من برسان کہ بہر خداست ہستی وجایگاہ من		

وگردنش بزدند وبدارش بکشیدند-

سفارت مہرہ - چون مہری بن الابیض باسفارتِ خود بیامد آنحضرت بروے اسلام راعرض فرمود وہمہا مسلمانی گرفتند وایشانرا اینچنین بنوشت ۱۴۲
این نبشتہ ایست از محمد رسول اللہ بہر مہری بن الابیض کہ ہرکہ از مہرہ اسلام آورد از تاراج و پرخاش ایمن گردید- وبرایشان پیروی آئین اسلام ناگزیراست پس ہرکہ کار دگرگون کرد ہمانا بجنگِ خدا برخاست - وہرکہ بدان گردید بزینہار خدا وپیغمبرش درآمد- یادہ گشتہ ایشانرا باز گردانیم وبرچرندگان آب را بند نکنیم وایشان ناپاکی را گناہ وفحش گوئی را نافرمانی دانند محمد بن سلمہ الانصاری نوشت - و مردے از مہرہ بیامد کہ اورا زہیر بن قرضم میخواندند وآنحضرت اورا از درازی راہش

نزد خود بنشاندے وگرامی داشتے۔ وچون بسیچ بازگشت نمود سامانِ سفرش سازداد وسوارش کرد ونامہ بہراو بنوشت کہ با یشان بودہ است۔

۱۴۳ سفارتِ حمیر۔ درماہ رمضان سنہ ۹ مالک بن مراۃ الرہاوی۔ فرستادۂ شاہانِ حمیر بنامہا وگذارشِ اسلام شان بیآمد۔ آنحضرت بلال را فرمود تا ایشان را فرود آرد واکرام کند۔ ومہمان دارد۔ وآنحضرت سوی حرث بن عبد کلال ونعیم بن عبد کلال۔ ونعمان کہ سرور ذی رعین بود۔ ومعافر وہمدان اینچنین بنوشت۔ سپس آنکہ ستائش خدائیکہ جزاو خدائے دیگر نیست بر شما میخوانم۔ وسپس آنکہ فرستادۂ شما از زمینِ روم بما رسید وہرچہ فرستادید رسانید۔ و از چگونگی آن طرف آگہی داد واز اسلامِ شما وجنگ بامشرکان بازگفت۔ ہمانا خدائے عزوجل شما را راہ خود بنمود۔ اگر نکوکاری پیش گیرید۔ وفرمانِ خدا وپیغمبرش پذیرید و نماز کنید وزکوٰۃ بدہید واز غنیمت خمسِ خدا وخمس پیغمبر وصفے او وہرچہ بر مسلمان از زکوٰۃ فرض کردہ شد۔ بیرون کنید۔

۱۴۴ سفارتِ نجران۔ چون نامہ پیغمبر خدا باہل نجران رسید از ایشان چاردہ کس از بزرگانِ نصاریٰ کہ از آنجملہ عاقب کندی کہ عبد المسیح نام داشت۔ و ابو الحرث بن علقمہ۔ وبرادرش کرز بن علقمہ کہ از ربیعہ بودند۔ وسید بن حرث وبرادرش اوس بن حرث۔ وزید بن قیس۔ وشیبہ۔ وخویلد۔ وخالد۔ وعمر۔ وعبد اللہ را بشمار آوردہ اند۔ بسفارت بیرون شدند۔ از ینہا سہ تن سرآمد ایشان بودند

یکے عاقب کہ حاکم و کارکیا ے شان بود و بر رایش مے رفتند۔ و دیگرے ابوالحرث کہ اسقف و عالم و امام و صاحب مدارس ایشان بود۔ و سہ دیگر سید بن الحرث کہ قافلہ سالار شان بود۔ کرز بن علقمہ در پیش میرفت و میگفت ؎

الیک تغدو قلقا وضینہا ✦ معترضا فی بطنہا جنینہا ✦ مخالفا دین النصاریٰ دینہا

بسوے تو میدود شکم خشک گشتہ ✦ کہ در شکمش بچہ اوست ✦ با کیش نصاریٰ بخالفت برآمدہ

و پیش از ہمہ بآنحضرت باز خورد و سپس دیگران رسیدند و بمسجد درآمدند و جامہاے نگارین در بر داشتند۔ و پیراہن چادرہاے ایشان بحریر دوختہ بود و بمسجد روے بمشرق بنماز ایستادند۔ آنحضرت فرمود بگذارید ایشان را چون بآنحضرت فراز آمدند۔ روے بگردانید و با ایشان سخن نکرد۔ عثمان گفت این اعراض از جہت پوشاک شما است و در آن روز بازگشتند و روز دیگر در لباس راہبان بیامدند و سلام کردند آنحضرت وعلیک باز داد و سوے اسلام بخواند ایشان انکار کردند۔ و سخن دراز شد وگفت و شنود بسیار گشت۔ آنحضرت چیزے از قرآن فروخواند وگفت آنچہ میگوییم نمے پذیرید۔ باید کہ از پے مباہلہ آمادہ شوید و برین سخن باز رفتند۔ روز دیگر عبدالمسیح و دو تن دیگر از اہل الرآے ایشان بیامدند وگفتند ما را چنان مینماید کہ با تو مباہلہ نکنیم و ہر چہ خواہی بدہیم۔ و آشتی بکنیم آنحضرت برین شرط صلح فرمود کہ ہر سال دو ہزار حُلّہ بدہند یکہزار در ماہ رجب و یکہزار در ماہ صفر و قیمت ہر حلّہ اوقیہ باشد۔ و اگر در یمن ضرورت انتظامے افتد سی زرہ و سی نیزہ و سی شتر و سی اسپ مستعار بدہند۔ و اہل نجران

و متعلقانش زنهاری شدند- جان و مال و ملک و ملت و غائب و حاضر و معابد ایشان به پناهِ خدا و پیغمبرش در آمد- و هیچ اسقف را از اسقفیتِ او و راهب را از رهبانیتِ او و واقف را از وقفانیتِ او بر نگردانیم- ابوسفیان بن حرب و اقرع بن حابس و مغیرہ بن شعبہ گواہ شدند سفیران بازگشتند مگر چندے نگذشت کہ سید و عاقب باز آمدند و مسلمان گشتند- و آنحضرت ایشانرا در خانۂ ابو ایوب انصاری فرود آورد- نجرانیان تا زمانۂ پیغمبر خدا بر حالِ خود بودند- و ابوبکر صدیق نیز هنگامِ وفات بہر ایشان وصیتے بنوشت- مگر ازان پس ربا خوار گشتند- پس عمر بن الخطاب ایشانرا از وطن بیرون کرد و اینچنین بنوشت- این است انچہ امیر المومنین عمر بہر کسانیکہ از نجران روانہ شدند بنوشت بنابر انچہ پیغمبر خدا و ابوبکر رض بہر ایشان بنوشت ایشان زنهاری خدا هستند- هیچ مسلمانے ایشانرا رنجے نخواهد رسانید و از حاکمانِ شام و عراق بہر کہ رسند ایشانرا در آن زمین جایگاہے فراخ دهند- و هر چہ در آنجا از زمین بکار آرند در عوض زمین گذاشتہ ایشان باشد هیچ بر آن نستانند و دیگر آنکہ اگر کسے بر ایشان ستمے کند هر مسلمانے کہ در آنجا باشد یاورِ ایشان گردد- چرا کہ ایشان زنهاری هستند- و چون بجاے طرح اقامت افگنند بست و چهار ماہ جزیہ معاف است- و هم بر آنقدر باج گرفتہ شود کہ در دست آرند و هیچ ستمے و سختی بر ایشان نرود- عثمان بن عفان- و معیقب بن فاطمہ گواہ شدند- و ایشان در عراق بجائیکہ اورا نجرانیہ مے نامند و بر کنار کوفہ واقع شدہ فرود آمدند-

سفارت جیشان - از جیشانیان ابو وہب - باتنے چند از قوش بیامد و از شرابے کہ از شہد و از جو - در یمن میساختند - بپرسیدند و یکے را بنام تبع و دیگرے را بنام مرز بخوانند - آنحضرت گفت آیا ہوش را میزداید - گفتند آرے اگر زیادہ بنوشیم فرمود ہرچہ بسیارش بیخود کند کمش نیز حرام است - گفتند رسم است کہ مردمان مزدوران خود را شرابے میدہند - فرمود - ہرچہ بیخود کند حرام است -

مطلب بن عبداللہ بن خطیب گوید کہ پیغمبر با یاران خود در مدینہ بود کہ گرگے فرا رسید - و پیشِ پیغمبر بایستاد و بغرش آمد - پیغمبر فرمود این سفیر درندگان نزد شما آمدہ است - اگر خواہید چیزے بہرہ اش بنہید - کہ او ہم بر آن قرار خواہد بود - ورنہ [illegible] باشید - پس ہرچہ بدستش افتد بہرہ اش باشد - گفتند این از ما نمے آید - پیغمبر بگرگ اشارت فرمود کہ بکار خود باشد - او باز گشت و سر افگندہ تیز مے دوید -

تمت بالخیر

سفیران ملوک و قبایل نزد پیغمبر خدا صلعم مے آمدند نہ بنزد دیگران - پس فرمودنِ پیغمبر خدا صلعم کہ این سفیر درندگان نزد شما آمدہ است صریح دلالت میکند کہ اینہمہ کلام مزاحًا بود چنانکہ حضرت صلعم گاہ گاہ بطور مزاح ہم چیزے میفرمود صلی اللہ علیہ وسلم ۱۲ سید احمد ۱۲

تمت

آخری درج شدہ تاریخ پر یہ کتاب مستعار
لی گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
صورت میں ایک آنہ یومیہ دیرانہ لیا جائے گا۔